KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

PL ISSN 0514-0188

2011
OKTÓBER
PAŹDZIERNIK

Č. 10 (640)
Cena 2,50 zł (5% VAT)

XXX. PREHLIADKA KRAJANSKÝCH DYCHOVÝCH HUDIEB

V OKTÓBROVOM ČÍSLE NÁJDETE:

Gratulačné pozdravy jubilujúcemu Dr. Matejovi Andrášovi 3-5

Prázdninové zážitky 6

Košice/Krakov - Na spoločnej ceste 7

Deň Ústavy SR 7

Aký bol osud richtára Ignáca Gajniaka a jeho rodiny po druhej svetovej vojne? (2) 8-9

Horčičné zrnko 10

Slúžil verne Bohu a svojmu zamagurskému ľudu 11

Keď pred 40. rokmi dotĺklo vo Veľkej Frankovej srdce vdp. Františka Móša, zaľahol smútok aj na mnohých obyvateľov obcí severného Spiša. Keďže hranica bola v tom čase ťažko zdolateľnou prekážkou, nemohli sa dokonca zúčastniť ani poslednej rozlúčky. Dnes je už hranica iba pomyselnou čiarou a tak si naši krajania spoločne s obyvateľmi Veľkej Frankovej 18. septembra pripomenuli 110. výročie narodenia a 40. výročie úmrtia rodáka z Tribša.

Z dejín (hornej) Oravy V. 12-13

Menšiny v Poľsku a Európskej únii 14

Bačovské dni 2011 15

Malá Franková v zrkadle dejín 1611 – 2011 16-17

Medzi klamstvom a pravdou 18-20

Peter Borový alebo Piotr Borowy je jednou a tou istou osobou. Ešte za čias Rakúsko-Uhorska patril k ľuďom, ktorí bojovali za Slovensko a slovenský národ. Jeho viera ho však priviedla k presvedčeniu, že Oravcom bude lepšie v Poľsku ako v Československu, a tak zradil svoj národ, za ktorý bojoval a začal agitovať za Poľsko. Život nemal ľahký, veď kvôli Poľsku musel utekať z rodnej dediny, inak by ho boli svoji zabili. A cudzom svete, aj keď len za kopcom, všetci naňho hľadeli ako na čudáka.

Z diania na Slovensku 21

Pri tónoch dychovej hudby 22-23

Priaznivé jesenné počasie prilákalo na 30. ročník Prehliadky dychových hudieb mnohých milovníkov dychovej hudby a dobrej zábavy. Prehliadka sa konala v blízkosti Centra slovenskej kultúry v Novej Belej, ktorého otvorenie všetci s veľkou netrpezlivosťou očakávajú.

Na Babej hore (4) 26-27

Rodák z Vyšnej Lipnice 28-30

Nitrianske inferno a iné texty je názov najnovšej publikácie z pera PhDr. Emila Vontorčíka, ktorý sa narodil v oravskej obci Vyšná Lipnica, ale väčšinu svojho života prežil v starobylej Nitre. Ako si spomína na svoje detstvo na Orave? Aký má vzťah k rodnej obci? O čom je jeho najnovšia kniha? To všetko sa a veľa ďalších zaujímavých vecí sa môžete dozvedieť v rozhovore s týmto sympatickým Slovákom z Oravy.

Na obálke: Dychovka z Novej Belej. Foto: M. Smondek. Grafická úprava: A. Błaszczyk

GENERÁLNY KONZULÁT SLOVENSKEJ REPUBLIKY
Krakov
KONSULAT GENERALNY REPUBLIKI SŁOWACKIEJ
Kraków

Krakov, dňa 10. augusta 2011

Vážený pán doktor Andráš,

dovoľte mi, aby som Vás touto cestou srdečne pozdravil a zároveň Vám úprimne zablahoželal k blížiacemu sa mimoriadnemu životnému jubileu, ktoré v krátkom čase – dúfam, že v zdraví a plný energie – oslávite nielen v kruhu svojej rodiny, ale aj mnohých priateľov na Slovensku i v Poľsku.

Chcel by som využiť túto príležitosť a poďakovať Vám za nepochybne obrovské množstvo energie, ako aj čas, záujem a rozsiahle vedomosti a skúsenosti, ktoré ste vždy venovali nielen slovensko-poľským vzťahom a ich rozvoju, ale aj poznaniu ich histórie i záujmom našej krajanskej komunity v Poľsku. Vždy s veľkou radosťou prijímam úprimné slová našich krajanov v Poľsku, ktorí často v mojej prítomnosti spomínajú na Vaše pôsobenie vo funkcii československého konzula v Katoviciach.

Prajem Vám touto cestou, aby Vás aj naďalej sprevádzalo nielen pevné zdravie a spokojnosť, ale i pohoda ducha a optimizmus, s ktorým som sa stretával pri každom našom spoločnom stretnutí. Zachovávajúc si v pamäti naše rozhovory verím, že budem mať čoskoro opäť príležitosť na spoločné stretnutie.

Srdečne a s úctou

JUDr. Marek Lisansky
generálny konzul

Vážený pán doktor Andráš, Maťko,

Želanie k 90-tke

k Tvojmu veľkému jubileu dovoľ mi pripojiť sa do radu gratulantov so želaním ešte mnoho dobrých tichých plodných rokov, aby si mohol v dobrom zdraví dokončiť nedokončené. Samozvane Ti to želám:

Za historickú obec slovenskú:

Keď som si všimol pri posudzovaní archívneho inventára Okresného úradu v Martine zmienku o denníku Dr. Františka Hrušovského ako predsedu delimitačnej komisie slovensko-poľskej z roku 1938, netušil som, že to bude začiatok nášho stretnutia a našej spolupráce. Najprv som publikoval len kratšiu správu o Denníku v Slovenskej archivistike[1] a neskôr celý text denníka[2]. Medzitým som napísal len pre zásuvku a pre priateľov *Niekoľko poznámok k jednej poľskej knihe* a dodnes mám na Teba ťažké srdce, že ich dal redaktorovi T. Križkovi a ten to vydal v svojej *Kultúre*. Dve Tvoje publikácie: *Severné hranice Slovenska*[3] a *Československo-poľské vzťahy v rokoch 1945-1948 (s. 53-71)*[4] ma však presvedčili, že ide o vynikajúceho znalca moderných vzťahov slovensko-poľských, rodom Ždiarana, diplomata i osnovateľa diania v slovenskej kultúre v druhej polovici 20. storočia. A nielen to. Veľké i malé národy Európy sú citlivé na svoje hranice. Trpiace, zmučené Poľsko, trikrát rozdelené koncom 18. storočia (1772, 1793, 1795) a dvakrát za a po druhej svetovej vojne

(1939, 1945), mohlo by najlepšie pochopiť iné ukrivdené národy. Ale osud slovenských, 13 spišských a 12 oravských dedín, ktoré sa pri handrkovaní o hranice v Těšínsku roku 1920 dostali proti svojej vôli do Poľska, nenechal Ťa pomimo. Vymyslené dôvody, ospravedlňujúce krivdu, pre Teba neplatili. A tie krivdy, ktoré narobili politici, dodnes bolia a jedine poznanie ich príčin a následkov vie pripraviť cestu k riešeniu, k vzájomnej tolerancii a odpusteniu. Súčasná Európa má nato príležitosť, ktorú keď prepasie, bude pykať. Bol a si zástancom slovenskej pravdy v tomto spore a bránil si ju a aspoň ja Ti udeľujem zato rad zlatého leva. Si apoštolom zmierlivého riešenia problémov. Diplomatom. Všetky napísané texty o tomto kúte pod Tatrami si asimiloval, stali sa TI vlastnými. A dobre tak. Písal si z duše a krvou srdca.

Za rodný Ždiar:

Pred kostolom v Ždiari je veľký kríž z tatranskej žuly s nápisom: *Ing. Ignác Krišťák, kaplán, 1934 - 1973, „Viem, komu som uveril“*. Banský inžinier, ktorý po ôsmich rokoch zamestnania sa rozhodol pre kňazstvo a po dvoch rokoch od vysviacky pri záchrane topiaceho sa chlapca dostal infarkt a zomrel. Tento Tvoj príbuzný spolurodák je autorom myšlienky tvorivej a riešiacej: *Čo nepramení z lásky, nie je nič, aj keby to vyzeralo najpočestnejšie. Milovať znamená vždy to isté: Opustiť seba a ísť k blížnemu..., láska potrebuje dlhú učebnú dobu - nie je viac druhov lásky*. O tomto rodákovi zo Ždiaru bude Slovensko ešte počuť - a mohol Ti niekto vysloviť krajšie blahoželanie?

Za literárnu obec slovenskú:

Janko Silan, táto *Úbohá duša na zemi*, kaplán v Ždiari v ťažkých povojnových rokoch, vo svojich *Piesniach zo Ždiaru* a v *Piesniach z Javoriny* vyspieval niečo s perspektivou, ktorú poznajú len kňazi a básnici. A nech teda dopovie za mňa biedne habkajúceho želanie najvrúcnejšie:

Tvár svoju preláskavú
sem obráť, Bože, nech jej svit
zaženie túto temnosť tmavú
a dá mi v pravde žiť
a spievať Tebe Česť a Slávu
pre veci, ktoré treba opustiť...

Prof. Jozef Šimončič

---

[1] Denník delimitačnej komisie čsl. - poľskej roku 1938. In: Slovenská archivistika 27, 1992, l, 105-109.
[2] Denník Dr. Františka Hrušovského, predsedu Delimitačnej komisie Československo-poľskej v roku 1938. In: Studia Historica Tyrnaviensia III. Trnava 2003, 305-333.
[3] Bratislava: Kubko Goral 2007, 114.
[4] In: Svedectvo v čase prelomových zmien. Vybrané aspekty československo-poľských vzťahov v rokoch 1943 - 1948. (Eds. Matej Andráš - Dušan Segeš). Bratislava: HÚ SAV vo vydavateľstve Prodama 2009, 126,

---

K osudom Slovákov v Poľsku sa nikdy nestaval ľahostajne

Píšem o JUDr. Matejovi Andrášovi, ktorý 19. septembra t.r. sa dožil 90 rokov svojho života, neúnavnom bojovníkovi a propagátorovi uplatňovania národnostných práv Slovákov žijúcich na poľskom území. S plnou vervou sa roky zúčastňoval na podujatiach, ktoré organizoval Spolok Slovákov v Poľsku a redakcia mesačníka Život. Týchto pár riadkov o oslávencovi vyberám z môjho predhovoru k jeho knihe *Severné hranice Slovenska* z vydavateľstva KUBKO GORAL.

„Keďže som sa narodil v Ždiari ako potomok starých goralských rodín, po otcovi i po mame, rodenej Olekšákovej, musel som sa časom stretnúť s problémom Slovákov na severnom Spiši v Poľsku. Prvá spomienka, ktorá sa mi vryla natrvalo do pamäti, sa viaže s mojím dosť útlym vekom“ – spomína v článku *„Ako sme začínali”* na stránkach Života, ktorý v plnom znení prevzal mesačník Slovenský sever č. 2/1998, vydavateľstva KUBKO GORAL. *„Od roku 1924 sme bývali s rodičmi v Tatranskej Kotline, kde však škola nebola, preto som navštevoval ľudovú školu v Ždiari, kde som býval u starých rodičov. V sobotu som chodieval domov do Kotliny, samozrejme pešo, veď vtedy ešte autobusy nechodili. Raz sa mi pritrafil furman, ktorý ma vzal na voz. Bol to gazda so synom asi v mojom veku.*

Cestou sme sa rozprávali a gazda sa ma vypytoval, do akej školy chodím. Najskôr som nerozumel jeho otázke. Do akej inej školy som mal chodiť v mojom veku, ako do ľudovej, veď som mal vtedy asi desať rokov. Bolo to okolo roku 1930. Keď sme si vyjasnili, že chodím do slovenskej školy, gazda len ťažko vzdychol a hovoril, akí by boli šťastní, keby v Novej Belej mali slovenskú školu. Pravda, doma som sa potom vypytoval rodičov, ako to je, a vtedy som dostal prvú informáciu o krivde, ktorá sa stala Slovákom na severnom Spiši, kde leží aj dedina Nová Belá, keď ich po prvej svetovej vojne pripojili k Poľsku.“

Aktívny bol aj jeho otec, ktorý v roku 1920 sa zúčastnil v delegácii Spišiakov (zvlášť išli z Oravy) k prezidentovi Československej republiky Tomášovi G. Masarykovi žiadať o ochranu proti odtrhnutiu dedín do Poľska.

Matej Andráš navštevoval Slovenské reálne gymnázium v Kežmarku v rokoch 1933 – 1941 a Právnickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave v rokoch 1941 – 1946. Už od roku 1945 bol redaktorom Spravodajskej agentúry Slovenska v Košiciach a potom v Bratislave. V auguste 1945 nastúpil do služieb Ministerstva zahraničných vecí v Prahe, kde pracoval ako referent pre Poľsko, potom ako osobný tajomník Vladimíra Clementisa a v rokoch 1947 – 1950 ako konzul Československej republiky v Katoviciach, v Poľskej ľudovej republike. V období porušovania socialistickej zákonnosti bol vylúčený zo strany a v rokoch 1951 – 1955 pracoval ako sústružník v ČKD Sokolovo v Prahe. Od roku 1955 do roku 1969 bol vedúcim sekretariátu Zväzu slovenských spisovateľov v Bratislave, v rokoch 1969 – 1971 prvým námestníkom ministra kultúry SSR, potom generálnym riaditeľom Slovenského ústredia knižnej kultúry SSR, riaditeľom vydavateľstva Slovenský spisovateľ (1972–1977) a v rokoch 1977–1989 bol riaditeľom Slovenskej literárnej agentúry.

Na ustanovujúcom zhromaždení Spoločnosti priateľov Slovákov v Poľsku 10. októbra 1991 si prítomní predseda ÚV Spolku Slovákov v Poľsku Jozef Čongva, o rok neskôr (1992) zosnulý akademický sochár Ludwik Korkoš narodený v Čiernej Hore, Ján Miškovič pôvodom z Jurgova a autor tohto článku, ktorého mama síce porodila vo Veľkej Frankovej, ale ktorý prvé kroky urobil v Nedeci do roku 1945, zvolili v Bratislave za predsedu Spoločnosti jubilujúceho Mateja Andráša. V obšírnejšom referáte, či pohľade do histórie Slovákov žijúcich v Poľsku na severnom Spiši a hornej Orave, zaujal postoj k polonizácii obyvateľstva, v minulosti, ale najmä v súčasnosti, o najaktuálnejšej už nehovoriac. (Ide o definitívne stratenú časť slovenského obyvateľstva. Pozn. autora.) Matej Andráš patrí na Slovensku k najuznávanejším expertom pre túto, žiaľ už skoro nikomu nič nehovoriacu, komunitu Slovákov v Poľsku.

Matejovi, nášmu deväťdesiatnikovi, želám ešte dostatok síl, aby publikoval v Slovenských národných novinách, v Živote, Literárnom týždenníku. V poslednom období stretávame sa pomenej, ale telefonicky sa informujeme na akých zaujímavých pronárodných podujatiach sme sa zúčastnili, ako žijeme. Živjo, Matej!

Ján Kubáň, Vydavateľstvo KUBKO GORAL

Ctený pán doktor Matej Andráš

Ešte máme v živej pamäti spoločné jubilejné stretnutie na pôde Krajanského múzea Matice slovenskej spred desiatich rokov, pri príležitosti – už vtedy – významného Vášho životného jubilea. Vďaka Bohu a Vášmu zdraviu sa môžeme spoločne tešiť z ďalšieho – ešte cennejšieho – životného jubilea – 90 rokov Vášho tvorivého života.

Naša niekoľkoročná aktívna a aktuálna spolupráca zasiala mnoho spoločných koreňov, z ktorých vyrástli odborné, vedecké piliere života Slovákov v Poľsku a slovensko-poľských diplomatických či interetnických vzťahov, ktoré patria ku klenotom doterajších odborných a vedeckých výstupov na Slovensku a akiste aj v Poľsku.

Dokladajú to registre a knižnica Krajanského múzea Matice slovenskej v Bratislave, ako aj iné knižnice doma i v Poľsku ako nevylúčiteľný doklad Vašej odvahy, ochoty a zanietenosti pre slovensko-slovenskú a slovensko-poľskú pravdu v uplynulých desaťročiach.

Radi sa teda pridávame do radu gratulantov a žičlivcov aj pri príležitosti Vášho 90-ročného životného jubilea vyslovujúc vieru a presvedčenie, že ste neodmysliteľne založili vedeckú a odbornú disciplínu na Slovensku v spomínanej oblasti, ktorej výstupy a výsledky môže použiť a využiť nasledujúca vedecká generácia, zaoberajúca sa touto citlivou a podnes úplne nedoriešenou problematikou.

Vážený pán doktor, za Krajanské múzeum Matice slovenskej, redakciu Ročenky Slováci v zahraničí Vám úprimne ďakujeme za priazeň a spoluprácu veriac, že – aj – na tomto poli ešte spoločne zožneme veľa spoločných tvorivých a objavných úspechov.

Nech Vás Boh živí naďalej v zdraví a tvorivých ambíciách.

S vďakou a úctou

Za Krajanské múzeum Matice slovenskej:

Daniel Zemančík, Stanislav Bajaník,

Viera Denďúrová-Tapalagová, Matúš Fazekaš, Zdenka Bolerácová

Dožinky

28. augusta sa konala v Novej Belej slávnostná slovenská dožinková sv. omša, počas ktorej farníci ďakovali za úrodu. Pri tejto príležitosti dožinkový veniec a plody tohtoročnej úrody odovzdali do rúk dp. farára Tadeusza Korczaka krajanky Monika Bednačíková, Anna Bendiková a krajan Marek Lojek. (aj)

19. septembra t.r. počas hodovej sv. omše Matky Božskej Saletínskej vo Vyšných Lapšoch bol poprvýkrát posvätený dožinkový veniec, ktorý zhotovila mládež v rámci aktivity spoznávame svoje tradície v tamojšej klubovni Spolku Slovákov pod vedením Doroty Mošovej. (dm)

Peknú dožinkovú tradíciu podporila svojou hrou dychovka v Krempachoch, kde v prvú septembrovú nedeľu sa na sv. omši o 10.15 hod. v kostole sv. Valentína konali dožinkové slávnosti. (fp)

11. septembra t.r. sa uskutočnili v Tribši Gminné dožinky, ktorým predchádzala sv. omša v obecnom kostole. Neskôr divákov pobavil pripravený kultúrny program a najočakávanejším momentom bolo vyhlásenie výsledkov o najkrajší dožinkový veniec. Aj tento rok porota ocenila prácu kolektívov z jednotlivých spišských obcí a to nasledovne: 1. miesto získali zástupcovia Nedece, 2. Kacvín, 3. domáci. Pochvalu získali Vyšné a Nižné Lapše a aj Fridman. Popritom bola tiež vyhodnotená súťaž o najkrajšie upravenú záhradku v gmine Nižné Lapše. (dm)

Nová Belá

Krempachy

Veniec z Fridmana. Foto: K. Šoltysová

Vyšné Lapše

Prázdninové zážitky

Letné prázdniny sú už za nami a žiaci opäť sedia v školských laviciach. Tradične cez leto mali možnosť žiaci navštevujúci vyučovanie slovenského jazyka na základných školách a gymnáziách na Spiši a Orave odísť na Slovensko do tábora, ktorý organizoval Spolok Slovákov v Poľsku v spolupráci s Metodickým centrom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a za finančnej podpory z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Žiaci sa prihlásili do školy v prírode, ktorá mala svoje miesto v Liptovskom Jáne; do letnej školy ľudových remesiel usporiadanej v Detve a detskej krajanskej univerzity zorganizovanej v Banskej Bystrici. Celkovo túto možnosť trávenia voľného času s prehĺbením znalosti slovenčiny využilo viac ako sedemdesiat detí a mládeže. Všetci sa vrátili do svojich domovov spokojní a plný elánu do nových úloh.

Uvádzame príspevok, ktorý prišiel od vedúcej skupinky detí z Kacvína študentky Elžbiety Górovej, ktoré boli účastníkmi detskej univerzity.

Redakcia

Spomienky na letný tábor

Leto je obdobím krásnych zážitkov, spoznávania nových vecí, ale predovšetkým oddychu, relaxu a čerpania nových síl do práce. Možností je veľa. Jednou z nich môže byť oddych v letnom tábore na Slovensku. Takúto príležitosť mali deti a mládež z Kacvína, ktorí sa v dňoch od 8. - 18.07.2011 zúčastnili detského letného tábora organizovaného Spolkom Slovákov v Poľsku a Metodickým centrom pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pod názvom „Detská krajanská univerzita".

Program tábora bol pestrý a obsahoval dopoludňajšie prednášky a popoludňajšie aktivity z oblasti ľudovej hudby na Slovensku, tradičných hudobných nástrojov, lesov a lesníckeho skanzenu, histórie Banskej Bystrice, výtvarného umenia a gýču, prírody Slovenska, slovenskej ľudovej rozprávky, z dejín Banskej Štiavnice a tajchy. Zaujímavá pre účastníkov bola športová olympiáda i rokovanie detského parlamentu.

Zúčastnení spoznali veľa nových informácii tykajúcich sa súčasných reálií Slovenska, mali možnosť pozrieť si zaujímavé mesta - Banskú Bystricu, Zvolen, Banskú Štiavnicu, Kremnicu, obec Čierny Balog a iné. Bola tiež príležitosť pozrieť si vystúpenia detských folklórnych súborov v rámci Podpolianskych slávnosti v Detve. Veľmi krásne zážitky si odniesli z Dobšinského rozprávkovej krajiny - Habakuky, kde si pozreli inscenácie známych slovenských rozprávok, spoznali rozprávkové bytosti, dokonca mali možnosť stať sa niektorými z nich.

Netypické zážitky mali deti aj v Detskom sneme, kde sa predstavili účastníci všetkých krajín, z ktorých pricestovali do tábora - Poľska, Ukrajiny, Rumunska, Chorvátska a Maďarska.

Inokedy si deti mohli zašportovať, zúčastňujúc sa na športovej olympiáde s banskobystrickými rovesníkmi. Zážitkov a poznatkov bolo veľmi veľa pri prehliadkach mesta, múzea Matejov dom, radnice a pod. Posledný deň sa uskutočnila slávnostná promócia a boli udelené pamiatkové diplomy. Vo voľnom čase sa naše deti venovali kresleniu, lúšteniu hádaniek a spoločenským hrám, ktoré pre nich v hojnom počte pripravila ich vedúca.

Tábor poskytol príležitosť spoznať krajinu našich predkov Slovensko, zoznámiť sa a nadviazať priateľstva, ktoré možno ostanú na celý život, a príjemne stráviť voľný čas. Ďakujeme všetkým organizátorom za možnosť obohatiť naše poznanie o nové skúsenosti a pritom si precvičiť znalosti slovenského jazyka.

Elžbieta Górová

Košice/Krakov - Na spoločnej ceste

Krakovčania, ale aj návštevníci zblízka i zďaleka, mali nedávno príležitosť bližšie načrieť do histórie spájajúcej Krakov s jedným z najväčších miest Slovenska, a to prostredníctvom výstavy pod názvom Košice/Krakov – Na spoločnej ceste. Ako prezrádza samotný názov, ide o priblíženie spoločných vzťahov týchto dvoch historických miest a počiatkov ich viac než 600-ročnej vzájomnej spolupráce.

Výstava sa konala pod záštitou Generálneho konzulátu SR v Krakove na čele s generálnym konzulom SR v Krakove Markom Lisánskym v spolupráci s Košickým samosprávnym krajom, pod patronátom jeho predsedu Zdenka Trebuľu a primátora mesta Košice Richarda Rašiho. Výstavu po obsahovej stránke pripravili v spolupráci pracovníci Historického múzea v Krakove, Východoslovenského múzea a archívu v Košiciach.

Výstava bola slávnostne zahájená v Paláci Kryzstofory v Krakove v utorok 6. septembra t.r. Medzi účastníkmi, okrem spomínaných organizátorov, nechýbali mnohí vzácni hostia o.i. primátor Krakova prof. Jacek Majchrowski, námestníčka primátora Košíc Renáta Lenártová, riaditeľ Východoslovenského múzea v Košiciach Róbert Pollák a kolektív Historického múzea v Krakove.

Po slávnostnom príhovore čelných predstaviteľov a organizátorov výstavy odovzdal primátor Košíc R. Raši do rúk primátora Krakova prof. J. Majchrovského vzácny dar - kópiu prvej písomnej zmluvy medzi Košicami a Krakovom pochádzajúcu ešte zo 14. storočia. Práve vďaka nej sa Košice stali jedným z najdôležitejších obchodných partnerov Krakova. Ako povedal riaditeľ Východoslovenského múzea v Košiciach R. Pollák: - *Lepšie je niečo jedenkrát vidieť, než stokrát o tom počuť, a preto pozývam všetkých prítomných na prehliadku artefaktov, dokumentácie, náčrtov máp z bohatej múzejnej zbierky*.

Vzácny dar - Kópia 1. písomnej zmluvy medzi Krakovom a Košicami

Pre záujemcov uvedieme, že výstava potrvá do 6. novembra 2011 a ako prezradil vo svojom príhovore gen. konzul Marek Lisánsky, výstava je jedným z ďalších krokov pri dosahovaní cieľa, ktorým je napr. aj prezentácia Košíc ako Európskeho hlavného mesta kultúry 2013. Na rok 2012 je naplánované ešte otvorenie výstavy Košický zlatý poklad na krakovskom zámku Wawel.

Lýdia Ostrowska

Deň Ústavy SR

V slávnostnom duchu sa toho istého dňa nieslo aj nasledujúce podujatie, ktoré sa uskutočnilo krátko po vernisáži prezentujúcej Košice. Bola ním oslava Dňa Ústavy SR, ktorá prebiehala v priestoroch Malopoľského centra kultúry v Krakove. Organizátorom slávnosti bol Generálny konzulát SR v Krakove.

Tento významný normatívny akt SR si uctili svojou prítomnosťou mnohí významní hostia slovenskej a poľskej proveniencie. Boli medzi nimi vedúci inštitúcií, ktoré sa významne podieľajú na rozvíjaní poľsko-slovenskej spolupráce v oblasti kultúry, turizmu či podnikateľskej činnosti, zástupcovia diplomatického zboru na území Krakova, Malopoľského vojvodstva, samospráv, mesta Krakov, rektori univerzít, primátori slovenských a poľských miest a ďalší. Nechýbali ani zástupcovia Spolku Slovákov z Krakova, Oravy, Spiša a zo Sliezska.

Hostia najskôr gratulovali k tomuto významnému štátnemu sviatku generálnemu konzulovi Markovi Lisánskemu i jeho manželke Silvii a konzulovi Tomášovi Kašajovi a jeho snúbenici Lenke Demkovej. Keď dozneli tóny hymny Slovenskej republiky a Európskej únie, zhromaždením sa prihovoril hostiteľ gen. konzul SR v Krakove M. Lisánsky, ktorý v mene Generálneho konzulátu SR v Krakove i vo vlastnom srdečne privítal všetkých a vyslovil slová vďaky za podporu adresované svojej manželke Silvii, spolupracovníkom za vzájomnú snahu pri realizácií úloh. Svoje poďakovania vyslovil i tým, ktorí sa pričiňujú k tomu, aby spolupráca pri realizácii rozličných aktivít a podujatí zo strany Generálneho konzulátu bola úspešná a osožná pre všetkých. Na záver poprial pozvaným príjemne chvíle strávené v slovenskom kruhu a pozval hostí k bohato prestretým stolom, na ktorých nechýbali ani slovenské lahôdky. Pri poháriku dobrého slovenského vína a chutnom jedle sa príjemne debatovalo. Milovníci hudby mali možnosť započúvať sa do slovenských melódií v kvalitnom podaní kvinteta Štátnej opery v Banskej Bystrici.

Lýdia Ostrowska

Krajan B. Knapčík, predseda MS SSP na Sliezku, gratuluje ku Dňu Ústavy

Gratulanti zo Spiša

Aký bol osud richtára

Ignáca Gajniaka a jeho rodiny po druhej svetovej vojne? (2)

A však ešte skôr, ako sme sa presťahovali do svojho domu, bývali sme v urbárskom dome, kam sme tatka z úkrytu, hlavne kvôli jeho zlému zdravotnému stavu, preniesli. Bolo to možné už aj vďaka tomu, že sa vec v Poľsku pomaly rozvíjala dobrým smerom. Predtým však, ako sa tatko ukryl u nás, sme pod dvojposteľou v izbe vykopali jamu do hĺbky jeden a pol metra, ktorú sme prikryli dreveným krytom, a na ktorý bol pribitý koberec. Vďaka tomuto krytu sa aspoň v noci mohol vyspať v posteli a mohli sme ho aspoň trochu po domácky liečiť. Museli sme byť však neustále v strehu, pretože často ku nám prichádzali tajní. Keď sme sa presťahovali už do svojho, tak sme tatkovi urobili ďalší kryt z dosiek na povale, v ktorom cez deň sedával a na noc schádzal dole. A zasa ráno opäť vychádzal hore. Musel sa však správať opatrne, a schovávať sa aj pred deťmi, aby sa neprezradil. Avšak za tie štyri a pol roka sa mu veľmi pohoršil zdravotný stav, pretože žil v neustálom strese a strehu, ani si poriadne fajku nemohol zafajčiť.

Ja som ho bola u Pápežovcov navštíviť len jedenkrát. Keď som videla tie podmienky, v akých tam býval, bolo mi na zaplakanie. Všade okolo bolo seno, mal tam ohrievač, aby si mohol ruky zohriať, paplóny a niekoľko handier, aby sa mohol prikryť, jednoducho brloh. Ale vtedy nebolo iného východiska. Bola to však bieda. Prvé štyri roky sme s Floriánom deti nemali, a po štyroch rokoch sa nám v priebehu jedného roka narodili dvaja synovia a tretí po desiatich rokoch. Avšak to boli ťažké časy, peňazí sme veľa nemali, ja som pracovalo po dvanásť hodín v bufete, takže na deti dohliadala mamka, moja svokra.

Tatko sa z úkrytu ukázal deťom až vtedy, keď prišiel už spomínaný železný list. Hneď na druhý deň sa šiel dať oholiť a k zubárovi, pretože za ten čas stratil zuby. Taktiež poriadne zarástol, a bol z toho všetkého úplne zničený, vyzeral ako žobrák. Avšak ten železný list, to bola pre nás veľká radosť. Potom sa pomaly začal ukazovať, a začal pomaly vychádzať medzi ľudí. Avšak po toľkých rokoch nevedel poriadne chodiť, taký bol z toho všetkého utrápený. Nakoniec u nás svokrovci bývali asi ešte rok, a potom si všetko rozmysleli, keď už bolo všetko vybavené, vrátili sa v roku 1959 späť do Jablonky. Najprv im pravdepodobne v Jablonke ich majetok zoštátnili, ale keď sa všetko vybavilo, tak sa najprv previezla ku nim do Jablonky spálňa a oni potom odišli, ale museli prechádzať cez Lysú Poľanu, kam sme ich boli odprevadiť. Nemohli ísť tadiaľto, tou cestou, ako sa viezol nábytok, teda cez Chyžné, ale naokolo. V Jablonke sa pomaly začali

Pohľad z domu Gajniakovcov na internát jablonského lýcea (jún 1970)

Dom Ignáca Gajniaka z obdobia druhej svetovej vojny

vzmáhať. V ich dome bol za ten čas obchod i banka, avšak ich dvojizbový byt bol pravdepodobne voľný, tak sa pomaly začali vracať do normálnych životných koľají. Banka i ten obchod im vyplácali akési nájomné, ako aj policajti, ktorí sídlili na poschodí oproti ich bytu. Vďaka tomu vlastne žili. Okrem toho mali štyri hektáre poľa, a aj zo zadnej strany pri dome aj nejaké hospodárske stavby, takže istý čas ešte gazdovali, kúpili dve kravy a trochu, dalo by sa povedať, v tej Jablonke ku sklonku svojho života ožili. Avšak zdravotný stav tatkovi už nedovoľoval toľko, ako predtým, pretože ho zdravie neustále trápilo. Nebol už ani taký veselý ako predtým, ale skôr sklesnutý, dobitý osudom, z toho všetkého utrápený.

Keď sa po návrate domov do Jablonky dostal do svojho lesa, ktorý mal približne 8 ha, a bol práve celý vyťatý, vedel si predstaviť, asi koľko musela stáť celá tá práca, aby bol oslobodený z krivých obvinení. Veľmi sa však nahneval na Kratika – neterinho muža, že ho natoľko vyúčtoval. No život nebol v tom čase vôbec ľahký.

Keď sa rodičia odsťahovali, chodievali sme za nimi do Jablonky. V tom čase sa dalo vybaviť stálu priepustku na celý rok, takže sme mohli chodiť všetci. A tak sme za nimi po nejakom čase začali chodiť každý víkend. Dalo sa vybaviť priepustky dokonca aj tak, že tam deti mohli stráviť počas prázdnin celý mesiac. Ale prevážať cez hranice sa nedalo, veľakrát sme prišli na hranicu, kde nám povedali, že vajíčka „z powrotem“ alebo rebierka „z powrotem“ alebo klobásky tak isto. Občas sme si domov niečo priniesli, ale stávalo sa, že sa nedalo previesť od rodičov nič – tvaroh alebo niečo iné. Naozaj život v tom čase bol naozaj ťažký.

Najhoršia bola pre tatka celý čas tá astma, kvôli ktorej nakoniec aj zomrel, inak by bol ešte žil hádam aj dlhé roky, pretože sa zdravo stravoval. Na tie časy to bol veľmi inteligentný človek, ktorý o seba dbal a dbal aj o svoje zdravie. Nakoniec v roku 1972 zomrel v Jablonke vo veku 84 rokov. Mamka zomrela o šesť rokov neskôr. Dom, v ktorom bývali, predala v roku 1973 a posledných päť rokov života bývala u nás v Trstenej. Avšak životné útrapy, ktoré musela spolu so svojím manželom prežiť, jej natoľko pohoršili zdravotný stav, že tých posledných niekoľko rokov boli pre ňu samú i jej najbližších ťažkým obdobím. Lieky, ktoré jej predpisovali lekári, nezaberali a nikto jej nedokázal pomôcť. Takto som doopatrovala najprv svoju svokru, neskôr vlastnú matku a nakoniec i manžela.

Keď si to tak zoberieme, tatko bol síce naozaj celý život priebojný a podnikavý, ale svoje si aj tu, na Slovensku, vytrpel a viac ráz musel začínať práveže od začiatku. Keď sme prenajali pohos-

tinstvo u pani Lipkovej, to už bolo po našej svadbe s Floriánom, tak v jednej spálni na dvoch posteliach sme spali aj staromanželia i novomanželia. Potom sme prenajali jednu izbu, vo veľkej bolo pohostinstvo a vedľa bola menšia izba, v ktorej sme spolu s rodičmi spávali. Avšak v tej nebola pec, tak sme chodili do takej strašne studenej izby spávať. Neskôr sme dostali mestský byt na poschodí jedného domu, kde sme mali kuchyňu i izbu. V byte však nebola voda, po tú sme museli schádzať dole k susedom. Záchod tam nebol žiaden, len v jednom kúte, ktorý používali všetci, čo bývali na tomto poschodí. Dnes je ten dom prerobený na hotel Roháč. Veľmi sme sa natrápili a potom sa nám narodili dve deti. Bolo treba prať a pritom nebolo vody, a keď sme si ju nanosili, nebolo ju kde vyliať. Naozaj, poriadne sme sa natrápili. Konečne sme dostali byt oproti dnešnému nášmu domu, v urbárskom dome, a byt patril Liptovským liehovarom. Sprvoti tam bol vedúci istý pán, ktorému to však akosi nešlo, a keďže môj manžel Florián všetko za neho robil, pretože bol veľmi šikovný, tak nakoniec dostal to miesto a firma mu pridelila tento byt. Odtiaľ sme sa nakoniec presťahovali do svojho domu, ktorý sme si postavili.

Vráťme sa však ešte na chvíľu do Ignácovej mladosti. Ignác Gajniak bol odjakživa šikovným a podnikavým mládencom. Už ako 16-ročný vycestoval do Chicaga do Ameriky, kde štyri roky pracoval na jatkách. Tam zarobil nejaké peniaze a potom, keď sa vrátil, v Jablonke si zriadil tehelňu, vďaka ktorej postavil pekáreň, a neskôr aj dom, v ktorom zriadil pohostinstvo. Tehelňu viedol ešte s jedným spoločníkom, avšak nakoniec sa akosi nepohodli, takže z tehelne neskôr upustil, a venoval sa viac novozriadenému pohostinstvu. Okrem toho kúpil dva autobusy, vďaka ktorým zriadil pravidelnú autobusovú linku – jednu do Krakova a druhú do Nového Targu. Z Ameriky sa však vrátil hlavne kvôli rodičom, od ktorých dostal list, že jeho brat dostal povolávací rozkaz do armády, a bez jeho pomoci si na gazdovstve neporadia, takže sa musí vrátiť. Či nakoniec Ignác išiel do vojska namiesto svojho brata, alebo v tom období pomáhal rodičom na gazdovstve, to už neviem. Keby sa však nemusel tak náhle vrátiť, isto by ešte v Amerike istý čas pobudol.

Počas jedného rozhovoru s jednou pani, ktorá síce z Jablonky nepochádza, ale v Jablonke prežila hodnú časť svojho života, som musel čeliť, dalo by sa povedať, nepríjemnej narážke. Totiž dotyčná pani po toľkých rokoch došla k názoru, že ľudia na Orave sú takí akýsi nijakí. Teda málo priebojní, akoby na hornej Orave chýbali osobnosti, teda ľudia, ktorí by toto zákutie akosi povzniesli. A ja som jej na to po chvíli odpovedal, že má síce pravdu, ale celý ten stav vyplýva zo silného národnostného útlaku, aký tu ľudia za posledných práve 70 rokov prežili. Moje slová nepochybne potvrdzuje aj životný príbeh Ignáca Gajniaka a jeho rodiny, ktorý nepatril medzi tých obyčajných, ale medzi inteligentných, životaschopných, priebojných ľudí, ktorí by v prospech svojej malej Oravy urobili naozaj mnoho, keby nebolo ľudskej závisti, neprajnosti a národnostnej nenávisti, kvôli ktorej Ignác Gajniak prišiel práve o život.

Hostinec u Gajniakovcov v Jablonke

Sprac. Marián Smondek
Foto: archív Gajniakovcov

Krátko zo Spiša a Oravy

Policajti učia

30. septembra žiaci Základnej školy v Kacvíne mali stretnutie s policajtmi, na ktorom sa hovorilo o bezpečnosti na ceste, bezpečnom bicyklovaní a vôbec o bezpečnom pohybe žiakov na ceste do a zo školy. Každý žiak si odniesol so stretnutia reflexnú vestu. (dm)

Najnovšie investície v gmine Jablonka

Keďže september bol slnečným a teplým mesiacom, stavbári sa v gmine Jablonka naplno pustili do stavebných prác. Stavebné práce prebiehali o.i. na moste nad Čiernou Oravou v centre Jablonky. V Podvlku sa rozbehla dlho očakávaná stavba multifunkčného ihriska Orlik 2012 a pri podvlčianskej škôlke vyrástlo detské ihrisko. Taktiež Podvlčania a Dolnozubričania majú aspoň o kúsok bližšie k sebe, pretože cesta „Furmanec“ spájajúca obe obce bola v úseku od Dolnej Zubrice v dĺžke 2,3 km vyasfaltovaná. A v dolnej časti Dolnej Zubrice sa nám, šoférom, už nebudú chodci motať popod kolesá, pretože tu bol dobudovaný chodník s dĺžkou práve 400 m. Treba priznať, že gmina Jablonka je z roka na rok krajšia a atraktívnejšia. Verím, že to ocenia nielen turisti, ale i investori. (Zdroj: jablonka.pl)

Opravy ukončené

Vo Vyšných Lapšoch nový vzhľad dostalo oplotenie a schodište smerom na parkovisko pri farskom kostole sv. Petra a Pavla. V posledných týždňoch prebiehali tam renovačné práce. Podieľali sa na nich okrem firmy aj samotní farníci, ktorí na túto opravu finančné prispeli. (dm)

9. 10. 2011
Dvadsiata ôsma nedeľa v Cezročnom období
(Mt 22, 1 – 14)

Raz dostali matematici úlohu, aby vypočítali uhol dna šesťbokej nádoby, aby sa využilo čo najviac plochy, ale minulo čo najmenej materiálu. Podľa logaritmických tabuliek vypočítali uhol 109 stupňov 28 minút. Keď to porovnali s včelou, ktorá si stavia plásty v takomto tvare, bol tu rozdiel 2 stupne. Zdalo sa, že veda prekonala prírodu. Keď však onedlho stroskotala loď pri škótskom pobreží a zistilo sa, že kapitán postupoval správne pri výpočte smeru podľa logaritmických tabuliek, zistilo sa, že chyba je v tabuľkách. Sadzač v tlačiarni urobil chybu. Nemýlila sa včela bez logaritmov, ale mýlila sa veda s logaritmami. Tento príbeh sa dá vzťahovať aj na evanjelium tejto nedele. Tí, ktorí odmietli pozvanie na svadbu, konali nesprávne. Mali chybné „logaritmické tabuľky." Včela nevie konať inak. Je tak stvorená, aby tvorila plásty, tak ako ich tvorí. Nie je to zlé.

Ale Boh usúdil, že by to nebolo správne, keby tak fungoval aj človek. My, Bohu vďaka, nie sme naprogramované stroje, sme obdarovaní slobodou a rozhodujeme sa pre Boha bez akýchkoľvek vedľajších násilných vplyvov.

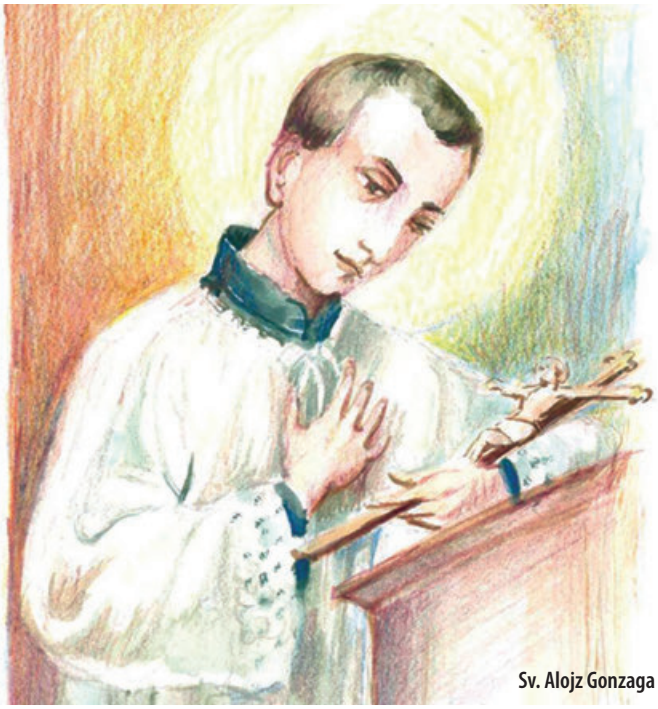

Sv. Alojz Gonzaga

16. 10. 2011
Dvadsiata deviata nedeľa v Cezročnom období
(Mt 22, 15 – 21)

Je Mesiáš, alebo nie je? Ak je, začne budovať mesiánske kráľovstvo, ktoré prekoná všetky ostatné kráľovstvá aj s ich všetkými možnými daňovými či inými poplatkami. Teda platiť, či neplatiť? Problém, ktorý mali Židia s rímskymi okupantmi, nebol pre Ježiša horúcou témou. Preňho bolo vážnejšou záležitosťou, či je správny poriadok v hodnotách a postojoch. Cisárovi spokojne dávajte, čo mu patrí. Predtým, ako vyslovil túto vetu použil názornú metódu a poprosil o daňový denár. Tým, že poukázal na podobu cisára na rímskom denári, umlčal učeníkov farizejov a herodiánov. Sme stvorení na jeho obraz a podobu a Božie slovo nás nechce umlčať, ale prebudiť a viesť k zamysleniu a prehĺbeniu úmyslu dať Bohu, čo je Božie.

23. 10. 2011
Tridsiata nedeľa v Cezročnom období
(Mt 22, 34 – 40)

Láska k Bohu a láska k blížnemu, na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon i Proroci. Ježišova odpoveď bola stručná a zároveň iba ňou zopakoval pravidlo, ktoré už vyvolený národ poznal dávno predtým. Sv. Alojz Gonzaga sa v mladosti vzdal akýchkoľvek dedičských nárokov v prospech svojho brata a rozhodol sa pre kňazstvo. Po vypuknutí morovej epidémie v Ríme pomáhal pri ošetrovaní chorých. Nakazil sa a keď zomieral, napísal matke list. Písal v ňom o smrteľnej chorobe ako o Božej dobrote. Nikdy neľutoval, že poslúžil Bohu službou chorým, hoci mu to prinieslo smrť. Ďakoval Bohu, že ho za takú krátku námahu pozýva do nebeskej blaženosti. Tešil sa na stretnutie s Láskou, ktorú sprítomňoval tomuto svetu svojou službou ťažko chorým, čím riskoval vlastný život a kvôli čomu sa nakazil on sám.

30. 10. 2011
Tridsiata prvá nedeľa v Cezročnom období
(Mt 23, 1 – 12)

Množstvo zákazov a príkazov, ktoré vytvorili zákonníci a farizeji, Ježiš označil za neznesiteľné bremeno. Predpisy sa týkali všetkých oblastí života a riešili všetky životné situácie až do najmenších podrobností. Ježiš upozornil aj na pekné symboly a prostriedky, ktoré mali pripomínať a oživovať kontakt s Bohom. Modlitebné remienky boli schránkou na výroky z Písma, ktoré boli napísané na pergamene. Počas modlitby mali byť pripevnené na čelo a na ľavé rameno s tým, aby pamätali na Zákon a mali ho uložený v srdci. Strapce na šatách boli znakom príslušnosti k vyvolenému národu. Škoda, že sa z týchto prostriedkov stal cieľ, ktorý neupriamoval pozornosť na Boha, ale strhával pozornosť na ľudí, ktorí boli takto označení. Všetky prostriedky zbožnosti musia ostať pre veriaceho prostriedkami. Inak strácajú svoj význam a dokonca môžu byť ťažkým až neúnosným bremenom.

30. 10. 2011
Tridsiata druhá nedeľa v Cezročnom období
(Mt 25, 1 – 13)

Na priblíženie nebeského kráľovstva použil Ježiš veľké množstvo obrazov. Múdre a nerozumné panny očakávali ženícha. Päť múdrych mohlo vstúpiť so ženíchom na svadbu, no päť nerozumných panien sa dočkalo tvrdých ženíchových slov: „Nepoznám vás!" V evanjeliách sú situácie, keď sa Ježiš zachoval prísne voči tým, ktorí boli pri ňom. Petra napomenul, keď ho odhováral od utrpenia a smrti: „To sa ti Pane nemôže stať, nie ty nesmieš trpieť." Dostal odpoveď, ktorá mu nemohla znieť príjemne: „Choď mi z cesty!" Keď rozprával o farizejoch, adresoval im všetko možné: „Vy pokrytci, herci, obielené hroby, beda vám!" Najviac vzplanul, keď si uplietol z povrázkov bič, poprevracal stoly peňazomencom a vyhnal ich. Ježišov hnev sa týkal zneuctenia Božieho domu, pokrytectva a pýchy farizejov. Ježišov hnev bol asi poslednou možnosťou, ktorá mala otvoriť ich oči, no nestalo sa.

Niekedy to láka pripodobniť svoj hnev k spravodlivému Božiemu hnevu. Treba si uvedomiť, že sme v mnohých situáciách omylní a vidíme veci po svojom. Hnev v nás častokrát prebudí city, ktoré nás vyprovokujú vysloviť neuvážené slová, alebo prudko konať. Samozrejme, že sebaovládanie nie je záležitosť, ktorá je iba v našich rukách, ale predovšetkým v Božích a len s Ním sa dá napredovať.

Spracoval: vdp. Viktor Pardeľ

SLÚŽIL VERNE BOHU A SVOJMU ZAMAGURSKÉMU ĽUDU

V septembri t.r. uplynulo už 120 rokov od narodenia a 40 rokov od smrti rodáka z Tribša, bojovníka za práva Slovákov v Poľsku, vdp. Františka Móša. V peknú, slnečnú nedeľu, 18. septembra si krajania z Tribša, Krempách a Novej Belej, kde František Móš pôsobil ako kňaz, ale aj z iných spišských obcí pripomenuli jeho posolstvo a duchovný odkaz. Stalo sa tak v obci Veľká Franková, kde pôsobil po vyhnaní z Poľska a kde je aj pochovaný.

Spomienková slávnosť začala slávnostnou omšou v kostole sv. Mikuláša, ktorú celebrovali miestny kňaz vdp. Roman Šemrák a súdny vikár spišskej diecézy, zamagurský rodák z Veľkej Lesnej prof. PaedDr. ThDr. ICLic. Ján Duda PhD. Pred omšou i počas nej zahrala dychovka z Novej Belej založená práve z podnetu Františka Móša, ktorý pre ňu napísal aj prvé noty. Vdp. Ján Duda vo svojej kázni vyzdvihol osobnosť Františka Móša ako kňaza, ktorý sa vždy riadil svojím svedomím i ako duchovného vodcu zamagurského ľudu, ktorý svojou činnosťou a nadaním otváral obyvateľom Zamaguria ďalšie vzdelanostné obzory, učil ich novým veciam a po-

Slávnostná omša v obnovenom kostole vo Veľkej Frankovej (Foto: fp)

zdvihoval ich kultúrne povedomie. Svojím životom sa stal vzorom pre niekoľko generácií po oboch stranách dnešnej hranice.

Pocta vdp. Františkovi Móšovi pokračovala na blízkom cintoríne, kde je pochovaný. Najskôr si krajania pripomenuli svojho kňaza spoločnou modlitbou pri jeho hrobe, po čom k nim prehovoril predseda SSP prof. Jozef Čongva. Vo svojom príhovore zaspomínal na rodáka z Tribša ako na mučeníka, ktorý bol kvôli svojmu slovenskému národnému presvedčeniu vyhostený z rodného kraja, avšak usadil sa na pohraničí, aby mal k svojim bývalým farníkom čo najbližšie. Po ňom sa ujal slova generálny tajomník SSP PhDr. Ľudomír Molitoris, ktorý stručne priblížil život vdp. Františka Móša a vyzdvihol jeho význam pre zachovanie slovenského národného povedomia i vzdelanostného a kultúrneho života obyvateľov Zama-

Krajania pri hrobe Františka Móša (Foto: ľm)

Starosta obce Veľká Franková Ondrej Krempaský privítal hostí

guria. Po príhovoroch krajanky z Krempách oblečené v krojoch, za zvukov novobelianskej dychovky, s úctou položili na hrob vence a zapálili sviece, pričom všetci prítomní venovali svojmu kňazovi tichú spomienku.

Okrem už vyššie spomínaných si kňaza Františka Móša prišli uctiť aj dekan spišskostaroveského dekanátu ICLic. Ján Hudák, farár farnosti v Spišských Hanušovciach vdp. Ondrej Želonka a administrátor farnosti v Reľove vdp. Peter Nebus, či starosta obce Malá Franková Jozef Kromka s manželkou. Na záver podujatia pozval starosta obce Veľká Franková Ondrej Krempaský zúčastnených na pohostenie do miestneho kultúrneho domu, kde všetkých vo svojom mene i celej obce srdečne privítal. Predstavitelia SSP následne poďakovali starostovi Ondrejovi Krempaskému, miestnemu kňazovi vdp. Romanovi Šemrákovi i súdnemu vikárovi vdp. Jánovi Dudovi za ochotu i nezištnú pomoc pri organizovaní spomienky na nášho významného rodáka a odovzdali im skromné dary z dielne nášho Spolku.

Slávnosť spríjemňovala dychovka z Novej Belej

Potom si už krajania pri chutnom guľáši, syre, klobáske či pohárikú mohli zaspomínať na svojho kňaza aj s domácimi Frankovčanmi. Viacerí z nich pritom prišli zo susedného Kacvína po starej „cisárskej“ ceste, ktorú si po vstupe Slovenska a Poľska do „schengenského priestoru“ svojpomocne Kacvínčania s Frankovčanmi upravili, aby sa mohli stretávať a skrátiť si cestu do iných zamagurských obcí tak ako kedysi. K tomu všetkému im vyhrávala dychovka z Novej Belej, ktorá nesie meno Františka Móša. Stretnutie teda dalo celému podujatiu ešte jeden pekný duchovný rozmer vzájomného porozumenia a spolupatričnosti Zamagurčanov bez ohľadu na hranice či štátnu príslušnosť obyvateľov krásneho kraja, zvaného Zamagurie. A takto by si to určite prial aj náš rodák z Tribša vdp. František Móš.

Milica Majeriková-Molitoris

„Národ, ktorý nepozná svoju minulosť, nemá budúcnosť.“

PhDr. Milica Majeriková-Molitoris

Z DEJÍN (HORNEJ) ORAVY V.

Plebiscit... To slovo sa šírilo po hornej Orave a severnom Spiši z úst do úst a hoci predtým pravdepodobne význam takéhoto cudzieho slova roľníci nepoznali, od septembra 1919 sa stalo najpodstatnejšou súčasťou ich života. Nasledujúce udalosti, ktoré s ním boli spojené, ale najmä tie, čo nasledovali po tom, ako sa neuskutočnil, radikálne zasiahli do ďalšej budúcnosti ľudí žijúcich v dreveničkách pod stráňami Babej hory.

Ľudové hlasovanie na Orave sa malo podľa rozhodnutia Najvyššej rady mierovej konferencie uskutočniť v okresoch Námestovo a Trstená, pričom malo mať len informatívny charakter a neprejudikovať pripojenie k Československu či Poľsku, čo malo byť v konečnom dôsledku ponechané až Najvyššej rade.[1] Správu nad plebiscitným územím prevzala až do momentu rozhraničenia Medzinárodná plebiscitná komisia pod vedením grófa de Mannevilla, ktorá sa však kreovala dlhšiu dobu a do svojho sídla v Tešíne dorazila až 30. januára 1920.[2] Ešte dlhšia bola doba vzniku Medzinárodnej subkomisie pre Spiš a Oravu zloženej zo zástupcov Francúzska, Veľkej Británie, Talianska a Japonska, ktorá vznikla v záujme bezprostredného kontaktu a priamej kontroly plebiscitného územia až 6. mája 1920, pričom bola kompetentná vykonávať správu na území Spiša a Oravy.[3] Medzinárodný právny poriadok začal platiť na plebicsitnom území od 21. februára 1920. Všetci úradníci boli zbavení svojich sľubov vernosti, avšak medzinárodná komisia počas svojho pôsobenia nezmenila na plebiscitnom území ani zákony a ani doposiaľ vydané nariadenia Československej republiky.[4] Na žiadosť plebiscitnej komisie v Tešíne boli dokonca vo februári vydané aj zvláštne známky pre plebiscitné územie s potlačou SO 1920, pričom SO znamenalo jednak Silesia Orientale, čiže Východné Sliezsko a súčasne tiež Spiš a Orava. Tieto známky mali výhradnú platnosť iba pre poštovné zásielky podané u poštovných úradov na plebiscitných územiach.

Zároveň boli tieto oblasti vyhlásené za demilitarizované pásmo a československé vojsko, ktoré oficiálne opustilo plebicsitné územie Oravy 26. marca 1920, bolo nahradené francúzskym dohodovým vojskom.[5] To však situáciu často nezvládalo, čo samozrejme súviselo aj s nízkym počtom vojakov. V námestovskom okrese napríklad klesol stav četníkov takmer o polovicu, pričom v Bukovine a Suchej Hore, ktoré ležali priamo na hranici s Poľskom a boli tak v bezprostrednom ohrození, nebol ani jeden.[6] Obyvateľstvo najmä pohraničných obcí sa tak stávalo predmetom prepadov poľských ozbrojených skupín (tzv. bojówki), ktoré sa buď snažili vyťažiť zo situácie iba materiálny prospech alebo boli priamo motivované xenofóbnymi motívmi.

Poľská strana sa totiž usilovala na plebiscitnom území naverbovať obyvateľov do dobrovoľnej armády a pre mladých chlapcov vytvoriť organizáciu pre vojenské ciele podobnú Związku Strzeleckému.[7] Okrem toho bola už koncom roku 1918 vytvorená tzv. spišsko-oravská légia, ktorá bola časťou maďarsko-poľských légií. Jej

Rozsah plebiscitného územia na Orave

[1] SZKLARSKA-LOHMANOVA, A.: *Polsko-czechosłowackie stosunki dyplomatyczne w latach 1918-1925*. Wrocław – Warszawa – Kraków : PAN, 1967, s. 55; *Naša Orava*, roč. 2, 1919, č. 40, s. 5.

[2] JAKUBEC, P.: Spiš na Parížskej mierovej konferencii (1919-1920). In: *Z minulosti Spiša XVIII*. Zost.: I. Chalupecký, Levoča : Spišský dejepisný spolok, 2010, s. 73.

[3] KLIMKO, J.: *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava : Obzor, 1980, s. 112-113.

[4] Státní ústřední archiv v Praze (ďalej SÚA Praha), Ministerstvo vnitra – stara registratura (ďalej MV-SR) 1919-1924, Plebiscitní území Spiše a Oravy, 2/143/1, šk. 89.

[5] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 4, s. 4.

[6] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 7, s. 8.

[7] Archiwum Muzea Tatrzańskiego w Zakopanem (ďalej AMT Zakopane), Tymczasowy plan działania na terenie plebiscytowym odzyskanym przez Polskę.

Plebiscitná známka

úlohou bolo znepokojovať obyvateľstvo na severných hraniciach Slovenska, pripravovať pôdu pre vojenské akcie a získavať dobrovoľníkov. Konečným výsledkom malo byť odtrhnutie Slovenska od Československej republiky a zachovanie integrity Uhorska, s následným vznikom spoločnej maďarsko-poľskej hranice. Za túto pomoc mala poľská strana získať požadované územia na severe Slovenska. Légie boli riadené priamo z Budapešti. Kancelária šéfa poľskej agitácie Štefana Šoltýsa, u ktorého legionári skladali prísahu, sa nachádzala v hoteli Palast. V tomto hoteli sa schádzali i štyri najvplyvnejšie osoby zasvätené do maďarsko-poľských plánov – Bobuľa, Nagy, Radák a Immerblum.[8] Spišsko-oravská légia mala svoje útvary v Zakopanom, Kužnici, Żegiestove, Jordanove, Czarnym Dunajci, Novom Targu a Muszyne.[9]

Počas plebiscitu bola z týchto „legionárov" vytvorená Tajná vojenská organizácia (Tajna Organizacja Wojskowa – ďalej TOW) pod velením delegáta Ministerstva vojny (Ministerstwo Spraw Wojskowych – ďalej MSW) Mieczysława Piotra Hanczka. Na Orave pôsobila jeho pobočka, ktorú viedol Wendelin Dziubek. Jej činnosť bola pevne organizovaná a rozdelená do troch geografických okruhov. Prvý tvorila Jablonka s obcami Bukovina, Chyžné, Harkabúz, Orávka, Pekelník, Podsklie, Podvlk, Podsrnie, Nižná a Vyšná Lipnica, Horná a Dolná Zubrica; druhý Trstená s obcami Čimhová, Hladovka, Liesek, Osada, Suchá Hora, Ústie, Vitanová a tretí Námestovo s obcami Benediktov, Bobrov, Klin, Zákamenné, Lokca, Novoť, Mútne, Polhora, Rabča, Rabčice, Sihelné, Slanica, Veselé a Zubrohlava. Každý z týchto okruhov mal svojho veliteľa a dokonca v každej z týchto obcí boli stanice so stanoveným kapitánom. Napriek zákazom používania zbraní na plebiscitnom území boli „legionári" na týchto staniciach tajne vyzbrojení strelnými zbraňami, karabínami a granátmi.[10]

Na vrub týchto ozbrojených skupín možno pripísať viacero deliktov už pred plebiscitným obdobím ako napríklad krádež koní československému vojsku 8. júna 1919 v Jablonke[11], zastrelenie presvedčeného Slováka odmietajúceho pripojenie k Poľsku, 58-ročného gazdu z Jablonky Jozefa Israela, ktoré sa udialo tesne pred vyhlásením plebiscitu, 15. septembra 1919[12], či zavraždenie československého vojaka v októbri 1919 v Pekelníku[13]. Násilné akcie „legionárov" vrcholili v máji 1920, kedy bolo obyvateľstvo okrádané a zastrašované aj niekoľkokrát v týždni. Dňa 4. mája boli vojakmi v poľských uniformách na pasienkoch v Suchej Hore okradnuté o ovce a jahňatá Johanna Baraniaková a Verona Kadlubiaková z Pekelníka.[14] V tom istom mesiaci ešte vyrabovali krčmára v Jablonke, pekelníckeho richtára a ukradli niekoľko kusov dobytka.[15]

Obyvatelia Pekelníka boli častým terčom poľských „legionárov"

Častými cieľmi útokov boli málo strážené četnícke stanice a stanice finančnej stráže na pohraničí. V noci z 8. na 9. mája zaútočili poľskí „legionári" na četnícku stanicu v Pekelníku, ktorá bola umiestnená v škole a v hostinci.[16] Útok na túto stanicu zopakovali aj 10. mája, kedy tu hodili tri granáty[17] a taktiež v noci z 21. na 22. mája[18]. V tú istú noc o 3. hodine podnikli útok na finančnú strážnicu v Suchej Hore, v ktorej spali dvaja neozbrojení telefonisti. Hodili tu niekoľko granátov a vystrelili.[19] Dňa 6. júna 1920 o druhej v noci napadli četnícku stanicu v Podvlku[20] a ataku sa nevyhla ani stanica v Jablonke.[21]

Výnimkou neboli ani fyzické útoky „legionárov" voči pročeskoslovensky orientovaným osobám. Dňa 9. mája napadli a zbili Slováka Jána Piroka[22] a o niekoľko dní neskôr dorezali Slováka Jozefa Jurkuliaka.[23] V Podsklí bol zaznamenaný prípad, kedy hádzali kamene do žien, ktoré spievali po slovensky.[24] Niektoré inzultácie mali nakoniec aj smrteľnú dohru. Útoky „legionárov" neprežili, okrem už vyššie spomínaných, podrichtár z Jablonky, Terézia Kotlárová z Pekelníka a vojak 11. pešieho pluku Jozef Jahelka.[25]

[8] Štátny archív v Levoči (ďalej ŠA Levoča), Župa Spišská (ďalej SŽ), Župný úrad (ďalej ŽÚ), Výpoveď Alexandra Immerbluma, 642/1922 prez.
[9] ŠA Levoča, SŽ, ŽÚ, Spišsko-oravské légie v Poľsku, 642/1922 prez.
[10] RYDEL, L.: Wendelin Dziubek – dowódca Legii Orawskej 1918-1920. In: *Spisz i Orawa w 75. rocznicę powrotu do Polski północnych części obu ziem*. Kraków : „Secesja", s. 234-235.
[11] RYDEL, L.: Wendelin Dziubek – dowódca Legii Orawskej 1918-1920. In: *Orawa*, roč. 9, 1990, č. 6-8, s. 14.
[12] Obeť poľskej agitácie. In: *Naša Orava*, roč. 2, 1919, č. 39, s. 6.
[13] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 9, s. 11.
[14] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 4 a 6, s. 15 a 14.
[15] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 5, s. 9.
[16] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 6, s. 7.
[17] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 4, s. 11.
[18] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 6, s. 14.
[19] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 6, s. 13.
[20] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 8, s. 16.
[21] RYDEL, L.: Wendelin Dziubek – dowódca Legii Orawskej 1918-1920. In: *Spisz i Orawa...*, s. 235.
[22] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 5, s. 14.
[23] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 6, s. 13.
[24] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 9, s. 15.
[25] *Oravské noviny*, roč. 1, 1920, č. 5, s. 9.

MENŠINY V POĽSKU A EURÓPSKEJ ÚNII

Mnohokultúrne mesto Lublin v dňoch 14. až 16. septembra t.r. už po druhýkrát hostilo predstaviteľov národnostných, etnických a jazykových menšín žijúcich na území Poľska. Počas trojdňovej konferencie s podtitulom Národnostné, etnické a jazykové menšiny v Európskej únii, ktorá sa uskutočnila pod patronátom predsedu európskeho parlamentu Jerzyho Buzeka, sa uskutočnilo viacero okrúhlych stolov, zasadnutí historických, etnografických a jazykových sekcií i výjazdové rokovanie Komisie národnostných i etnických menšín Sejmu Poľskej republiky a Spoločnej komisie vlády a národnostných i etnických menšín. Organizátormi podujatia boli Katedra politológie – oddelenie pre ľudské práva UMCS v Lubline, Inštitút histórie – oddelenie najnovších dejín UMCS v Lubline a Ukrajinský spolok. Mediálny patronát prevzali takmer všetky menšinové médiá v Poľsku, vrátane nášho mesačníka Život. Slovenskú menšinu zastupoval generálny tajomník SSP Ľudomír Molitoris a redaktorka Života Milica Majeriková-Molitoris.

Konferencia otvorila viacero problémov, s ktorými sa minoritné skupiny v Poľsku stretávajú. Medzi najskloňovanejšie opäť patril zákon o národnostných menšinách, etnických skupinách a regionálnom jazyku z roku 2005. Ten v rovine právnych predpisov spĺňa zásadné kritériá štandardných menšinových zákonov, avšak prax ukázala viacero nedostatkov, ktoré sa prejavujú v rovine realizácie práva, kde sa často predstavitelia menšín stretávajú s neochotou a nepochopením, čo by sa však v konečnom dôsledku mohlo odstrániť drobnými zmenami v danom zákone, o ktorých sa hovorilo aj na minuloročnej konferencii.

Zasadnutie Spoločnej komisie vlády a národnostných i etnických menšín

Ďalšou rovinou tohto zákona je však rovina spoločenská, kde udalosti v posledných mesiacoch (sčítanie obyvateľstva, incidenty zamerané proti menšinám – napr. v podlaskom okrese) poukázali na ešte veľké nedostatky v tejto oblasti. Ako jedna z hlavných otázok vyvstal problém výchovy mládeže, ktorá nielenže nie je vedená k tolerancii k menšinám, ale často o menšinách ani nepojednáva. Nakoniec sami poznáme tento problém na Spiši a Orave, kde v školách, kultúrnych inštitúciách, na informačných tabuliach či v rôznych publikáciách, financovaných často z grantov EÚ, je slovenská menšina v lepšom prípade úplne ignorovaná, v horšom prípade spájaná s negatívnymi udalosťami minulosti. Dejiny začínajú buď pripojením časti Spiša a Oravy k Poľsku v roku 1920 alebo vymyslenou nadvládou Boleslava Chrabrého. „Historické" mapy, ktoré používajú deti v školách, nepravdivo zakresľujú hranice poľského štátu hlboko do územia dnešného (!) severného Slovenska ešte v 15. storočí, čím spoločne s opakovanými ahistorickými komentármi vyvolávajú už v deťoch akýsi pocit národnej krivdy.

V súvislosti s celospoločenskou situáciou viacerí predstavitelia menšín predniesli staro-nový problém ničenia inojazyčných tabúľ či xenofóbnych nápisov zameraných proti menšinám, ktoré nielenže často ostanú bez nájdenia vinníka, ale ich dokonca ani nemá kto zamaľovať! Takéto benevolentné postoje samozrejme negatívne nastavujú spoločnosť voči minoritným skupinám.

Lepšia situácia nie je ani v mediálnej sfére, kde sú menšinové programy realizované iba pro forma, v najmenej sledovaných časoch a s obmedzovaním finančných prostriedkov. Slovenská menšina nakoniec ani žiadny program v televízii či rozhlase nemá. Média úplne zlyhali aj počas mediálnej kampane, ktorá mala prebehnúť pred sčítaním obyvateľstva. Kampaň v slovenskom jazyku sa ani neuskutočnila a na letáky, ktoré mali byť vytlačené, akosi už nezostali financie. Letáky, ktoré následne vytlačil na vlastné náklady Spolok Slovákov v Poľsku, sa stali predmetom hysterickej reakcie niektorých predstaviteľov miestnej samosprávy. Taktiež samotný priebeh sčítania bol podrobený ostrej kritike viacerých predstaviteľov menšín. Na výsledky si prirodzene ešte budeme musieť počkať, ale vzhľadom na opakované problémy so sčítacími komisármi či samotnú metodológiu sčítania, kedy bola na sčítanie vybratá iba vzorka obyvateľstva, sa objavili obavy, že takéto výsledky nebudú zodpovedať skutočnosti.

Viaceré menšiny otvorili na konferencii tiež otázku kultúrnych inštitúcií, ktorá po väčšinovom odmietnutí návrhu, aby za menšiny viedli akúsi spoločnú kultúrnu inštitúciu a rozhodovali tak o kultúrnej politike menšín štátni úradníci, ustala na bode mrazu. Konferencia v Lubline však ukázala dobrú vôľu poľskej štátnej správy o problémoch diskutovať a ostáva už len veriť, že nastolené problémy nájdu v dohľadnej dobe aj pre všetky zainteresované strany vhodné riešenie.

Milica Majeriková-Molitoris

V historickej sekcii boli prezentované aj dejiny Slovákov v Poľsku

Diskusia pri „okrúhlom stole"

Bačovské dni 2011

Bolo ráno, uprostred júla. Do Malatinej vedie cesta úzka a kľukatá vysoko hore do kopcov, a tento rok sa k nej pridružila ešte aj hustá hmla. Avšak čoraz viac sme sa blížili k cieľu, tým krajšie slniečko na nás svietilo. Akoby aj mohlo byť inak, veď Malatiná v tento deň očakávala mnohých hostí i účinkujúcich, ktorí vystúpia na X. ročníku Medzinárodného festivalu valašskej kultúry, ktorý sa tu koná rok čo rok už pekných pár rôčkov za sebou. Každoročne nás organizátori prekvapia niečím novým i zaujímavým programom.

Malatiná je neveľkou dedinkou položenou v doline s domami postavenými husto vedľa seba, na ktorú sa najkrajšie hľadí s neďalekých vysokých kopcov, ktorými sa tiahne cesta. V dedinke býva ani nie 1000 obyvateľov. Malatiná je typickou pastierskou obcou. Len málokedy natrafíme na nejaké preorané políčko. Všade okolo sa rozprestierajú lúky, na ktorých sa pasú ovečky. Ovečky dávajú ovčie mlieko, z ktorého sa vyrábajú oštiepky, údené i neúdené, rôzne syry, korbáčiky i veľmi dobrá a chutná žinčica. Tejto práci sa venujú hlavne muži. Ženy nájdeme pri krosnách tkajúc nádherne koberce, vôbec nebolo vidieť, žeby ich táto práca nejako zvlášť unavovala, veď si pri nej ešte aj veselo pospevovali. Tkanie kobercov patrí v obci k dlhoročným tradíciám, a túto tradíciu preberajú mladé dievčatá od svojich matiek, ktoré ich odmalička k tomuto remeslu priúčajú. Malatínska tvorba je charakteristická a originálne tkané vzory vychádzajú z ľudovej tematiky. Tieto koberce sa rozchádzajú do celého sveta, najviac do Ameriky.

Medzinárodný festival valašskej kultúry trval dva dni. Program sa začal sv. omšou, následne sme mohli v priestoroch miestnej základnej školy obdivovať výstavu ľudových tvorcov zo Slovenska, ktorí dokážu vytvoriť z dreva i hliny nádherné diela. Dokonca priamo na mieste ukazovali, ako sa to robí. Zároveň sme mohli na výstave obdivovať prekrásne ručné práce viacerých autorov z Malatinej.

Kultúrny program sa konal v amfiteátri. Otvorila ho súťaž v plieskaní bičom. Do súťaže sa zapojili nielen dospelí, ale i malé, sotva šesťročné deti. Na pódiu sa vystriedali mnohé súbory, ktoré nás uchvátili svojim spevom, tancom i tradičnou hudbou. Ale ani krajanský ochotnícky divadelný súbor Ondrejko sa nedal zahanbiť a divákov rozveselil svojim vystúpením.

Preto veľmi pekne ďakujeme riaditeľovi OKS v Dolnom Kubíne Miroslavovi Žabenskému i starostovi obce Malatiná Zdenkovi Kubáňovi za pozvanie i za možnosť vystúpenia a prajeme Malatínčanom, aby svoju krásnu kultúru naďalej pestovali a rozvíjali a odovzdávali ďalším pokoleniam.

Genovéva Prilinská

Foto: archív OKS

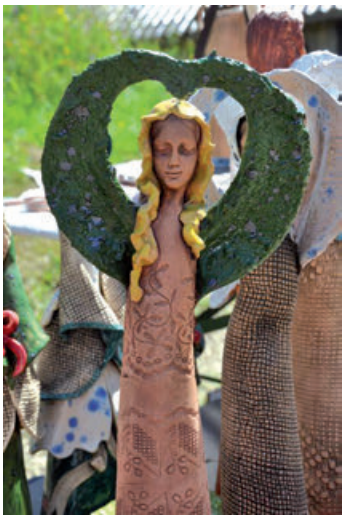

Malá Franková
v zrkadle dejín 1611 – 2011

„*Kamkoľvek odtiaľto človek ide, časť jeho srdca ostáva tu*“, – povedal v Malej Frankovej Mons. Prof. ThDr. Ján Duda, zamagurský rodák, pri vlaňajšej spomienkovej slávnosti venovanej piatim kňazom a šiestim rehoľným sestrám, pochádzajúcim z tejto malej horskej dediny. V nedeľu 31. júla 2011 sa v Malej Frankovej znova konala veľká slávnosť, pri príležitosti výročia 400 rokov od založenia obce. Pri tejto príležitosti sa starosta obce pán Jozef Kromka takto prihovoril svojim rodákom: *„Keď sa goral po dlhšom odlúčení od svojho rodiska vracal domov a vyšiel na frankovský kopec, uvidel svoju domovinu a zhlboka si vzdychol: Chvála Bohu, jus jef duma. Aj keď ešte nebol, oči už videli svoju domovinu, hľadali grunt svojich predkov, rozum spomínal na krásne chvíle prežité doma a srdce túžbou po domovine, zvýšilo svoj tep.“*

Sv. omšu odslúžil vtedajší spišský diecézny biskup Mons. František Tondra

Malá Franková patrí k menším obciam Zamaguria a Spiša a zároveň aj k najmladším. Dolina Frankovského potoka bola osídlená už koncom 13. storočia predkami rodu Berzevici. Vznikla tu dedina, ktorá sa do druhej polovici 16. storočia vyskytuje pod názvom Frankvagas – Franková. Meno dostala zrejme po magistrovi Frankovi z rodu Berzevici, ktorý tu žil koncom 13. a začiatkom 14. storočia. Dedina bola založená na šoltýskom (nemeckom) práve. O založenie Malej Frankovej sa zaslúžil Juraj Horvath z Plavča, ktorý koncom 16. storočia vlastnil väčšiu časť Zamaguria. Malá Franková vznikla v poslednej kolonizačnej vlne osídľovania Zamaguria na kopaničiarskom práve. Prvým šoltýsom, ktorého Juraj Horvath urobil zodpovedným za osídlenie Malej Frankovej bol Lukáš Malczov v roku 1611. Z naznačeného vývoja vyplýva, že Malá Franková sa vyčlenila z Veľkej Frankovej postupne koncom 16. a začiatkom 17. storočia. Vznikla tu obec s názvom Possessio Frankowka. Ako súčasť panstva Červený Kláštor obec patrila ešte Pavlovi Rákocymu, od ktorého panstvo získal v roku 1699 nitriansky biskup Ladislav Matiašovsky. Ten ho však v testamente v roku 1704 daroval reholi kamaldulov, ktorí dovtedy pôsobili na Zobore pri Nitre. Pôvodný názov obce Possessio Frankowka v goralčine Frankofky si zachovali naši predkovia do dnes, aj keď v priebehu histórie sa tento názov niekoľkokrát menil. Pre rozlíšenie pôvodu ešte aj dnes platí, že obyvateľ Malej Frankovej je Frankovčan a obyvateľ Veľkej Frankovej je Frankovian. Podľa záznamov vieme, že pôvodný názov sa zachoval do roku 1800 potom sa už názov obce menil podľa politickej situácie. Na tomto príklade je vidieť, aká dokáže byť veľká láska k domovine, akú má silu ústne podanie, keď viac ako dve storočia si udrží svoje pôvodné črty aj napriek oficiálnym rozhodnutiam štátnej moci. Obec si dala vyhotoviť pečatidlo s erbovým obsahom až v roku 1787. Keďže išlo o erbovú pečať, možno konštatovať, že Malá Franková mala hotový svoj erb už koncom 18. storočia.

Z čias kolonizácie Malej Frankovej a jej osídlenia vieme, že šoltys dostal za úlohu umiestniť v Malej Frankovej 20 osadníkov. Medzi nimi boli Soľavovci z Lápš, Ľachovci a Zadžorovci z poľskej strany Dunajca, Gemzovci a Kromkovci asi z nemeckých osád, Kalafutovci možno po predkoch tureckého pôvodu a ďalší. Osadníci boli predovšetkým chovateľmi dobytka a oviec. Tunajšia menej úrodná horská pôda a drsné podnebie v podhorí Vysokých Tatier ani neumožňovali pestovať výnosnejšie plodiny, okrem jačmeňa a ovsa. Až kedysi v 17. storočí sa aj tu udomácnili zo zámoria privezené zemiaky. Tie sa potom stali hlavnou potravinou vo všetkých horských oblastiach Slovenska. V Malej Frankovej o nich vznikol popevok: *„Paňenka Marija, i ty, švienty Jone, pozegnoj nom gruľe na nasym zogoňe.“*

Goralské nárečie je veľmi starobylým slovanským nárečím. Spája etnicky príbuzných obyvateľov poľského Podhalia a slovenského Zamaguria. Ich kontakty boli a sú veľmi blízke i navzdory tomu, že často v rámci jednej obce, ba aj rodiny, majú jedni jej členovia poľské, druhí zas slovenské povedomie. Časy, keď tento región a jeho etnikum rozdeľovala po prvej a najmä po druhej svetovej vojne prísne strážená štátna hranica, nezanechali na spoločnej tradícii výraznejšie stopy. Dnes chvalabohu znova možno voľne prechádzať z jedného štátu do druhého, rozvíjať spoločnú ľudovú goralskú kultúru na festivaloch po oboch brehoch Dunajca, obnovovať prerušené príbuzenské vzťahy. Všetko to prospieva aj vzájomným medzinárodným vzťahom. Slovákov a Poliakov spája i kresťansko-katolícka viera, ktorú v nás posilnil slovanský pápež Ján Pavol II., blízky svojím pôvodom nášmu tatranskému regiónu.

„Za to všetko patrí veľká vďaka Bohu“ – zdôraznil vo svojej kázni počas slávnostnej sv. omše v Malej Frankovej spišský diecézny biskup Mons. Prof. ThDr. František Tondra. Boh nám vo svojej dobrote a láske stvoril tento čarokrásny kraj Spišskej Magury, jeho svieže lesy, hory a potoky, velebné končiare Vysokých Tatier. A utvára aj naše rodiny a spoločenstvá. Napĺňa ich pozitívnou energiou vzájomnej lásky, aby ich nerozkladali nesváre a hnevy. Načúvajme pozorne Božiemu hlasu v našich srdciach a poslúchajme ho, vyzval prítomných otec biskup. Na tento úmysel udelil v závere bohoslužieb aj svoje apoštolské požehnanie.

Po sv. omši, pri ktorej koncelebrovali ďalší spišskí kňazi Mons. Prof. Ján Duda, prof. ThDr. Alojz Frankovský, prof. PhD. Tadeus Zasepa, Anton Oparty, Ján Hudák, Jozef Galovič, Kereštan, Radoslav Toth, Roman Šemrák, predniesol príhovor starosta Malej Frankovej, pán Jozef Kromka. Povedal v ňom: *„Z historických prameňov vieme, že život našich predkov sa tu pod hrebeňom spišskej Magury ujímal a rozvíjal veľmi ťažko. Často museli prechádzať pohnutý-*

Napriek daždivému počasiu bolo návštevníkov na Malej Frankovej neúrekom

Starosta obce Jozef Kromka privítal domácich i hostí

mi obdobiami našich dejín, akými boli vojny, opakujúce sa roky neúrody, kruté zimy a časté epidémie. Aj napriek týmto udalostiam, ktoré si vyžiadali veľa ľudských životov, si naši predkovia nezúfali, ba ešte viac sa zomkli okolo svojich kňazov a učiteľov, ktorí vzišli z kňazského seminára biskupa Jána Vojtáššaka a učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule. Takto spolu v jednote a v dôvere v Boha prečkali aj tie najhoršie časy poroby a biedy. Malá Franková je známa aj tým, že z jej radov vzišli mnohé významné osobnosti našich národných a cirkevných dejín. Je našou svätou povinnosťou chrániť si dedičstvo našich otcov, rozvíjať ho a odovzdať ďalším generáciám, ako vzácny dokument napísaný ich vlastnými životmi." Na záver odovzdal čestné diplomy obce in memoriam jej rodákom kňazom a rehoľným sestrám: ThDr. Jánovi Čarnogurskému, vdp. Jakubovi Kalafutovi, a školskej sestre Ernestíne Čarnogurskej, a pamätné listy prof. ThDr. Alojzovi Frankovskému, prof. Tadeusovi Zasepovi, PhD. rektorovi KU v Ružomberku. Pamätný list dostal aj sídelný spišský biskup Mons. Prof. ThDr. František Tondra, ktorému zároveň starosta poďakoval za všetko, čo v prospech spišskej diecézy urobil ako jej sídelný biskup.

Sv. omša sa konala na zastrešenom pódiu na lúke starostu obce, aby sa na nej a na následných oslavách mohli zúčastniť miestni občania i hostia z okolia čo v najväčšom počte. V priestore pred pódiom boli rozmiestnené lavičky pre mnoho desiatok účastníkov. Prišlo ich naozaj veľa, napriek daždivému počasiu, na ktoré sú však Zamagurčania zvyknutí. Veď aj o tom sa spieva v tunajšej piesni: *„Gorol jo se, gorol, spod samučkich Tater, dyzdzyk mňe vykumpol, vykolysol viater.*"

Kňazi, rehoľné sestry a čestní hostia, medzi ktorými bol aj poľský veľvyslanec PhDr. Andrzej Krawczyk, štátny tajomník Ján Hudacký, prednosta obvodného úradu Ján Soliar, bývalý predseda vlády JUDr. Ján Čarnogurský s bratom Ivanom, šoltýs z Kacvína s manželkou sa po bohoslužbách odobrali k obedu do blízkej budovy bývalej ľudovej školy. Ostatní účastníci osláv ostali na lúke, kde ich bezplatne pohostili gulášom, teplým čajom a výborným domácim chlebom miestni poľovníci. Boli tu aj stánky s ďalšími jedlami a suvenírmi. Veľká rovná lúka poskytla návštevníkom mimoriadne pekné a príjemné prostredie. Popri nej po kameňoch žblnkoce potok, nad ňou sa dvíha zelené úbočie Furmanca s poliami, pasienkami a lesom. Na protiľahlej strane, za potokom, cestou a drevenicami stúpajú k oblohe svahy Magurky. Dolinu medzi obidvoma horskými hrebeňmi prehrádza lesnatý Ždiarsky vrch, spoza ktorého sa ako majestátny oltár vypína hrebeň Belianskych Tatier so skalnatými štítmi Vidly, Havrana a Muráňa. Jedinečnú krásu tejto doliny, v ktorej ležia kultúrou príbuzné goralské dediny Malá i Veľká Franková, Kacvín a Nedeca, možno najlepšie obdivovať z temena Hanušovského vrchu. Tu sa dookola otvárajú panorámy Pienin, Spišskej Magury a Podhalia, s pohľadom na dediny rozložené pozdĺž potokov v ich dolinách.

Z veľkolepej horskej krásy bytostne vyrastá umelecký prejav neskrotných, slobodu milujúcich goralov: ich ladné kroje, žartovné piesne, rezké melódie a tance dostali priestor v popoludňajšom programe osláv. Na pódiu, kde sa doobeda slúžila sv. omša, vystupovali teraz goralské folklórne súbory: miestny „Frankovčan" pod vedením mladého vedúceho Jána Ľacha, „Májovy vierch" z Kacvína, „Magura" z Kežmarku a „Maguranka" zo Spišskej Starej Vsi vedená Petrom Zelinom. Piesne a tance predvedené v ich prirodzenom goralskom prostredí pôsobili na divákov autentickou silou. Nadšene však uvítali aj vystúpenie „cezpoľného hosťa" Petra Bažíka z Habovky, finalistu z televíznej súťaže SuperStar a jeho súrodencov. Prekvapením tiež bola humorná ochotnícka scénka zo života v Malej Frankovej, v miestnom nárečí a výstižnom podaní.

Mládež z tejto dediny, označenej v minulom režime za bezperspektívnu a uvalením zákazu výstavby nových domov určenú na postupné vymretie, dokázala vzkriesiť už zabudnutý domáci folklór. Za pomoci starších žien si dali zhotoviť pôvodné kroje a naučili sa temperamentné goralské tance i piesne svojich predkov. Mladí Frankovčania nepomýšľajú prenechať svoju dedinu medveďom, vlkom a líškam. Všetci pomáhajú rodičom udržiavať gazdovstvá a chotár, ktorý by bez zásahu ľudských rúk znova zarástol lesom ako pred 400 rokmi.

Z takýchto koreňov vzišli z Malej Frankovej okrem duchovných aj viaceré svetské osobnosti, ktoré boli prínosom pre politický, spoločenský či hospodársky vývoj slovenského národa. Starosta obce im udelil v rámci popoludňajšieho programu slávností čestné ocenenia: kresťansky a národne zaslúžilému učiteľovi, politikovi a publicistovi Pavlovi Čarnogurskému in memoriam, jeho synom: Ing. Ivanovi Čarnogurskému za prínos k hospodárskemu povzneseniu tejto dediny a JUDr. Jánovi Čarnogurskému za spoločenskú angažovanosť v kresťansko-národnom duchu. Právnik JUDr. Ján Vošček dostal ocenenie za svoju celoživotnú aktivitu v oblasti spravodlivého usporiadania spoločnosti, manželom Jánovi a Helene Krišandovcom bola udelená plaketa J. A. Komenského za dlhoročnú prácu v školstve, Ing. Ondrejovi Trebuňovi ďakovný list za pomoc občanom i obci.

Všetkým občanom Malej Frankovej, minulým, prítomným i budúcim adresoval otec biskup Tondra slová: *„Vaša dolina je skromná na materiálne bohatstvá, ale obsahuje vzácny poklad, duchovné zlato. Buďte naďalej jeho strážcami!*"

Oľga Slivková

Pri príležitosti 400. výročia založenia obce bola v tlačiarni Spolku Slovákov v Poľsku vytlačená publikácia o dejinách i súčasnosti Malej Frankovej

Medzi klamstvom a pravdou

Vážená redakcia,

obraciam sa na Vás s prosbou o publikovanie pripojených materiálov, aby sa ľudia mohli dozvedieť pravdu o Petrovi Borovom. Motívom mojej prosby je fakt, že tieto materiály som poslal do poľských časopisov a konkrétne do Tygodnika Podhalańského i Dziennika Polského v Krakove, avšak to neuverejnili. Verím, že význam pripojených materiálov, ktoré sú založené na dokumentoch a informáciách, ktoré mám, sa pričiní k tomu, aby pravda uzrela svetlo sveta, za čo vopred srdečne ďakujem.

Autor

V súvislosti s hlásaným heslom „Hľadajte pravdu a pravda Vás oslobodí" a poznajúc pravdu, pretože poznám a vlastním mnohé materiály hlásajúce klamstvo, rozhodol som sa vypovedať vo veci Petra Borového.

Analfabet Peter Borový, ktorý nevedel písať, sa stal patrónom školy vo Veľkej Lipnici.

Teraz mám 72 rokov. Narodil som sa vo Veľkej Lipnici, neďaleko domu, v ktorom býval Peter Borový (druhý dom od nás). Býval som vo Veľkej Lipnici 39 rokov, trinásť rokov som pracoval v prezídiu Gminného národného výboru vo Veľkej Lipnici a zaujímal som sa históriou Lipnice i Oravy. Aktuálne bývam v Amerike, ale naďalej sa zaujímam o to, čo sa deje vo Veľkej Lipnici, ako aj an Orave. Čítajúc tlačoviny Tygodnik Podhalański, Moju Oravu, počúvajúc rádio z Podhalska, často sa telefonicky rozprávam s mojimi priateľmi a diskutujem s nimi o tom, čo sa tam deje.

S veľkým údivom som si v tlači i v internete prečítal správu o pomenovaní Lýcea vo Veľkej Lipnici menom Petra Borového. S touto novinkou som sa podelil s mojim kamarátom, Stanisławom O., ktorý taktiež býval neďaleko Petra Borového, podobne ako jeho rodičia i starí rodičia. Na túto zvesť kamarát s hnevom zareagoval: „K...a, akurát analfabet zostal patrónom lýcea, ako keby nebol dostatok zaslúžilých osôb, len analfabet?"

Ja som mu na to žartovne odpovedal, aby sa na to nerozčuľoval, veď to je asi prvý a posledný prípad na celom svete, aby sa patrónom školy stal analfabet. Vráťme sa však k veci. Ako som už spomínal, aj ja i môj kamarát sme bývali neďaleko domu, v ktorom býval Peter Borový, a veľa sme sa napočúvali od starých rodičov, rodičov i susedov, kým vlastne Peter Borový bol.

Peter Borový bol utečencom, alebo ak niekto chce inak, vyhnancom z rodnej zeme z Rabčíc.

To bol naozaj pravdivý „dživok", tak ho volali ľudia a takto si naňho spomína taktiež dp. Ferdynand Machay, ktorý sliepky priväzoval na šnúrkach a kravám dával košíky na hlavu, idúc s ňou kamenistou cestou širokou 10 m, aby nebodaj nezožrala trochu susedovej trávy.

V mojej knižnici mám nasledovné publikácie: *Piotr Borowy (1858-1932) Apostoł Orawy, Moja droga do Polski* autorstva dp. Ferdynanda Machaya, *Lipnica Wielka na Orawie – Kościół, Orawa* – Towarzystwa Przyjaciół Orawy, *Podhalanka* z roku 1977, ktorá je venovaná Orave, *Fujok Babiogórski* i *Moju Orawu*. Okrem toho mám taktiež ilustrovanú informačnú publikáciu o Veľkej Lipnici. V týchto publikáciách je napísaných mnoho informácií o Petrovi Borovom, ktoré sa nezakladajú na pravde a výrazne sa od seba líšia.

Jedným z takýchto dokumentov je knižočka, ktorú napísal dp. Ferdynand Machay *Piotr Borowy (1858-1932) Apostoł Orawy* 6 rokov po jeho smrti. Je to fiktívne napísaná bibliografia Borového, ktorá znie radšej ako scenár divadelnej komédie a nie ako životopis.

Ako vyplýva z tejto knihy, Peter Borový sa narodil 28. mája 1858 v Rabčiciach a zomrel 18. januára 1932 vo Veľkej Lipnici. Rabčice sú dedinou po slovenskej strane, ktorá sa nachádza rovnobežne s Veľkou Lipnicou a susedí s časťami Skočíky a Prívarovka. Rabčice a Veľkú Lipnicu delí od seba pahorok, čiastočne zarastený lesom. Medzi obcami neexistujú žiadne cesty, ktoré by ich spájali. Síce vo Veľkej Lipnici je jedna cesta, ktorú volajú Rabčická, ale ňou sa až do Rabčíc nedostaneme. Slúži len na vývoz dreva z urbárskeho lesu i na zvážanie úrody lipnickými roľníkmi, preto nebola možnosť nadviazania akýchkoľvek bližších priateľských či hospodárskych kontaktov. Využijem tu príklad z môjho života, pretože keď som pracoval v prezídiu Gminného národného výboru, prepisoval som prihlasovacie knihy, natrafil som len na tri osoby, ktoré sa narodili v Rabčiciach. Nie je to náhoda, že spomínam Rabčice a Veľkú Lipnicu, pretože napriek tomu, čo hovoria i píšu iní, v Rabčiciach, ako aj vo Veľkej Lipnici, málokto čo i len počul o Petrovi Borovom, o čom som sa dozvedel z reportáže novinárky *Tygodnika Podhalańského* pani J. Flich, ktorá hľadala nejaké stopy týkajúce sa pôvodu Borového. Pamätám si, že našla v Rabčiciach len jednu staršiu ženu, ktorá jej povedala, že to bol taký chlapík, ktorého tiahlo ku Poľsku a preto musel z Rabčíc utiecť, inak by ho boli ľudia zabili.

Vráťme sa jednak k spomínanej knižočke, z ktorej predstavím niekoľko zhrnutí a citátov:

V prvej časti autor spomína na detstvo a mladosť Petra Borového. Vychoval sa vo veľmi ťažkých podmienkach. Otca nepoznal, bol polosirotou. Mal šesť súrodencov, s ktorými pásaval dobytok a slúžil u bohatých Rabčanov. Keď mal osemnásť rokov, tak omdlel. Hovorilo sa vtedy, že Borový pravdepodobne „přeumiyrol", takže ho ľudia začali volať „dživok", pretože sa mu čosi s hlavou porobilo.

Onedlho na to si kúpil životopisy svätých ks. Piotra Skargu, a začítaval sa do nich.

Nie je však uvedené, v akom jazyku. Podľa toho, čo je napísané, bol samoukom, pretože do farskej školy, v ktorej vyučovanie prebiehalo po slovensky, chodil len 2 alebo 3 mesiace, a taktiež pobožnosti a kázne boli po slovensky a na celej Hornej Orave sa rozprávalo po oravsky. A práve v takom prostredí žil Peter Borový.

Vráťme sa však späť do roku 1882, keď mal Borový 24 rokov a na Orave panovala bieda. A tu zrazu chudák začína stavať dom, s čím mu pomáhajú frátri založenej sedliackej rehole sv. Františka. Obaja frátri boli telesne a mentálne postihnutými bratmi. Na Orave ich v tom čase prezývali „džady".

Dovolím si teraz zacitovať niekoľko viet z tejto knižočky. Na strane 9 sa píše: „Frátri mali ťažký život. Dom bol zadlžený, zárobky nemali žiadne, ledva dokázali obrábať svoj majetok. Aby mohli zarobiť aspoň trochu na zaplatenie úrokov, nejedenkrát pracovali cez deň u iných a prácu na vlastnom – kosenie, kopanie, vozenie – vykonávali v noci."

Som naozaj veľmi zvedavý, či je niekto v stave uveriť v 21. stor., že v noci je možné kosiť alebo kopať v skalnatej zemi. Taktiež v piatom riadku na tej istej strane oddola je napísané: „V roku 1889 Borový pritlačený a priam zdrvený dlhmi vycestoval do Ameriky. Je to najväčšia „**lož**", pretože Borový v Amerike nikdy nebol, iba ak prstom na mape, pretože nie je zapísaný do registra emigrantov, ktorí v tom roku prišli na ostrov Ellis Island. Preto by som rád všetkých poinformoval, že v internete sa nachádza zoznam všetkých emigrantov zostavený emigračným úradom, ktorí v tom období prišli do Ameriky a pri každom mene sa nachádza informácia, odkiaľ prišli a z ktorého „zaboru" (v tomto prípade by to malo byť územie, ktoré anektovalo Rakúsko-Uhorsko). Vzhľadom na to si dovoľujem povedať, že Borový v Amerike nebol a preto ani nemohol poznať anglický jazyk, ako to sugerujú iní a taktiež dp. Machay. Čítajúc tento vymyslený príbeh, že vraj Borový poznal anglický jazyk, zastavme sa na 16. strane, na ktorej si môžeme prečítať: „Vďaka priaznivému stanovisku poľskej vlády vycestovala

v marci 1919 na mierovú konferenciu do Paríža delegácia, v ktorej boli o.i. dvaja gazdovia: Peter Borový, ktorý bol predstaviteľom Oravy a Vojtech Halčin, ktorý zastupoval Spiš." Na 18. strane citujem: „História tejto delegácie je slávna. Počas stretnutia u prezidenta Wilsona i u iných diplomatov Borový veľmi šikovným spôsobom dokázal predstaviť veci krátko, jasne, nezvykle, jednoducho a pritom lahodne. S Wilsonom sa rozprával ako s oravským gazdom bez akéhokoľvek strachu či rozpakov." O stretnutí s prezidentom Wilsonom ešte zábavnejšie píše dp. Machay v knihe „Moja droga do Polski" na 165 strane: „Začali sa veľké prípravy. Čo mu povieme? Gazdovia na rýchlo čítali Sväté písmo a noviny v anglickom jazyku, aby sa ešte v poslednom momente zaučili do tohto náročného jazyka." A tu je znovu napísaná lož. Dp. Machay píše, že obaja boli na zárobkoch v Amerike, ale dávno, veď pred 15 rokmi. Avšak predtým, že len Borový bol v Amerike v roku 1889. Medzi jednotlivými údajmi je veľký rozdiel, až 15 rokov. Ďalej sa dočítame, že náuka či osvieženie toho, čo sa v Amerike naučili, vôbec nezaškodila. Keď sme si prichystali obsah nášho prejavu, ľahli sme si skôr spať, aby sme mali v hlavách jasno. Bez problémov nás pustili do predsiene. Vyšiel sekretár prezidenta a hneď na to sme sa našli v kancelárii Wilsona. Keď sa s nami privítal, opýtal sa nás, čo si prajeme. Peter Borový sa postavil blízko Wilsona, zobral jeho pravú ruku do svojej ľavej a počas svojho príhovoru hladkal pravou rukou Wilsonovú pravicu. Hovoril, že sme sem pricestovali z dvoch malých tatranských krajov, zo Spiša a Oravy. Žije tu ľud čisto poľský. Svojim jednoduchým spôsobom rozprávania Wilsona veľmi prekvapili, pretože Vojtek ho začal prosiť, stískať za ľavú ruku a usmievať sa naňho."

Nie je náhodou, že na tomto mieste spomínam návštevy, ktoré opisuje tá istá osoba, aby si čitatelia mohli vytvoriť obraz o tom, aké klamstvá môže jedna a tá istá osoba napísať, dokonca i kňaz.

Po návrate z Paríža sa ani Borový, ani Vojtek Halčin nevrátili do svojich obcí. Vojtek Halčin sa dlhé obdobie motal po Novom Targu a Borový po Jablonke. Neskôr sa zo strachu usídlil vo Veľkej Lipnici, pretože by ho Rabčania mohli zabiť.

Pomaly sa približujeme k jadru veci, a konkrétne k tomu, že Borový nevedel písať. Na strane 19 je opísaný Peter Borový mysliteľ a spisovateľ: „Ak máme povedať, čo si Borový naozaj veľmi obľúbil, bola to nepochybne výrečnosť. Predvádzanie sa v rozprávaní, vo výrečnosti boli preňho radosťou, zmyslom života. Keď raz nariekal, že mu už hruď nedovoľuje rozprávať...

- Viete čo, Pietrze?

- Neviem.

- Ale ja vám poviem, počúvajte! Rozprávať už nemôžete (mal už 70 rokov), na jarmoky a odpusty už roky s knihami nechodíte... Viete, čo by ste mali urobiť?

- Neviem.

- Mali by ste napísať svoj životopis, alebo pamätník.

- Z našej „gvary" nič nebude – skočil mi do reči – smejúc sa a rozhadzujúc rukami.

- A sv. Terezka od Ježiška napísala svoje „Dejiny duše" na rozkaz predstavenej. Takže i ja Vám rozkazujem, aby ste napísali „Dejiny svojej duše..."

- Vaša vznešenosť, - skočil mi do reči – vy nie ste mojím predstaveným a preto mi ani nerozkážete, Boh o mojom živote vie a ľudia o ňom vedieť nemusia...

Borový sa zaprel a nedal sa nahovoriť na to, aby napísal svoj životopis. Po dlhom nahováraní súhlasil len s tým, že pospisuje všetky svoje „plebiscitové" príhovory, ktoré nikdy nepredniesol, pretože plebiscit sa neuskutočnil. Takže takto 70-ročný Borový si sadol za stôl a začal písať. Nešlo mu to. Jeho ruka nebola zvyknutá na pohyb perom, neobratne a ťažko sa pohybovala po papieri. Toto Borového znechutilo, takže vyhlásil, že bude písať len ak mu kúpime písací stroj. Kúpili sme písací stroj, na ktorom písal rovnako pomaly, ale predsa len sa prsty na klávesnici pohybovali rýchlejšie ako pero na papieri. Izba Petra sa zmenila na vedeckú pracovňu: s knihami okolo neustále klepal na stroji do jesene 1931. Všetko, čo naklepal, je chvályhodným dôkazom toho, že v láske ku Kristovi ani na chvíľu neoslabol."

Ďalej je vymenovaných niekoľko kníh, ktoré napísal Borový.

Tu bol použitý vymyslený trik, ako Peter Borový písal na stroji, pretože každý môže takto niečo napísať a povedať, že to napísal Borový. Náhle človek vo veku 70 rokov začína písať na písacom stroji. S týmto zásadne nesúhlasím, pretože to nie je možné. Ako som už v úvode spomínal, pracoval som v prezídiu Gminného národného výboru vo Veľkej Lipnici a viem, koľko problémov som mal s písaním na stroji hľadajúc písmenka na klávesnici a pritom majúc koncept textu vopred pripravený. A tu zrazu „veľký zázrak, pretože Borový píše zrazu na stroji bez toho, aby mal pripravené koncepty akýchkoľvek textov, a dokonca píše knihy. Poďme však ďalej a listujúc čítame Borového bájky, o ktorých predtým nebola žiadna reč, i dôjdeme k strane 48, kde je napísaná drobným písmom informácia (ako všade pripomínajú, že treba pozorne čítať to, čo je napísané drobným písmom pri podpisovaní nejakých zmlúv alebo iných dokumentov, pretože to je najdôležitejšie), ktorú si dovolím prepísať veľkými písmenami:

Všetky bájky vyrozprával Borový v priebehu 16 mesiacov, od marca 1919 do júla 1920. Prednášal ich v oravskom nárečí, zapísal ich však neexistujúcim jazykom, v ktorom sa ani nerozprava. Vydavateľ ich prepísal v oravskom nárečí. Treba zvýrazniť, že všetky bájky boli improvizované.

Spolu všetkých bájok je jedenásť a všetky sú napísané v poľskom jazyku, a nie v jazyku oravskom, ako uvádza vydavateľ. V texte nájdeme len niekoľko oravských slov. „To znamená, že vlastne tu je pes zakopaný, že Borový nevedel písať. Od 51. strany sú v knižke napísané prednášky v poľskom jazyku a predtým bolo podané, že prednášal v oravskom jazyku. Tieto prednášky prednášal v týchto mestách a obciach vzdialených ďaleko od Oravy: Lodž, Poznaň, Jordanów, Nowy Targ, Zakopané, Krynica, Nowy Sącz, Krakov, Je-

Pamätná tabula na kostole vo V. Lipnici venovaná P. Borovému neodzrkadľuje pravdu

leśnia, Dobra, Grybów, Maków Podhalański i Varšava. Nie je uvedené, kto tieto prednášky zapísal, ani to, ako sa tento biedny človek dostával z jedného miesta na druhé, pretože len s ťažkosťami si dokážeme predstaviť, aká bola v roku 1920 komunikácia. Preto sa vynára otázka, prečo tieto bájky neprednášal na Orave.

Teraz sa však vrátim do dnešných čias. Od dlhšej doby sa Petra Borového robí básnikom, spisovateľom či dokonca svätým, aj keď k svätosti má ďaleko už vzhľadom na politické otázky, do ktorých sa zaangažoval, čo ho okamžite diskvalifikuje. Na webovej stránke Veľkej Lipnice je predstavený ako veľký Lipničanec, som však zvedavý, kto mu dal takýto titul. Taktiež sa tam spomína, že bol v Amerike, ale ako som už skôr spomínal, v Amerike nikdy nebol. Neviem, ako chápať vetu: „V knihách pranieroval úpadok morálky, pijanstvo užívajúc poľský jazyk. Jeho knižky získali výrazne politický charakter po roku 1918, ktoré však nikdy nenapísal, pretože, ako bolo uvedené, začal písať v roku 1931. Ak čítam, že na slávnosti zorganizovanej pri príležitosti získania nezávislosti sa bývalý predseda gminnej rady a dnešný vojt Antoni Karlak prihovára mládeži a hovorí, že môžeme byť hrdí na to, že na lipnickej zemi žil Peter Borový, básnik a spisovateľ, ktorý nič počas svojho života nenapísal, to sa mi nožík v kešeni otvára. Keď som bol vlani na bankete zorganizovanom pri príležitosti 20. výročia klubu „Babia Góra“, opýtal som sa ho ako kamaráta, ako môže také niečo rozprávať. Vojt v prítomnosti Eugeniusza Sandrzyka pochádzajúceho z Jablonky všetko zaprel a povedal, že nemá nič spoločného s tým, čo iní píšu. A správu zo slávnosti napísal Emil Kowalczyk.

V prekrásnej ilustrovanej informačnej publikácii o Veľkej Lipnici som sa v oblasti kultúry otcov dočítal, že existovalo ochotnícke divadlo, ktoré hralo divadelné inscenácie napísané Petrom Borovým. To je taktiež lož.

Tak isto nie je pravdou, že v organizovaných recitačných súťažiach pomenovaných po Petrovi Borovom recitujú žiaci verše z tvorby Petra Borového. Ďalšie klamstvo.

Hovorí sa a píše, že v období „PRL-u“ (Poľskej ľudovej republiky) nie bolo možné hovoriť o Petrovi Borovom. Neviem, kto komu také niečo zakázal. Veď to nie je pravda a pravda je taká, že starší ľudia veľmi dobre vedeli, kým Peter Borový bol a to bolo najväčšou prekážkou. Keď do Veľkej Lipnice prišiel nový farár, dp. Aloizy Wilczyński, ktorý nepoznal históriu Petra Borového a začal o ňom kázať, viacerí ľudia začali čoraz viac pokašlávať, a niektorí jednoducho vyšli, preto vec týkajúca sa Borového utíchla. Verím, že žijú ešte vo Veľkej Lipnici ľudia, ktorí si na to pamätajú. Po 60 rokoch vec týkajúca sa Borového odžila. Vďaka Towarzystwu Przyjaciół Orawy, ktoré vedie dp. Władysław Pilarczyk. Na zozname spolupracovníkov S.B. (Bezpečnostnej služby) Bronisława Wildsteina sa nachádza meno Władysław Pilarczyk, preto môže byť pravdou, že dp. W. Pilarczyk spolupracoval s S.B. Pretože počas môjho pobytu vo Veľkej Lipnici som nikdy nepočul a ani nevidel, aby dp. Pilarčik slúžil sv. omšu vo Veľkej Lipnici.

Avšak keď prichádzal do Veľkej Lipnice, to namiesto toho, aby šiel na faru, sa najprv stretával s tajomníkom strany, preto má dobré skúsenosti s tým, ako sa robí klamlivá propaganda. Vynára sa preto podstatná otázka: Kto bol Peter Borový?

Ako som už spomínal, narodil sa v Rabčiciach. Chcel viesť asketický (pustovnícky) spôsob života. Založil sedliacky kláštor, pribral ešte dvoch bratov telesne a psychicky postihnutých, ktorí naňho pracovali a on sa len modlil. Dp. Machay ho zverboval do delegácie do Paríža na mierovú konferenciu, ktorej sa zúčastnil, avšak po návrate z Paríža sa už do Rabčíc nevrátil. Isté obdobie sa motal po Jablonke, až mu cirkev našla dom s malým hospodárstvom vo Veľkej Lipnici, kam v krátkom čase doviedol ešte bratov Jozefa a Pavla, ktorí so sebou priviedli kravu a niekoľko sliepok, ktoré boli priväzované na špagátoch. Neskôr otvoril knihársku dielňu zväzujúc knižočky na pobožnosti, zatiaľ čo bratia ťažko pracovali na hospodárstve. Rád by som ešte zaujal stanovisko vo veci tabule vmurovanej na vonkajšej strane kostola vo Veľkej Lipnici naľavo od hlavného vchodu z nápisom: „1858 † 1932. Na pamiatku Petra Borového, príkladného nasledovateľa Krista a nebojácneho obhajcu našich práv do poľských zemí Oravy a Spiša“.

Neviem, či Peter Borový bol nasledovateľom Krista, využívajúc postihnutých bratov na ťažkú prácu namiesto toho, aby im pomáhal. Ba ešte viac, kázal im, aby sa bičovali, aby ich rozum ešte viac ujarmil a sám seba pritom nebičoval. Bol pritom už počas svojho života prekliaty a vyhnaný na druhú stranu Oravcami, ktorí sa cítili byť Slovákmi.

Ak niekto v 21. stor. verí opísaným príkladom, ktoré boli vybrané z uvedenej literatúry, ako napr.:

- kosenie a kopanie v noci,
- nepravdivý pobyt v Amerike a príhovor pred prezidentom USA Wilsonom v anglickom jazyku,
- predávanie knižočiek počas odpustov a jarmokov v tamtom období,
- písanie na stroji vo veku 70 rokov bez toho, aby mal pripravené rukopisy,
- napísanie bájok v neexistujúcom jazyku, v ktorom sa ani nehovorilo, ako aj mnohým ďalším podaným príkladom, ja im srdečne gratulujem, pretože ja neverím.

Na záver by som chcel všetkým tým, ktorí písali, píšu a budú písať, ako aj tým, čo hovorili, hovoria a budú hovoriť prejavy plné klamstiev venovať pesničku „Golec UOrkiestra“:

„Hej, po cóż ześ mie mamo, do skół posyłała,
hej, ino mi nauka w głowie pomiesała
hej, ani jo nie głupi, ani nie wyucony
hej, zabrali mi duse, dali mi dyplomy.”

S oravským pozdravom

Lipniczaniń, H.A., USA

Preložil: Marián Smondek

Foto: archív Života, Ľ. Molitoris

Titul apoštol v prípade P. Borového je príkladom zneužívania cirkevných pomenovaní

Kláštorné dni

Tretí septembrový víkend mali návštevníci Červeného Kláštora možnosť vidieť umenie pochádzajúce z viacerých zamagurských obcí, Prešova či Krakova. Podujatie pod názvom Kláštorné dni zorganizovala nezisková organizácia Cyprián a rekreačné zariadenie Dunajec v spolupráci so zamagurskými obcami Červený Kláštor, Osturňa, Malá Franková a Goralským dvorom v Haligovciach, Via Magna a Metropolis z Prešova, Vinárskym domom z Prešova a Spolkom Slovákov v Poľsku. Počas prvého dňa programu sa predstavili folklórne súbory Flisocek z Červeného Kláštora, Loli Roklica z Veľkej Lomnice a Maguranka zo Spišskej Starej Vsi. Zahrala tiež ľudová hudba Fera Kačicu či Folk band Oregon z Košíc. Podvečer sa v kostole sv. Antona Pustovníka odohralo pôsobivé divadlo z dielne Teatru Psychadelii Absolutnej ON OFF z Krakova na verše slovenského básnika Jozefa Leikerta a taktiež divadelné predstavenie Milky Zimkovej. Druhý deň Kláštorných dní sa začal slávnostnou svätou omšou. Po obede potom zahrala na prvom nádvorí dychová hudba z Kacvína, zaspievala spevácka skupina Osturňanka z Osturne a zatancovali folklórne súbory Frankovčan z Malej Frankovej, Zelený Javor z Krempách a Šarišan z Prešova. Podujatia sa zúčastnili aj viacerí naši krajania. (**mm-m**)

90. výročie levočskej dychovky

Vlete 13. augusta t.r. mestská dychová hudba z Levoče oslavovala 90. výročie svojej činnosti. Tohto galakoncertu sa zúčastnila aj mládežnícka dychovka z Kacvína, ktorá odovzdala jubilantke pozdrav a pekný pohár s príležitostným venovaním a oslovila prítomných svojou hrou. Dychová hudba (DH) mesta Levoče vznikla v roku 1921. V dychovej hudbe vtedy začínalo veľa dobrých muzikantov, ktorí sa oddali hudbe na celý život. Roky plynuli, starší sa postupne vytrácali, prichádzali mladší. Orientácia DH medzi 60. – 70. výročím bola spojená s rôznymi oslavami, štátnymi sviatkami, pohrebnými obradmi. Členovia DH pod vedením dirigenta PaedDr. Eduarda Micháleka dosahovali pekné umiestnenia v rámci okresných prehliadok a festivalov. Spríjemňovali rôzne spoločenské i príležitostné podujatia v meste i okolí. Jej historický význam, ako predstaviteľky regionálnej kultúry amatérskeho charakteru je nepochybný a traduje sa minimálne od polovice 19. storočia. V roku 1990, kedy došlo k zmene na dirigentskom poste, bolo v prvom rade nutné ju udržať. Nebolo to však jednoduché. Zámer nedopustiť zánik viedol DH k tomu, že sa už desať rokov, počas letnej turistickej sezóny, predstavuje v piatok verejnosti v parku. Hrubý odhad prekračuje stovku koncertov, ktoré počuli zahraniční i domáci turisti. Pravidelne účinkuje aj na rôznych oslavách mesta a reprezentuje ho na rôznych festivaloch dychových hudieb dosahujúc pekné výsledky. Repertoár bol postupne obohatený o rôzne skladby populárneho charakteru a tak v súčasnosti môžeme počúvať v jej podaní, polky, valčíky, tango, blues a swing. V súčasnosti DH, ktorá má vyše dvadsať vynikajúcich hudobníkov, vedie dirigent Vladimír Tomko. Jej zriaďovateľom je Mestské kultúrne stredisko mesta Levoča. Jubilujúcej dychovej hudbe gratulujeme a prajeme veľa úspechov i milovníkov hudby, ktorí sa radi započúvajú do jej tónov. (**S. Wojtaszek, dirigent mládežníckej dychovky v Kacvíne**)

Majstrovstvá sveta vo vodnom slalome

Vareáli vodných športov v obci Čuňovo pri Bratislave sa v polovici septembra tohto roku uskutočnili už 34. Majstrovstvá sveta vo vodnom slalome. Na historicky prvom svetovom šampionáte v tomto športe na území Slovenska sa predstavilo vyše 300 pretekárov zo 45 krajín celého sveta. Dlhodobú dominanciu vo vodnoslalomárskych súťažiach potvrdila reprezentácia Slovenskej republiky, ktorá sa so ziskom 8 medailí (3 zlaté, 2 strieborné a 3 bronzové) stala najúspešnejšou krajinou podujatia, pričom aj také športové veľmoci ako Nemecko, Veľká Británia či Taliansko sa museli uspokojiť s maximálne 5 cennými kovmi. Zamagurských fanúšikov tohto nádherného športu potešili medailové úspechy rodákov zo Spišskej Starej Vsi bratancov Petra a Ladislava Škantárovcov (na fotografii), ktorí získali bronz v pretekoch kanoistických dvojíc a striebro v súťaži družstiev. Vynikajúcu organizačnú i športovú úroveň tohtoročných majstrovstiev za všetkých účastníkov vysoko ocenil prezident Medzinárodnej kanoistickej federácie Jose Lopez, ktorý počas záverečného ceremoniálu vyjadril radosť, že tento svetový šampionát pridelili práve Slovensku. Vraj až teraz, priamo pri súťažiach v jednom z najkrajších vodnoslalomárskych areálov na svete pochopil, ako je možné, že taká malá krajina s obmedzenými zdrojmi môže tomuto olympijskému športu kraľovať už vyše desať rokov. Bodaj by jeho slová potvrdili slovenskí vodáci aj budúci rok v Londýne a z tamojšej letnej olympiády priniesli domov čo najviac cenných kovov. (**Milan Novotný**)

Pri tónoch dychovej hudby

30. ročník Prehliadky krajanských dychových hudieb sa tentoraz uskutočnil nie cez leto, ako boli krajania zvyknutí, ale začiatkom jesene. Slnečné počasie prialo podujatiu, a tak niet divu, že sa na ňom zišli početní priaznivci dychovej hudby zblízka i zďaleka. Bol to pritom naozaj výnimočný ročník, pretože prvýkrát sa nám dychovky predviedli v samom centre spišskej obce Nová Belá - pri novovznikajúcom Centre slovenskej kultúry. Hlavným organizátorom bol Spolok Slovákov v Poľsku, ktorý podujatie zorganizoval s finančnou podporou Ministerstva vnútra a administratívy PR.

Krajania sa najskôr zišli v novobeľanskom kostole sv. Kataríny na slovenskej svätej omši, ktorú celebroval vdp. Tadeusz Korczak. Všetkých účastníkov prehliadky privítal slovami: - *Hudba tak, ako každý iný druh umenia, obohacuje ducha, uvoľňuje emócie, prináša radosť a dáva nám slávnostný pocit v bežnej každodennosti. Taktiež nás, ľudí, vzájomne spája a približuje k Bohu.* V tomto povznesenom duchu sa niesla celá omša, počas ktorej zahrala aj miestna dychovka.

Po sv. omši sa slávnostný sprievod dychoviek prešiel ulicami Novej Belej, pričom každá z dychoviek zahrala niečo zo svojho repertoára a svižné mažoretky nám predviedli svoje majstrovské kreácie. Smeroval k Centru slovenskej kultúry, v blízkosti ktorého sa začal hlavný kultúrny program.

Úlohy moderátorky sa zhostila Helena Chalupková z Novej Belej. Privítala všetkých hostí podujatia, o.i.: generálneho konzula SR v Krakove Marka Lisánskeho, konzula SR v Krakove Tomáša Kašaja a celé vedenie Spolku Slovákov v Poľsku na čele s predsedom prof. Jozefom Čongvom a gen. tajomníkom Ľudomírom Molitorisom.

Ako prvý dostal slovo gen. tajomník Spolku Ľ. Molitoris. Neskrýval nesmiernu radosť z podujatia i z toho, že stojíme priamo pred budovaným Centrom slovenskej kultúry. Keďže na jeho otvorenie a kolaudáciu netrpezlivo čakajú všetci krajania, vyslovil nádej, že do konca tohto kalendárneho roka bude centrum slávnostne otvorené. Slová poďakovania a uznania boli adresované domácemu miestnemu výboru SSP a osobne richtárovi Novej Belej Jozefovi Majerčákovi, vďaka jeho ústretovosti a pracovitosti sa úspešne rozvíja vzájomná spolupráca so Spolkom.

Neskôr všetkých účastníkov prehliadky pozdravil prof. Jozef Čongva a do tretice dostal slovo generálny konzul SR v Krakove Marek Lisánsky. Aj on ocenil zanietenú prácu gen. tajomníka a richtára i všetkých tých, ktorí sa pričinili o to, že celková výstavba Centra Slovenskej kultúry dosiahla svoj cieľ. Vyjadril presvedčenie, že práve toto miesto bude skutočným centrom kultúrneho diania i miestom mnohých krajanských stretnutí.

Program otvorilo profesionálne vystúpenie tanečno-mažoretkovej skupiny MARIJA. Dievčatá zaujali nielen svojimi krásnymi pestrofarebnými kostýmami, ale predovšetkým svojím tancom. Vystriedala ich domáca krajanská dychovka. Pod vedením kapelníka Jozefa Cervasa si dychovkári z Novej Belej nacvičili pásmo rezkých ľudových piesní, ktorým hneď v úvode rozihrali krv v žilách našich krajanov. Dodajme, že dychovka vznikla v roku 1920 a svojím vystúpením sa podieľa na kultúrnom programe obecných slávností a pravidelne sa zúčastňuje aj krajanskej prehliadky dychoviek. Jej zakladateľom bol vdp. František Móš.

Novobeľanov vystriedala dychovka z Jurgova, ktorá minulý rok oslávila 180 rokov svojej činnosti. Vedúcim dychovky je Ján Šoltys, kapelníkom František Čongva a inštruktorom Anton Malec. Na tohtoročnej prehliadke sme si v jej podaní vypočuli o.i. polku *Na zelenej lúčke*, valčík *Pri Prešporku* a pásmo tradičných ľudových melódií.

Vdp. Tadeusz Korczak celebruje sv. omšu (foto: aj)

Pochod mažoretkovo-tanečnej skupiny MARIJA ulicami Novej Belej

V publiku nechýbali vzácni hostia ani usporiadatelia podujatia

Mládežnícka dychovka z Kacvína v slávnostnom pochode

Séria fotografií: Ako bolo na prehliadke dychoviek?

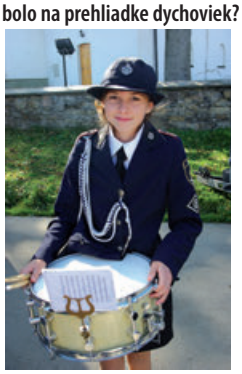

Zahájenie 30. ročníka prehliadky dychoviek

Početne zhromaždení diváci (foto: ms)

Hosťujúca dychovka - Považanka (foto: ms)

Pamätné diplomy a vázy za odmenu

Nasledovalo vystúpenie mažoretiek z Podvlka. Najskôr sa nám predviedli mladšie mažoretky zo skupiny *„Magnesik"*, potom ich vystriedali trošku staršie kolegyne zo skupiny *„Magnes".* Dievčence si pod vedením inštruktorky Anny Turvoňovej nacvičili pekné vystúpenie prezentované v niekoľkých vstupoch, hádam ani netreba dodávať, že boli pekným oživením prehliadky dychoviek.

Potom sme sa opäť započúvali do rezkých melódií v podaní dychovky z Vyšných Lápš, ktorú vedie kapelník Matúš Griglák. Zaznel slávnostný marš, polka a aby toho nebolo málo - na záver aj valčík. Budúci rok oslávi 130. výročie svojej existencie a milovníkom dychoviek je dobre známa z aktivít, ktoré vyvíja nielen na Spiši, ale aj v okolí.

Potom sa divákom predviedli členovia dychovky z Nižných Lápš. Nacvičujú pod vedením kapelníka Henryka Kałafuta. Zahrali nám nielen tradičné skladby, ale pridali aj skladbu *Rock around the clock* a diskotékové hity *Boney M.*

Ako ďalšia v poradí vystúpila dychovka z Malej Lipnice. Bola založená v roku 1989 a odvtedy svojím vystúpením spríjemňuje a oživuje nielen obecné slávnosti, ale aj prehliadky dychoviek a iné podujatia. Jej vedúcim je Albín Šlachta a kapelníkom Marcin Musiak.

Spomedzi dychoviek sa nám ďalej predviedli mládežníci z Kacvína, ktorí nám zahrali pod taktovkou Stanisława Wojtaszeka. Predviedli sa aj členovia dychovky zo susednej obce - Krempašania, ktorí sa na svoje vystúpenie pripravovali pod dohľadom Františka Pacigu.

Na spestrenie programu sa za tanečných rytmov opäť roztancovala tanečno-mažoretková skupina MARIJA a bodku za kultúrnym programom dala hosťujúca dychovka zo Slovenska *Považanka.* Treba povedať, že mažoretky spolu s dychovkármi zo Slovenska spoločne absolvovali už nejedno vystúpenie. Dychová hudba Považanka je totiž dvornou dychovkou tanečno-mažoretkovej skupiny MARIJA. Tanečníčky aj dychovkári pôsobia v Považskej Bystrici a zúčastňujú sa na podujatiach koncertného i spoločenského charakteru. Považanka v tento deň vo svojom vystúpení striedala rezké slovenské i moravské piesne, ktoré zaspievali Ivan Žierik a Janka Buršíková.

Pokiaľ ide o hosťujúce mažoretky, dozvedela som sa, že súbor MARIJA vznikol v r. 1998. Dievčence vraj od začiatku tvrdo pracovali a už v prvom roku svojej činnosti sa zúčastňovali na rôznych miestnych podujatiach. Dozvedela som sa tiež, že po odchode jednej z vedúcich členiek Márie si dievčatá pomenovali súbor po nej a aby názov znel medzinárodnejšie, píše sa MARIJA. Od septembra 2009 zastrešuje súbor aj vekovú kategóriu detí a tiež kadetky a vedúcou a manažérkou je Anna Hesková.

Záver celého podujatia patril už tradične, odovzdávaniu zaslúžených diplomov a pamätných váz, ktoré odovzdal gen. tajomník Spolku Ľ. Molitoris do rúk kapelníkov a vedúcich jednotlivých krajanských dychoviek. Za hosťujúcu dychovku Považanka zo Slovenska si vázu i pamätný diplom prevzal vedúci Ivan Žierik a za skupinu MARIJA diplom i vázu prevzala vedúca a manažérka A. Hesková.

Ak by si však niekto myslel, že to bol koniec celej zábavy, veľmi sa mýli! Milovníci dychoviek zotrvali v priateľskom kruhu až do neskorých večerných hodín a popri špecialitách z grila, o ktoré sa postarali mládenci z Novej Belej, si pochutnávali aj na dobrotách, ktoré pripravili šikovné domáce gazdinky. V dobrej nálade, pri chutnom jedle, spevu a debatám nebolo konca-kraja.

Tak teda prebehol 30. ročník prehliadky krajanských dychoviek. Čo iné možno dodať na záver, než to, že už teraz vás hlavný organizátor srdečne pozýva na ďalší ročník tohto krajanského podujatia, ktoré by sa malo uskutočniť na Orave.

Lýdia Ostrowska

MARTIN KUKUČÍN

SPOD ŠKOLSKÉHO PRACHU

Ferko sa vybral teda po obede s kázňou. Keď ju mal celú v hlave, vrátil sa do školy, opakujúc si jej obsah a jednotlivé miesta. Sotva Petrík pocítil, že jeho priateľ je doma, už prišiel k nemu s knihami pod pazuchou. Ferko znovu musel kŕmiť hlavu latinskými pravidlami, a čo ešte horšie – výnimkami. Opakovali čosi i z prvého semestra, aby inštruktor zas neobjavil dakde škáru v chlapcovej vede a neporobil krik.

„Ale sa zľakol!" počal razom Petrík. „Ja som hneď vedel, že popustí."

V okne ukázala sa utrápená tvár Eleny. Podívala sa do izby, videla oboch priateľov pri stole a zmizla.

„Ja by tomu bol vykázal, keby nebol popustil."

„A čo?" pýtal sa Ferko.

„Bol by mu kolomaže nalial do topánok."

„Myslíš, že by si bol tým dačo získal? Bol by si nahneval otca ... Vidíš, včera si sa tiež mrzko držal. Neposlušný proti mame a zlostný na sestru! Tá ti nič neurobila."

„Ona sa už nehnevá, a vy sa ešte hneváte ..."

„Ja nie, ja ti len hovorím. Dnes si rozumný, preto som to spomenul. Vieš, že ťa mám rád ako brata."

Zhoda sa zas vrátila medzi nich. Chytili sa počtov a lámali si hlavu nad akýmsi príkladom. Sprvu hovoril len sám Petrík, potom zamĺkol a Ferko mu vysvetľoval, až príklad bol úplne rozlúštený.

Elena vypočúvala i rozhovor i učenú dišputu, ktorá odbývala sa u Ferka. Sedela skoro pod samým oblokom, ktorý bol otvorený, na lavičke. „Teda takto učí Petrík jeho," svitlo jej v hlave. „Veď mu ten dáva hodiny, a my nevieme, čo má s ním za kríž! Čo je to za človek, tento Putoris: nedá sa razom poznať. Vždy kutí čosi potme, ukrýva sa pred druhými. Čo má s Petríkom za ciele? Aký zákaz to spomínali?" Elena videla tu celý utajený svet. Zabudla na Jahodu i búrlivý predpoludňajší výstup: chopila sa so ženskou zvedavosťou záhad, ktoré nedávno medzi Petríkom a Ferkom sa jej ukázali. Keď Petrík vychádzal popri nej do dvora, chytila ho a vzala do záhrady. V besiedke podrobila ho tuhému výsluchu, a tu dozvedela sa, ako Miško svojho žiaka prenasleduje, ako mu zakázal k Ferkovi chodiť, ako dnes ráno svoj zákaz odvolal – vôbec všetko. Podivila sa, že za chrbtom domácich odohráva sa medzi hosťami taký interesantný boj, a to zákulisový. Uvažovala všetko, čo počula od brata, a všeličo jej bolo jasným, čo ešte včera nemohla pochopiť.

„A prečo sa toto všetko deje? Čo je príčina? Petrík? Ferko ho má rád, ale pre Petríka sa tí nevadia, veď Jahoda nemá rád Petríka. Snáď pre peniaze od privát ... Nie, to je urážka, to je i tak maličkosť, a Putoris pôsobí tajne, aby priateľa neoškodil. Teda prečo sa boria – prečo?"

Stála pred novou, ťažšou záhadou. Kto ju rozlúšti? Nik iný, iba Ferko. Treba ho zmiasť, a on sa už podrečie.

Keď Ferko šiel do dediny, Elena ho zastavila. Od tých čias, čo bol v Motišovciach, naučil sa iným okom hľadieť na domácu slečnu. Dosiaľ ju považoval za čosi vyššieho – ale tu, pretože ju vídal v bezprostrednej blízkosti, našiel na nej i ľudské vlastnosti. Modla zostúpila z vysokého podstavca a stala sa dievčinou. To dopúšťal, ba bol presvedčený, že nie dievčinou obyčajnou, ako sú iné, ale predsa len dievčinou. Tým i jeho city k nej, predtým hmlisté, neurčité, nabývali určitého rázu ...

„Len či sa nenahneváte, že som sa odvážila vás zastaviť?"

„Ale slečna! Skôr sa cítim šťastným, zaviazaným."

„A vy viete i poklony sekať. Kto by to vo vás hľadal! Ja som to naozaj myslela – ste veľmi zaujatý."

„Čím – ja nepozorujem. Naopak – chýba mi činnosť."

„Napríklad – učením."

„Kázeň je už hotová. Iného učenia ..."

„A s Petríkom? Ľutujem vás, že ste prvú klasu kedysi tak zanedbali. Pekné je, že po toľkých rokoch chcete to nahradiť. Ja by tej svedomitosti nemala a – trpezlivosti. A koľko je takých ako ja – i medzi študentmi. Ale vy ste celkom iný. V siedmej zbadáte, že ste to a to zameškali – a nahrádzate to. Iba to mi je divné, že ste zameškali práve to, v čom je Petrík taký slabý: latinu a počty. To je ozaj čudná náhoda!"

Ferko bol zapýrený – to ešte pozostatok z dávnejšieho Ferka. Elena tak divne hovorí, že ťažko si vybrať: či žartuje, či nežartuje. Ale v prúde reči zabudol zachytávať slová, vety a narážky. Jej slová mu zneli, ich obsah mizol. Zostával po nich v uchu len sladký zvuk. On nepozoroval, čo vychádza jej z úst, on videl len pôvabné pohyby perí a za nimi tie drobné, lesklé zúbky. On cítil len, ako podlieha tajnej moci – ostatok tratil sa pod silným dojmom okamihu. Keď prestala hovoriť, prebudil sa z toho divného stavu a chytil sa jej slova, ktoré náhodou v pamäti utkvelo.

„Ja som ako druhí, celkom taký."

„A trápite sa s latinskou gramatikou! Ako je to?"

„Latinská gramatika! Pre tú by ma svedomie nehrýzlo. Preto sa ju učím, že Petríka ľúbim. Kvôli nemu."

„Petríka – a ten má toľko, toľko chýb. Dakedy sa až hanbím zaň."

„Má – ako deti! Možno, tie chyby sa mi pozdali na ňom. Mám ho rád, tak, aký je: i s chybami. Na prvom ráze sa mi hneď zapáčil. Kvôli nemu som podujal výlet do suchých končín latinskej gramatiky. A nebanujem. Zažil som v tých hodinách veľmi mnoho krásnych chvíľ."

„Teda tak! A vy pôsobíte tajne, bez nárokov na odmenu a uznanie ..."

„To je šľachetné", chcela doložiť, ale túto pochvalu, nevedieť prečo, podržala u seba. Okrem toho nevidela všetko jasne, aby mohla povedať úsudok. Čosi jej šepkalo, že za všetkým tým ukryté je čosi – čosi najhlavnejšieho. Tento tajomkár musí mať ďalšie ciele, aké – tou otázkou neodvážila sa hýbať. Zdalo sa jej, že ich vidí jasne ...

„Nie bez uznania. Moja odmena je skvelá. Práca nebola márna – chlapec sa polepšil: to je prvá čiastka odmeny. Druhá čiastka je milšia a drahšia pre mňa. Tento okamih je skvelou odmenou." Ferko hovoril vrelo, s presvedčením. Jeho rečou zachvieval hlboký cit, ktorý elementárnou silou dral sa na svetlo božie zo svojho úkrytu, kde podnes v tichosti plápolal. „Za tento okamih som zaviazaný vykonať ešte viac. Prekážky ma už neodstrašia – premôžem ich," doložil, zachvátený dojmom okamihu.

Elena nemohla odolať tajnej sile, ktorá ju k tomuto človeku priťahovala. Cítila k nemu vrelé sympatie. Snáď i niečo hlbšieho sa ozývalo v nej pri vrelých jeho slovách. Bolo jej sladko, že tento uzavretý človek otvára pred ňou krok za krokom svoje bohaté srdce. Opatrne, pomaly, ale otvára, a ona môže nakuknúť a obdivovať jeho skvelý obsah.

„Prekážky – a to padá na pána Jahodu ... Vidíte, ja už viem i o tom včerajšom zákaze."

„Vy viete?" podivil sa Ferko. „A predsa sa vypytuje – čo chce?" Ale nemohol na to nájsť žiadnej odpovede.

„Prečo vydal inštruktor ten zákaz?"

„Žiarli na mňa, že ma Petrík radšej."

„Pre Petríka žiarli!"

„Myslím, pre Petríka, hoci ho nemá rád. Kto by to preskúmal!"

Elene sa rozbrieždilo. Áno, žiarli, ale nie pre Petríka! Dnešný dopoludňajší výjav v záhrade podával iný kľúč k záhade. Vedela už všetko, všetko. Ferko by už mohol ísť k svojim knihám a gramatikám. Ale ten stojí, nehýbe sa, váha, akoby sa nevedel rozhodnúť. Čítala mu na tvári, že teraz on chce hovoriť. Na šťastie, tohto bude ľahšie odpraviť ako predobedom Miška.

„Ďakujem vám za ochotu – vybrali ste sa do dediny?" doložila všedným hlasom, no Ferkovo ucho postrehlo v ňom záchvevy čohosi neobyčajného.

„Slečna, musím ešte čosi povedať. Vášho brata som si obľúbil ... Hlavnú príčinu som zamlčal. Keď som videl jeho, myslel som vždy na vás."

Zastal a užasol nad svojou odvahou. Hovorilo teraz jeho hlboké oko upreté na Elenu. Jediný pohľad – a zahliadla v ňom pestrú ihru citov. Hľa, za čím sa hnala, dosiahla. Ferkova duša roztvorená ani kniha. Môže sa v nej kochať. Prečo sa neraduje víťazstvu, prečo klopí oko – prečo je smutná? Nevie si dať vývodu: len to vie, že tu stojí iný človek než Jahoda. Tomuto sa alebo oddať, alebo ho odpraviť. Či ho ona vlastne miluje? Má mu podať kúsok nádeje? Ale on sa nádeje chopí a bude sa jej držať roky a roky. Áno, taký je on – to videla.

Divné je to srdce ženské, plné obratov, prekvapení – snáď preto tak vábi, púta. Elena pocítila naraz nutnosť zdôveriť sa Ferkovi.

„I ja sa vám musím zdôveriť," počala s rumencom na tvári. „Dnes ráno váš priateľ Jahoda vyjavil mi tuto v záhrade, že..." Nedopovedala, lebo zazrela tvár Ferkovu, bledú ani stena. Videla, ako jeho oko potiahlo sa smútkom, i ako chytil sa plota, aby sa nepotočil.

„... že vás ľúbi," dokončil za ňu skoro šeptom.

„Áno," prisvedčila tíško.

„A ona to povedá mne, mne!" zakvílil Ferko. „Teraz, keď už vie, čo sa vo mne deje!" Chce mi povedať, aby som sa nenamáhal ... Ona iného ... A ako som ju ja miloval! Jemu dala prednosť: že je veselý okolo žien – a ja nemotorný, sprostý!"

Elena ešte čosi hovorila, ale on nerozumel. Záhrada, dedina, škola, Elena – všetko sa mu pomiešalo v očiach. Spamätal sa, videl Elenu pred sebou smutnú, so zvesenou hlavou, ako hriešnicu.

„Veď ste vy nie vina – ja, ja som ..."

Vtlačil klobúk na oči a obrátil sa za humná, do poľa. Bol by sa našiel najradšej v šírej púšti, kde by sa nemusel pred nikým ostýchať, ale blúdiť, do nekonečna blúdiť. Ale tu nebolo púšte. Stretol akúsi ženu. Nikdy jej nevidel, ale ho pobúrila svojím pohľadom, ešte ho i pozdravila a pýtala sa, kam tak beží a čo mu je ...

14

Motišovská škola premenila sa ozaj v špitál. V ňom bol i Miško, chorý na srdce. Po obede zatvoril sa do svojej izby, hodil sa na diván a rozmýšľal nad stroskotanou budúcnosťou.

„Prečo mi odriekla? Čo sa jej na mne znepáčilo? Spočiatku súcitila – a potom! Tak razom zvrtnúť. Veď vlastne ona ma posmeľovala; či by som ja bol začal s ňou vážne? Ona mi je naklonená – to je faktum. Ale ktosi vstúpil medzi nás, ktosi! Ale kto? Ferko? Chudák Ferko – len ho postaviť ku mne a prirovnať: kto by tu mohol váhať? A predsa. I u chlapca vyhodil ma zo sedla, a toto je nie chlapec – to je žena, a aká, s akými nápadmi a vrtochmi! Kto preštuduje to srdce – psychológia na to nestačí. Hľa, raz som ich dostihol, ako sa hádali medzi sebou ... A to uzrozumenie na ich lícach – vraj Henrich IV.! Pletky, inakší tam bol Henrich. Kde podela oči, kde – to je poblúdenie vkusu, to je viac: to je šialenosť! A ja ťarbák, pre takú zožierať sa – kde som podel rozum, ja?'

Miško po tejto myšlienkovej kríze našiel sa na najlepšej ceste vyliečenia. Srdce opanovala srdečná ľútosť nad takou nehodnou slabosťou. Vrátil sa k triezvemu rozsudku a rozvahe. Pozrel do zrkadla, a tu sa nepoznával. Celý oblek ukrčený, i vlasy v neporiadku. Poopravil toaletu a týmto aktom prišiel k rozhodnutiu: „Nech je vymazaná z môjho srdca – naveky!"

Vzal kázeň, a prechodiac izbou, učil sa ju. Práve prečitoval druhú čiastku, keď oči padli mu náhodou do záhrady. V nej stála Elena, smutná, neďaleko plota; popri záhradke kráčal, vlastne bežal Ferko s klobúkom na očiach, s tvárou strhanou.

„Čo to zas bolo medzi nimi? Vyzerá ani zmoknutá kvočka. Zas akási komédia. I ona taká smutná – vec začína byť vážnou ... Ach, čo ma po nich!" Čítal kázeň ďalej, ale nešlo štúdium od ruky. „Snáď roztržka! Rozišli sa!' mihlo mu hlavou. Hoci si umienil, že ona je už preň nulou, predsa cítil, ako ho nohy ľahko nesú, ani pri tanci, ako krv čerstvo prúdi. Urobil i niekoľko mazurkových skokov, a čítajúc kázeň, pohvizdoval si.

Pri večeri pozrel na Ferka, ten sedel smutný na svojom mieste. Pani rechtorka sa pozastavila, že misy prechodia popri ňom a on len očistom berie. Elena nedržala sa ani o mak lepšie.

„No, povedalo sa, že nám budete držať kázeň. Tak, ako vám to pôjde?"

Ferko sa zobzeral, vstal a pozrel na publikum. Elena sedela proti nemu.

„Mne sa tá kázeň nezdá," riekol Ferko. „Rozmýšľal som nad ňou – musím ju prepracovať od základu."

„A čo sa vám nepáči na nej?"

„Celá. Je priveselá, až svetsky veselá."

„Ak je veselá, to je práve dobre," ozvala sa domáca pani. „Na Veľkú noc prísluší, aby bola kázeň veselá."

„No, tak čujme – začnite!"

Ferko vstal a deklamoval. Starý pán hľadel naň pozorne. Tu i tu prikývol. Ferko bol najviac obrátený k nemu. Jeho dobrá, umná tvár ho neurážala, skôr mu lahodila. Na Elenu pozrel iba raz, i to by sa bol splietol.

„Obsah je primeraný, i tá nálada je veľmi vhodná. Ale prednes je pochybený. Veď ste tak prednášali, ani čo by to bol veľkopiatočný text! Načo vkladať žiaľ a smútok, kde má panovať radosť, jasot? Dosť toho smútku i tak na svete, načo ho hľadať? Budete kázať rezkejšie, veselšie – a urobíte dobrý dojem. A vy, Miško?"

Miško bol veselý, lebo už videl, čo Ferkovi chýba. Vstal a veselo odriekal svoju kázeň, oko jeho páslo sa po poslucháčoch, dakoľko ráz spočinulo na smutnej Elene, akoby ju posmeľovalo: „Neboj sa – prehrešila si, ale – ja odpustím ..."

„Stúpate, Miško, veľmi do svedomia svojim poslucháčom," ozval sa starý pán. „Žehri, tresci, napomínaj – ono je pravda – ale mne ich je skoro ľúto, že ich tak cúdite. No – nech pamätajú, kedy tu študenti kázali. Ibaže vám to nesvedčí, to žehranie. I predniesli ste tak veselo, akoby ste ľuďom vraveli: Nebojte sa, preto nič, čo ja tu hromžím – to je len tak! Neviem, ako je to – ale by bolo dobre, keby ste s Ferkom na kázne pokupčili. On by vašu dobre predniesol a vy jeho."

Domáca pani dala nastávajúcim rečníkom inú, lepšiu radu: Ferko aby bol veselší, Miško aby tie tuhšie miesta popremieňal.

„Ako mne byť veselým," pomyslel si Ferko, „keď jeho vidím takého naradovaného. Keby sa to dnes nebolo stalo – keby! ..."

(Kukučín, M.: Spod školského prachu, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry. Bratislava 1963)

NA BABEJ HORE (4)

Niekoľko slov o živej a neživej prírode

Medveď hnedý, foto: P. Drožďž

Prešiel mesiac a my sa opäť spoločne vyberáme na Babiu horu. Avšak teraz už nie ako turisti, ktorí chcú silou mocou prebrázdiť všetky turistické chodníčky, čím skôr a rýchlejšie, tým lepšie, ale ako obdivovatelia a odborníci na prírodu. Veď čo by sme mali z takej prechádzky, ak len rýchlo vybehneme na samotný kopec a potom ešte rýchlejšie z neho zbehneme. Síce aj tak sa dá, ale poďme pekne spolu a pomalinky, aby nám neuniklo nič z tej krásy, akú nám Babia hora ponúka. A od čoho začneme?

Nuž, Babia hora, nazývaná taktiež kráľovnou Beskýd, je najvyšším štítom Západných Beskýd. To už vieme. Jej horský masív je približne 10 km dlhý a nachádza sa vo východnej časti Oravských či Żywieckych Beskýd v časti pomenovanej Skupina Babej hory. Do tejto skupiny patria tri pásma: Babia hora (1725 m n. m.), Polica (1367 m n. m.) a Jalovec (1110 m n. m.). Najvyšší vrch Babej hory nazývaný tiež Diablakom sa vypína o 500 m vyššie nad okolité vrchy. Babia hora tvorí zároveň hranicu medzi historickými krajinami: západným Malopoľskom a Oravou.

Z geologického hľadiska je Babia hora zložená z pieskovcovo-bridlicového karpatského flyšu, v ktorom sa nachádzajú vrstvy magurských pieskovcov hieroglyfických pieskovcov, slieňovcov, bridlíc, ílovcov a zlepencov. Síce to znie dosť odborne, ale vedeli ste, že rozloženie skalných vrstiev je iné na južnej strane a iné na severnej strane Babej hory. Na južnej strane vrstvy prebiehajú rovnobežne so svahom a na severnej strane sú uložené kolmo na svah. Toto, po Tatrách najvyššie slovensko-poľské horstvo je charakteristické masívnym hrebeňom, strmými severnými a mierne naklonenými južnými svahmi - tzv. asymetrickosťou svahov. V dôsledku vetrania skál a tektonických porúch v južných častiach Malej Babej hory, pod vrcholom vznikli dve pseudokrasové jaskyne. Väčšia jaskyňa je 58,5 m dlhá a 12 m hlboká; menšia 53,5 m dlhá a 16,2 m hlboká.

Babia hora si počas starôčí vydobyla titul Matka zlého počasia – takým prívlastkom bola pomenovaná vzhľadom na nízke teploty, strhujúce vetry, početné dažde a taktiež časté zmeny počasia – jednoducho má drsnú klímu.

Skalnatý základ na Babej hore je pre vznik pôdy málo rôznorodý. Na severných svahoch nižšieho horského stupňa je vo väčšine hnedá lesná pôda, na ktorej rastú bukové lesy. Na strminách, erodujúcich a kamenistých svahoch sa nachádza hnedá lesná pôda čiastočne degenerovaná, na ktorej rastie karpatská javorina. Na južných svahoch sa na nižšom horskom stupni vyskytuje kyslá hnedá pôda, na ktorej zasa rastie jedľový les. Na vlhkejších miestach nižšieho horského stupňa sa stretávame s bahnitou pôdou a jelšovým porastom. Na vyššom horskom stupni dominuje smrekový les, ktorý rastie na pod-

Vlk, foto: M. Kosiński

zolovej pôde. Podzolové pôdy sa môžu vyskytovať taktiež na nižšom horskom stupni, kde rastú zmiešané lesy (smrek a jedľa).

Babia hora nie je hraničnou horou, ale aj európskou hranicou povodia riek tečúcich do Baltického a Čierneho mora. Veľké množstvo prameňov, z ktorých vyteká od 1 do 5 l/s vody, je začiatkom vzniku potokov, ktoré splývajú na severnom svahu vytvárajú akoby „vejár", a spájajúc sa v Zawoji vytvárajú rieku Skawicu. Potoky na južnom svahu splývajú odstredivo od seba, teda každý iným smerom, a ústia do Čiernej Oravy alebo Polhoranky. Babia hora má 19 jazierok, ktoré vznikli v dôsledku zosuvov pôdy. Veľkosť týchto jazierok sa mení. Ich celková rozloha je od 0,11 ha do 0,36 ha.

Čo to tu okolo mňa behá?

Prechádzajúc sa horou vždy odniekiaľ niečo šuští, ale len málokedy vieme, čo to je. Občas je to len vietor pohrávajúci sa s lístím, niekedy voda horského potôčika, inokedy vtáčiky utekajúce pred neznámym. Prechádzajúc sa chodníčkami Babej hory môžeme natrafiť na mnoho zvierat. Veď doposiaľ bolo na nej odkrytých 210 druhov stavovcov, teda zvieratiek s chrbticou, z toho 49 cicavcov, 138 vtákov, 12 obojživelníkov, 6 plazov a 5 druhov rýb. A z bezstavovcov (teda chrobákov, pavúkov či motýľov) je na Babej hore známych 3586 druhov. A pritom tento počet však nie je konečný.

Zo 146 pavúkov je pozoruhodný výskyt druhu Talaveramonticola. Tento pavúk bol prvýkrát objavený vo vrcholových častiach Babej hory v 19. storočí. Okrem Babej hory žije len v Tatrách. Na Babej hore totiž žije mnoho chrobákov a motýľov, ktoré sa vyskytujú poza ňou len v Tatrách. A z cicavcov medzi takéto zvieratá patrí hrabáč tatranský. Z obojživelníkov je na Babej hore rozšírený mlok karpatský a mlok vrchovský. Zo žiab zasa skokan hnedý a v pásme kosodreviny nájdeme i ropuchu obyčajnú. Zriedkavejšia naďabíme na salamandru škvrnitú. K zaujímavým druhom nepochybne patrí jašterica živorodá, ktorá nekladie vajíčka ako iné jašterice, ale rodí živé mláďatá. A na suchých slnečných miestach možno stretnúť aj vretenicu obyčajnú.

Pestré a veľmi zaujímavé sú na Babej hore spoločenstvá vtákov. Na južných svahoch Babej hory sa vyskytuje tetrov holniak, ktorý je typickým obyvateľom holí. Jeho príbuzný, ale oveľa väčší hlucháň žije v starých smrekových pralesoch. Typickým obyvateľom kosodreviny je vrchárka modrá. Jej príbuzná, vrchárka červenkastá, žije v skalnatých častiach Babej hory. Z dravcov hniezdi na Babej hore myšiak hôrny, jastrab lesný či orol krikľavý. Na Babiu horu zalieta aj orol skalný. V nižších polohách na okraji lesov hniezdi sokol myšiar. Nočné dravce - sovy reprezentuje na Babej hore sova obyčajná, kuvičok vrabčí a pôtikkapcavý. Vzácnejšia je sova dlhochvostá. Charakteristickými obyvateľmi smrekových pralesov sú ďatle. Zo vzácnych druhov sa na Babej hore vyskytuje ďubník trojprstý. V tichých zákutiach Babej hory rád zahniezdi aj bocian čierny. Neodmysliteľnou súčasťou babohorských pralesov sú spevavce. Početné

Srnec, foto: Ł. Łukasik

sú sýkorky, oriešok obyčajný, žltochovst hôrny, červienka obyčajná, čížik, penica čiernohlavá, drozd čiernya drozd kolohrivý.

V tomto horskom masíve nájdeme taktiež viacerých zástupcov cicavcov od piskora hôrneho až po medveďa hnedého. Z plchov obýva pralesy plch lesný. Pomerne hojne sa vyskytuje jeleň hôrny a srnec hôrny i zajac. Z mäsožravcov môžeme zahliadnuť líšku či kunu hôrnu. V posledných rokoch sa v oblasti Babej hory udomácnil aj vlk a medveď hnedý. Skrytým spôsobom života sa vyznačuje rys ostrovid. Táto vzácna mačkovitá šelma sa na Babej hore ojedinele vyskytuje v tých najmenej rušených lokalitách. V 90-tich rokoch 20. storočia sa na Babej hore viackrát objavil aj staronový obyvateľ tohto kraja, los mokraďový.

Sprac: Marián Smondek

Foto: galeria-bgpn.pl

Myšiak obyčajný, foto: Ł. Łukasik

Babôčka pávooká, foto: B. Drożdż

RODÁK Z VYŠNEJ LIPNICE

Ak by ste sa dnes na Orave opýtali, kde leží Vyšná Lipnica, pravdepodobne by časť opýtaných pokrčila plecami a po krátkom zamyslení dodala – *Myslíte Veľkú Lipnicu*? Azda len Slováci z hornej Oravy a pár zainteresovaných ľudí by vedelo, že Vyšná Lipnica je slovenský názov dnešnej obce Lipnica Mała (Malá Lipnica), ktorý nadobudla až v roku 1920 po pripojení k Poľsku.

Z tejto oravskej obce spod stráni Babej hory pochádza, okrem iných vzácnych ľudí, aj redaktor, pedagóg, spisovateľ a prekladateľ PhDr. Emil Vontorčík. Na svet prišiel vo Veľkej Lipnici 6. augusta 1935. Tu prežil prvé roky svojho detstva, vypuknutie vojny i opätovné pripojenie k Slovensku. V roku 1941 sa s rodičmi presťahoval na južné Slovensko – do Rišňoviec a neskôr do Nitry. Po ukončení vysokoškolských štúdií na Univerzite Komenského v Bratislave pracoval ako redaktor denníka Roľnícke noviny a neskôr sa zaslúžil o vybudovanie prvej verejnej vedeckej knižnice v Nitre – Ústrednej pôdohospodárskej knižnice. V rokoch 1975 – 1989 pôsobil ako vedúci Kabinetu histórie a propagácie Vysokej školy pedagogickej v Nitre a po prevrate sa stal riaditeľom Univerzitnej knižnice v Bratislave, pričom sa pod jeho vedením uskutočnila automatizácia jej činnosti. Vydal niekoľko štúdií a publikácií z textovej informatiky a dejín slovenského poľnohospodárskeho školstva. Podieľal sa tiež na vydaní desiatok iných knižných publikácií a je autorom vyše štyristo článkov z oblasti knihovedy a informatiky, slovenských dejín a kultúry, predovšetkým zo života a dejín Nitry. V minulom roku uzrela svetlo sveta jeho pútavá publikácia Nitrianske inferno a iné texty, z ktorej Vám v ďalších číslach Života ponúkneme na pokračovanie niekoľko zaujímavých statí. V tomto čísle Vám prinášame rozhovor s jej autorom, rodákom z Veľkej Lipnice PhDr. Emilom Vontorčíkom.

PhDr. Emil Vontorčík

Pamätáte sa na svoje detstvo na Orave?

Isteže, pamätám. Hádam nieto človeka, ktorý by sa s istou dávkou nostalgie nevracal k svojmu rodisku a k svojmu detstvu. Nie som výnimkou, aj keď som sa s rodiskom rozlúčil ako sedemročný. Do svojho rodiska som sa začal vracať až po dvadsiatich rokoch, keď nastal začiatkom šesťdesiatych rokov minulého storočia aj u nás v Dubčekovej ére istý politický odmäk, uvoľnenie prísneho komunistického režimu. Vtedy som ako riaditeľ univerzitnej knižnice Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre začal služobne navštevovať družobnú vysokú školu - Akademiu Rolniczu v Krakove a tým sa mi otvorila aj cesta do môjho rodiska, k mojim bratancom a krstným rodičom Lukovcom vo Vyšnej Lipnici.

Pamätám, že politické uvoľnenie nastalo v Poľsku oveľa skôr, a u nás v Česko-Slovensku sme ešte dlho aj po XX. zjazde sovietskych boľševikov a zverejnení tajného referátu N. S. Chruščova o Stalinovom terore a zločinoch, stále boli zakríknutí. V Poľsku sa už voľne hovorilo takmer o všetkom (pamätám na časopis Po prostu), ale u nás sa o všetkom iba pošuškávalo. Pretože som mal vzťah k poľskej literatúre, stále viacej pozornosti som venoval poľskej satire a humoru, čo sa u nás nepestovalo. Bratancova manželka Baška Lukova, pôvodom z Jurgova, profesorka v Krakove, sa mi starala o to, aby som dostal každú novinku z poľskej humoristickej literatúry. Prekladal som a nielen ja, ale aj môj priateľ, redaktor Čs. rozhlasu v Bratislave, spisovateľ Berco Trnavec. Pripravovali sme humoristické relácie a on to rozhlasom rozširoval do všetkých rodín na Slovensku.

Veľa si pamätám, ale ešte viac mi už z hlavy vyšumelo. Zdá sa, že z najútlejšieho detstva mi v pamäti zostalo všetko to, čo na mňa silno zapôsobilo a preniklo natrvalo do podvedomia. Popritom zostalo v pamäti mnoho jednotlivých, útržkovitých dojmov, ktoré sa mi po rokoch vybavujú v pamäti až pri návštevách rodiska. Pamätám sa napríklad na to, že nás rodičia, ktorí odišli na jarmok, nechali s mojou o šesť rokov staršou sestrou samých doma. Bolo to zrána, resp. dopoludnia. Keď som sa zobudil, vstal som a prekvapený som zistil, že nikto nie je doma a dom je zamknutý. Vyšiel som na povalu a cez okienko som zo strechy volal na sestru, ktorá pásla poniže našich domov na lúkach husi, ale ona ma nepočula. Sklamaný som zišiel naspäť dolu a pohľadal som kladivo, rozbil som okno, vyliezol von zo zamknutého domu a poďme za sestrou. Tá, keď ma zbadala, skamenela:

„Ako si si otvoril?" bola jej prvá otázka.

„Rozbil som okno," odpovedal som. Na to sa ona dala do revu, že nás bolo počuť až k našim domom. Od duševného napätia som popoludní zaspal a keď naši prišli domov a sestra s plačom rodičom zvestovala smutnú novinu, otec nič nepovedal, odišiel sa pozrieť do prednej izby na to okno, obzrel si to, zasmial sa a bolo po všetkom.

Spomínam si tiež, ako sme so staršou sestrou pásli kravy na lúkach a ony sa nám „zgrzili", zdvihli chvosty a hybaj s nami... Pevne som držal za reťaz svoju kravku, lenže cez jarok jalovica preskočila a mňa to pleslo o briežok, že ma museli kriesiť...

Isteže, taký zážitok, ako bol začiatok druhej svetovej vojny, keď som na tvárach všetkých členov rodiny videl nekonečné napätie a úzkosť a keď obavy nemizli z tváre môjho otca, ktorý bol mojou najväčšou istotou a autoritou, sa do môjho vedomia i podvedomia zapísal na celý život... Preto som sa touto udalosťou rozhodol uviesť vojnové zážitky z čias mojej mladosti vo svojej najnovšej knižke, aj keď je venovaná barbarskému bombardovaniu Nitry.

Prečo ste sa presťahovali na Slovensko?

Z praktických dôvodov. A urobil to môj otec, ktorý bol ináč domased. Mal však za sebou veľkú životnú skúsenosť: prvú svetovú vojnu, najskôr na východnom fronte, kde sa dostal do zajatia

a strávil v Kyšinive v Besarábii dva roky u vlastníka veľkých vinohradov. Keď nastala boľševická revolúcia a videl, aké zverstvá revolúcia so sebou prináša, pratal sa domov. Samozrejme, už v Haliči ho honvédi zachytili a hnali opäť zachraňovať rakúsko-uhorský dualizmus na Piavu. Prežil aj Piavu a nemal ani štipku ľútosti v srdci, keď sa *rozpadol žalár národov a vzniklo Česko-Slovensko. Lenže Lipnica sa Benešovou zásluhou ocitla mimo korunného územia Uhorska. V r. 1939, keď sa mu najstaršia dcéra vydala v Mojmírovciach pri Nitre, odišiel pomáhať zaťovi do žatvy na „dolniaky". Keď tu uvidel úrodnú pôdu a úrody pšenice a kukurice, po návrate domov každé ráno pozeral iba smerom na juh. Nemohol sa totiž zmieriť s tým, že aj keď je vlastníkom veľkej výmery pôdy, má ju roztratenú po celom malo- a veľko-lipnickom chotári a veľkú časť pracovného dňa strávi len na voze pri ceste z jedného poľa na druhé. Preto keď začiatkom druhej svetovej vojny pripadli hornooravské a spišské obce naspäť k Slovensku, naložil najpotrebnejšie veci na vozy nákladného vlaku a odsťahoval rodinu na „dolniaky" za vydatou dcérou... Možno aj vďaka tomu som vyštudoval, pretože moji súrodenci to šťastie nemali.*

Navštevovali ste aj potom Vyšnú Lipnicu?

Nenavštevovali. Naopak, mnohí moji príbuzní, bratanci prišli po skončení vojny do Česko-Slovenska (Vrbiakovci, Gluchovci). Jedinou cestovateľkou bola moja matka Angelika, rod. Marmulová. Bolo treba vysporiadať majetkové pomery, popredať, čo sa dalo, atď. Zakotvili sme v Rišňovciach pri Nitre a v Cabaji-Čápore. Ďakujem rodičom za ich životnú odvahu, s akou pristupovali k zmene životného prostredia pre seba a rodinu. Myslím si, že aj ostatní súrodenci sú toho istého názoru.

Ale bohvie aké šťastie nám to v našej gazdovke neprinieslo. Otec o všetko prišiel. A po prevrate v novembri 1989 sa pri kupónovej privatizácii na roľníkov, - ako ináč! - zabudlo. Preto som vždy, aj napriek tomu, že som bol pracovníkom poľnohospodárskej univerzity v Nitre, s obdivom pozeral na poľských roľníkov, ktorí sa nedali nahnať do družstiev (kolchozov). V Poľsku sa zachovala trieda roľníctva, a hoci mnohí ochabujú a mladí idú za ľahším živobytím v mestách, predsa si myslím, že pri zrode nového veku, ktorého sme svedkami, budú mať navrch tie štáty a národy, ktoré si nedali zhumpľovať poľnohospodárstvo a kde roľníci nechodia po svojich chotároch ako cudzinci...

Pôsobili ste aj v Kabinete histórie a propagácie VŠP. Akým témam ste sa venovali?

Historikom som sa stal z núdze, ale dnes som za to vďačný osudu. Po páde Dubčekovho režimu nemohol som dlho zostať na poste riaditeľa univerzitnej knižnice, aj keď som ju vybudoval. Odvolali ma na príkaz strany a vlády, ale zabezpečili mi ďalšiu existenciu v novoustanovenom Kabinete histórie a propagácie... Pretože som históriu študoval aj na univerzite, rýchlo som presedlal na nový odbor. Plodom tohto obdobia je štúdia: Od vyššej hospodárskej školy k Hospodárskej akadémii v Košiciach. In: Agrikultúra 17. Zborník Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre. Bratislava, Príroda 1980. s. 115-145, ako aj samostatná kniha: Vývoj poľnohospodárskeho vysokého školstva na Slovensku. Bratislava: Príroda, 1978. 301 s.

Slovenská poľnohospodárska univerzita je po Slovenskej technickej univerzite v Bratislave druhou vysokou školou, ktorá má veľmi dobre spracované svoje dejiny od najstarších čias, t. j. od začiatkov lesníckeho školstva v Banskej Štiavnici.

Starý dom Jozefa Luku (krstný otec Dr. Vontorčíka a zakladateľ dynastie organistov)

Zaujímali ste sa tiež aj o históriu svojej rodnej obce?

Žiaľbohu, nie. A teraz začať, to by už bolo neskoro. Veľmi ľutujem, že som nezískal od svojej matky všetko, čo vedela. Práve spracúvam históriu farnosti veľkej obce Cabaj-Čápor pri Nitre, kde si postavili domy všetky tri moje deti so svojimi životnými partnermi. Podobnú knižku som pomáhal vydať aj o Rišňovciach, kam sme sa z Lipnice prisťahovali. Je to môj príspevok za to, že som tam vyrastal. Najviac som sa venoval dejinám mesta Nitry, jedného z najstarších v strednej Európe. Veď o ňom blahej pamäti Ján Pavol II. na svojom stretnutí so slovenskou mládežou v Nitre v r. 1995 povedal, že je to slovenský Betlehem, kde bol salzburským arcibiskupom Adalramom vysvätený prvý kresťanský chrám v r. 828 a kde bulou Industriae Tuae pápež Ján VIII. ustanovil prvé biskupstvo v stredovýchodnej Európe v r. 880. Nuž, som hrdý na toto mesto a napísal som niekoľko publikácií o ňom aj pre zahraničných návštevníkov (Nitra starodávna a súčasná, Nitra Ancient and Present. Bratislava, Príroda 1988). Toto mesto mi dalo vzdelanie i chlieb. Ale ak by ste sa ma spýtali, ktoré ďalšie mestá sú mi blízke, jedným dychom vám poviem, že Bratislava, Krakov, Praha, San Francisco.

Vyšná (Mała) Lipnica dnes

Prečo ste sa rozhodli napísať „Nitrianske inferno“?

Zo vzdoru, ako aj z istého sklamania z tunajších spoluobčanov, ktorých polstoročné propagandistické otupovanie mysle komunistickou propagandou zahnalo mnohých do akejsi letargie, či ľahostajnosti voči svojím dejinám. U nás sa dodnes nielen v historických prácach, ale aj v masmédiách hovorí len o oslobodení, hoci skutočnosť je taká, že čo znamená totalitný režim Slovensko zakúsilo až po sovietifikácii Česko-Slovenska po skončení druhej svetovej vojny. ČSR má vo svojich povojnových dejinách raritu, keď napr. Dr. Milada Horáková, odbojárka, unikla spod šibenice v nemeckom koncentráku, ale v „oslobodenom” Česko-Slovensku dostala povraz. Podobne dopadol napr. kardinál Trochta, ktorý sa našťastie dožil „Pražskej jari”. Aj Česko-Slovensko má svoje koncentráky a tábory smrti, väznice, fungujúce nie vo vojnovom, ale v mierovom období. V pamäti najviac rezonuje povestný Jáchymov so svojimi uránovými baňami...

V atmosfére, aká u nás vládla, nebolo možné spomínať kobercové bombardovanie Nitry tri dni pred príchodom frontu. To bolo tabu. Ak sa aj v časopisoch spomenulo, tak len na to, aby sa umenšili straty a skaza mesta. Veď po toľkých rokoch v Nitre dodnes nie sú zacelené všetky jazvy po bombardovaní...

Zbombardovaná Nitra (1945)

Sú v knihe zhmotnené aj Vaše osobné spomienky?

Isteže, sú. Bombardovanie sme prežívali vo veľkom strachu a napätí, pretože sestrin manžel bol v nitrianskych kasárňach a tie boli zasiahnuté. Dve sestry sa na druhý deň vybrali ho hľadať, hoci opäť zúril letecký teror, ale bez kobercového bombardovania. Mal som desať rokov a všetko som intenzívne prežíval, aj prechod frontu, aj rabovačky, keď si naši rodičia naivne mysleli, že čo bude v zemi, sa uchová...! Kdeže, o všetko sme prišli, a to sme ani neboli majitelia, iba árendaši na Radvániho majeri v Rišňovciach. Dokonca, keď sa otec vrátil z odvozu Nemcov, prišli si poň dvaja v kožených kabátoch, aj napriek tomu, že v našom dvore bol umiestený štáb. Ešteže vedel dosť dobre po rusky a na odvoz do gulagu bol už pristarý... Takto bolo zo Slovenska odvezených do 40 tisíc chlapov, medzi nimi aj môj krstný otec Jozef Luka z Vyšnej Lipnice!

Chceli by ste odkázať niečo našim čitateľom predtým ako začnú čítať Vašu knižku?

To je veľmi dobrá otázka. Odporúčam prečítať úvod, pretože ich dobre pripraví na pochopenie obsahu. Okrem toho pripomínam znovu, že vo mne nie je zášť a vychádzam z toho, že povinnosťou historika i spisovateľa je písať pravdu bez ohľadu na politické dôvody. Preto otvorene vyznávam, že nemám zášť voči sovietskym, ani voči ruským vojakom. Som rád, že som Slovák, že som Slovan. V každej postsovietskej krajine „vedome žijúca” vrstva obyvateľstva si veľmi dobre uvedomuje, že pravda nemá zreteľné čiernobiele rozhranie, ale je neraz veľmi zložitá a na povrch vychádza pomaly. Všetci si uvedomujeme, že je potrebné odpúšťať, ale na osudy svojich spoluobčanov nemožno zabúdať. Po dvoch morových epidémiách v 18. storočí ostali v Nitre dva morové pamätníky a po katastrofálnom bombardovaní nezostane spomienka ani pamiatka? Alebo len vtedy, keď to odsúhlasí Kominterna a takí umelci, ako Brecht, Aragon, Sartre, či Picasso?

Nedávno dokonca ktosi u nás napísal, že netreba už proti komunizmu brojiť, veď je to už prekonané... Aké prekonané?! Iba bojisko sa zmenilo. Nerobia sa revolúcie krvi, ale revolúcie kultúry a morálky. Plní sa program vraj civilizovanej ľavicovej odnože, ktorú predstavuje Frankfurtská škola. A plní sa dôsledne a morálne rozkladá svet a ľudské myslenie tých, ktorí doteraz produkovali hodnoty a živili svet. Začali sme vymierať, ale naše miesta zapĺňajú tí, čo chcú, aby iní na nich pracovali... Uvidíme, resp. uvidíte..., lebo mňa sa to už v mojom veku ani tak netýka...!

Za rozhovor ďakuje: Milica Majeriková-Molitoris

Milá návšteva

Koncom augusta t.r. navštívila ústredie Spolku Slovákov v Poľsku v Krakove manželka prvého predsedu, zakladateľa našej organizácie a prvého šéfredaktora Života Adama Chalupca Henryka Chalupcová. Na spolkovej pôde sa stretla s generálnym tajomníkom SSP Ľ. Molitorisom, s ktorým v optimistickom tóne zaspomínali na časy minulé, ale podebatovali aj o prítomnosti a budúcnosti. Henryka Chalupcová si prezrela priestory Spolku a ocenila časopis Život, z ktorého sa v priebehu vyše päťdesiatich rokov stal graficky i obsahovo hodnotný časopis mapujúci činnosť i históriu krajanského hnutia v Poľsku. Prajeme p. Chalupcovej a jej rodine všetko dobré a tešíme sa na ďalšie príjemné stretnutie či už v priestoroch Spolku alebo kdekoľvek inde. (**mm-m**)

Vykročili ste dvaja: muž a žena,
do rúk lásku ste si dali
a do sŕdc až po hrob spísali svoje mená.
Prešiel čas, prišli prvé vrásky
a Vy v očiach detí, vnukov svojich
nájdete najkrajší dar žijúcej lásky

V tomto mesiaci uplynulo 40. výročie sobáša **Emílie a Jána Kovalčíkovcov** z Krempách, ktorým vrúcne želanie zasiela celá rodina.

* * *

Skloň sa Bože večný
nad tento 30-ročný pár,
požehnaj ich láske
najväčší to dar,
obdaruj ich šťastím
vo svojom objatí,
nech ich tvoja láska
posilní a upevní.

Gratulácia patrí **Márii a Františkovi Mazurkovcom** z USA, pochádzajúcim z Krempách, ktorí 17. októbra oslávili 30. výročie sobáša. Blahoželajú im rodičia, sestra s manželom a brat s rodinou.

* * *

Kyticu ruží v tento krásny deň,
darujeme Tebe zo srdca len.
A už iba jedno prianie v srdci máme:
Všetko najlepšie k narodeninám
Tebe želáme, aby si v radosti a zdraví
žila a ešte dlho medzi nami bola.

Krajanka **Helena Kovalčíková** z Krempách oslávila 15. septembra t.r. 90 rokov života. K tomuto krásnemu životnému jubileu jej narodeninový vinš zasiela celá rodina.

* * *

Veľa zdravia, šťastia, lásky,
žiadne starosti, žiadne vrásky.
Radosť z vnúčat, z rodiny,
prajeme krásne narodeniny.
Nech Vás Pán Boh žehná a
Sedembolestná Panna Mária
ochraňuje Vaše kroky.

23. septembra t.r. oslávila 90. narodeniny krajanka **Žofia Vojtasová** z Jurgova, ktorej blahoželanie k narodeninám zasielajú dcéry, syn, vnúčatá, pravnúčatá i celá rodina.

* * *

Pevné zdravie, veľa lásky,
spokojnosť a pohodu,
šťastný život bez starostí
a vždy dobrú náladu.
Všetko najlepšie k Vašim
90. narodeninám.

Blahoželanie patrí krajanke **Žofii Mlynarčíkovej,** rod. Vojtasovej, z Čiernej Hory, ktorá 20. októbra t.r. oslávi 90 rokov života. Zasielajú ho deti s rodinami.

Nech v srdiečku čo máš v hrudi, je miesto
pre všetkých ľudí a tiež všetci ľudia,
nech ťa stále ľúbia. Všetko najlepšie Ti prajeme k narodeninám.

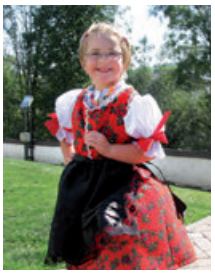

Toto prianie patrí **Emilke Kovalčíkovej** z Vyšných Lápš, ktorá prednedávnom oslávila 4 roky života. Zasielajú jej ho rodičia a starí rodičia, tety a ujovia i bratranci.

* * *

Gratulujeme Vám k 66. výročiu svadby.
Už je to dávno, čo bol ten krásny deň,
keď ste si povedali svoje áno,
ale už vtedy ste vedeli, že chcete byť navždy spolu.
Veru dnes je to už 66 rokov, čo ste sa vzali
Roky bežia, no Vy sa stále držíte spolu.
Do ďalších spoločných dni nech Vám žehná Pán
a ochraňuje Vás Sedembolestná Panna Mária.

Toto želanie zasielajú krajanom **Alžbete a Jozefovi Tomaškovičovcom** z Fridmana dcéry a synovia s rodinami a členovia výboru MS SSP vo Fridmane. Krajan Jozef je najstarším odbojárom v obci a účastníkom SNP. Manželka mu bola vždy oporou a preto mal čas na činnosť v prospech krajanov. Je vzorným krajanom, ako aj zakladateľom MS SSP vo Fridmane. Od počiatku člen, predplatiteľ a čitateľ časopisu Život. Patrí mu za to veľká vďaka a česť.

Po stopách predkov

Veľmi sme sa potešili, keď do sídla Spolku v Krakove nastúpila na dvojmesačnú prax s cieľom oboznámiť sa s fungovaním organizácie Slovákov v Poľsku študentka Právnickej fakulty Ústavu medzinárodných vzťahov a právnej komparatistiky Daniela Slodičková z Bratislavy. V uplynulom letnom období sa zúčastňovala našich podujatí, diania v Spolku, redakcii Život a na záver jej pôsobnosti sme sa spolu s ňou vybrali aj po stopách jej predkov do Jurgova, keďže ako sa ukázalo jej prastarí rodičia a babka pochádzali z Jurgova. Tam stretla svoju rodinu a uja Alojza, s ktorým mala príležitosť po dlhej dobe porozprávať sa o rodine. Navštívila hroby svojich predkov, múzeum Šoltýsovcov, porozprávala sa s krajanmi a predsedom Spolku Jozefom Čongvom i jeho rodinou, ktorá je jej vzdialenými príbuznými. Na ceste po Spiši Daniela ocenila nielen pekné vyhliadky na prírodu a Tatry, ale aj usilovnosť a nadanie krajana Jozefa Ivančaka z Nedece, ktorý ju sprevádzal po svojom súkromnom múzeu. S pocitom spokojnosti a radosťou zo stretnutí, ktoré boli náhodné sme sa vrátili naspäť.

Redakcia časopisu Život vyjadruje poďakovanie Daniele Slodičkovej za pomoc pri vytvorení databázy redakčnej knižnice. Táto nezištná práca Daniely trvala celé prázdniny a to vďaka jej úsiliu a odhodlaniu v blízkej budúcnosti budeme môcť sprístupniť záujemcom aj na internetovej stránke Spolku zoznam autorov i titulov slovenskej i svetovej literatúry. (**aj**)

SLOVENSKÉ SV. OMŠE V KRAKOVE

Sv. omša sa bude odbavovať každú druhú nedeľu mesiaca v Sanktuáriu Božieho Milosrdenstva v slovenskej kaplnke v Lagiewnikoch v Krakove o 15.30 hod.

- **október - 9.10.2011**
- november – 13.11.2011
- december - 11.12.2011

Sv. omša v slovenskom jazyku sa odbavuje v posledný utorok mesiaca v kostole sv. Kríža v Krakove o 16.30 hod.

- **október – 25.10.2011**
- november – 29.11.2011
- december – 27.12.2011

SLOVENSKÉ SV. OMŠE V NEDEĽU A SVIATKY NA SPIŠI A ORAVE

Nová Belá farnosť sv. Kataríny Alexandrijskej o 11.00 hod.
Krempachy farnosť sv. Martina o 10.30 hod.
Nedeca farnosť sv. Bartolomeja o 7.45 hod.
Kacvín farnosť Všetkých Svätých o 9.15 hod.
Jurgov farnosť sv. Sebastiána o 11.00 hod.
Vyšné Lapše farnosť sv. Petra a Pavla o 7.30 hod.
Jablonka farnosť Premenenia Pána o 8.00 hod.
Spišská Stará Ves farnosť NPM o 8.00 a 11.00 hod.
Veľká Franková farnosť sv. Mikuláša o 10.30 hod.
a filiálka Malá Franková o 9.00 hod.
Trstená farnosť sv. Martina o 7.00, 8.30 a 10.30 hod.
Bobrov farnosť sv. Jakuba o 8.00 a 10.30 hod.

Medzinárodná súťaž detských vianočných pohľadníc

Vianočná pohľadnica - taký je názov medzinárodnej detskej výtvarnej súťaže, ktorú po ôsmykrát vyhlasuje Oravské kultúrne stredisko, organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja. Stredisko nadväzuje na úspešné predchádzajúce ročníky, do ktorých poslalo svoje práce už viac ako 15 tisíc detí zo Slovenska, Poľska, Česka, Maďarska, Slovinska, Chorvátska, Francúzska, Anglicka a Švajčiarska. Svoje práce (maľby, kresby, grafiky i koláže) s vianočnou zvykoslovnou, biblickou i prírodnou tematikou do maximálneho rozmeru A5 tak môžu mladí autori vo veku 5 – 15 rokov aj tento rok do 15. novembra posielať na adresu: Oravské kultúrne stredisko, Bysterecká 1263/55, 026 01 Dolný Kubín. Súťažné práce vyhodnotí odborná porota a v decembri 2011 a januári 2012 budú prezentované na putovných výstavách na Slovensku, v Poľsku a v Českej republike. Pre víťazov jednotlivých kategórií sú pripravené hodnotné ceny, pobyt na tvorivom výtvarnom workshope a najkrajšie námety budú vytlačené ako oficiálne pohľadnice. (PhDr. M. Žabenský)

Volebná schôdza v Repiskách – Bryjovom Potoku

Dňa 21. augusta t.r. sa uskutočnila volebná schôdza v rámci Miestnej skupiny SSP v Repiskách – Bryjovom Potoku, na ktorej bola podaná správa o činnosti doterajšieho výboru a bol zvolený nový. V rámci diskusie sa hovorilo o potrebách miestnej skupiny, o. i. sa krajan Jakub Milon obrátil na Ústredný výbor Spolku so žiadosťou o finančný príspevok vo výške pätnásťtisíc zlotých na generálnu opravu klubovne, ktorej priestory si to už nutne vyžadujú. Klubovňa sa nachádza v zbrojnici. Diskutovalo sa o krajanskom dianí, možnostiach ako pritiahnuť mladých a zachovaní dedičstva predkov pre nasledujúce generácie. Boli prijatí aj noví členovia v počte šesť osôb.

Ján Jurgovian

Nový výbor MS SSP v Repiskách – Bryjovom Potoku
Predseda – Ján Jurgovian, Repiská – Bryjov Potok 12
Podpredseda – Ján Kurčak, Repiská – Bryjov Potok 39a
Tajomník – Jozef Mačičák, Repiská – Bryjov Potok 13
Pokladník – Jakub Milon, Repiská – Bryjov Potok 40
DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU: Jakub Milon, Ján Jurgovian
DELEGÁTI NA XIII. ZJAZD: Ján Jurgovian, Ján Kurčák

Spomienka na Jozefa Petráška

Veľmi sa nás dotkla správa o smrti krajana Jozefa Petráška z Krempách, ktorý opustil naše krajanské hnutie 11. augusta 2011 vo veku 91 rokov. Patril medzi najstarších členov a zakladateľov Miestnej skupiny v Krempachoch. Bol dlhoročným propagátorom a čitateľom Života. Zúčastňoval sa zjazdov, schôdzí a porád redakcie Život.

Narodil sa 13. marca v roku 1920 v slovenskej rodine Jána a Johany Petráškovcov. Mladosť strávil v rodnej obci. Na jeseň roku 1941 narukoval do slovenskej armády do Popradu, kde prešiel niekoľkomesačným výcvikom a v januári nasledujúceho roku bol prevelený do Levoče, kde ho zaradili do 5. pešieho pluku. Odtiaľ ho prevelili do Rýchlej divízie, ktorú poslali na východný front. Boli to ťažké vojnové mesiace v živote krajana Jozefa. Domov sa dostal až pred Vianocami 1943. Za svoj vklad v prospech boja za slobodu získal viaceré vyznamenania i medaily. Ani po vojne však nenastal pokojný čas, lebo po Spiši šarapatila banda „Ognia“ a tá nedožičila pokoj ľuďom hlásiacim sa k slovenskej národnosti.

Jozef bol veľmi rád, že sa vrátil z frontu a mohol si založiť rodinu s krajankou Ľudmilou Galušovou. Spoločne vychovali v slovenskom duchu štyroch synov a dcéru. Lásku k slovenčine vštepovali aj do sŕdc svojich vnukov a vnučiek. Bol veľkým milovníkom hudby a medzi jeho záľuby patril spev i hra na husle, ktorú sa snažil odkázať svojím vnukom. Stál pri zrode podujatia Fašiangy-Ostatki, ktorého bol neúnavným účastníkom skoro do konca svojho života. Bol pevne presvedčený, že toto podujatie má pevné základy a jeho budúcnosťou je mladá generácia. Slovenské ľudové melódie i pesničky mu spríjemňovali každodenný život a dávali silu do práce. Svoje hudobné nadanie využíval šesťdesiat rokov ako člen miestnej dychovky. Našiel si aj čas na pôsobenie vo farskej rade, ktorej bol členom počas viacerých volebných období.

Bol veselým, dobrosrdečným usmiatym človekom, ktorý sa vždy veľmi rád s nami porozprával a pre rozptýlenie nám zaspieval a zahral slovenské ľudové pesničky.

Posledné zbohom sme dali spolu s rodinou krajanovi Jozefovi Petráškovi na krempašskom cintoríne 13. augusta t.r., kde mu aj naposledy zahrala miestna dychovka.

Milí krajania, venujme mu tichú spomienku a krátku modlitbu.

Agáta Jendžejčíková

Dňa 27. septembra 2011 zomrela v Harkabuze vo veku 74 rokov krajanka

ŠTEFÁNIA HARKABUZOVÁ

(rod. Smiechová)

Zosnulá bola dlhoročnou členkou Spolku a vernou čitateľkou Života. Pochádzala zo slovenskej rodiny. Vydala sa za Františka Harkabuza, jedného z najaktívnejších členov Spolku Slovákov v Poľsku na Orave, podpredsedu ÚV SSP a taktiež predsedu MS SSP v Harkabuze, aktívneho dopisovateľa, vďaka ktorému sa naši čitatelia dozvedeli mnoho zaujímavostí o Harkabuze a Orave. Spolu vychovali štyri deti, ktorým sa snažili vštepiť do srdca lásku k Orave i Slovensku. Nebyť obetavej manželky, František by sa nemohol aktívne zapájať do práce Spolku, DPZ v Harkabuze, hrávať v kapele, viesť súbor a pritom ešte aj učiť mládežníkov hru na heligónke. Práve Štefánia bola tá, čo udržiavala teplo rodinného hniezda, starala sa o deti a neskôr i o vnúčatá. Odišla od nás dobrá krajanka, verná manželka, starostlivá matka a láskavá babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

ÚV SSP a redakcia Život, OV SSP na Orave a MS SSP v Harkabuze

Dňa 27. júna 2011 zomrel v Repiskách-Bryjovom Potoku vo veku 82 rokov krajan

FRANTIŠEK DZIADOŇ

Zosnulý bol členom Miestnej skupiny Spolku a čitateľom časopisu Život, ako aj členom požiarneho zboru. Bol dobrým krajanom, starostlivým otcom, dedom a pradedom. Nech odpočíva v pokoji!

Dňa 27. júna 2011 zomrela v Kežmarku vo veku 56 rokov krajanka

ALŽBETA GONSARČÍKOVÁ

(rod. Repiščáková)

Zosnulá pochádzala z Repísk – Bryjovho Potoka. Bola dcérou bývalého predsedu MS Spolku Jána Repiščáka. Patrila medzi čitateľov Života. Odišla od nás dobrá krajanka, starostlivá manželka, matka, sestra, švagriná, teta a krstná mama. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP v Repiskách – Bryjovom Potoku

Dňa 30. augusta 2011 zomrel v Pekelníku vo veku 80 rokov krajan

JOZEF ŠMIECH

Zosnulý bol čitateľom časopisu Život. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec, dedo, pradedo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP v Pekelníku

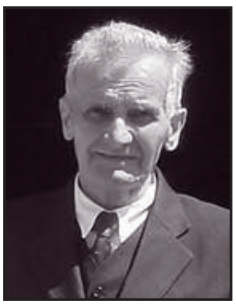

Dňa 7. septembra 2011 zomrel v Novej Belej vo veku 75 rokov krajan

FRANTIŠEK MAJERČÁK

Zosnulý bol dlhoročným členom Spolku a verným čitateľom Života. Patril k najstarším požiarnikom v zálohe v obci. Spolu s manželkou vychovali štyri deti v slovenskom duchu a viedli ich k láske k folklóru. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec, dedo, brat a ujo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP v Novej Belej a redakcia Život

Dňa 12. septembra 2011 zomrela v Podsrní vo veku 84 rokov krajanka

ANIELA GLOVIAKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou čitateľkou Života. Odišla od nás starostlivá mamička, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji.

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrasť

MS SSP v Podsrní

Dňa 3. septembra 2011 zomrela v Jurgove vo veku 77 rokov krajanka

HELENA CHOVANCOVÁ

(rod. Budzová)

Zosnulá bola rodáčkou z Čiernej Hory a vydala sa do Jurgova. Patrila medzi členov MS SSP v Jurgove a bola vernou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, matka i babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP v Jurgove

VÝTVARNÁ SÚŤAŽ LUDWIKA KORKOŠA 2011/2012

Milí mladí priatelia!

Redakcia časopisu Život za spoluúčasti spišských a oravských základných škôl a gymnázií vyhlasuje ďalší ročník výtvarnej súťaže Ludwika Korkoša 2011/2012 pod názvom

ČO SA MI NA SLOVENSKU PÁČI?

Boli ste na Slovensku? Videli ste určite veľa zaujímavých miest a pamätihodností, ktoré Vás natrvalo oslovili a zanechali stopu vo Vašej pamäti. Pokúste sa svoje skúsenosti a vnemy dať do výtvarnej podoby. Fantázii sa medze nekladú. A my výsledok Vašej práce odmeníme peknými cenami.

Pri spracovaní svojich prác môžete použiť ľubovoľné techniky, ako napríklad: maľba, koláž, priestorové stvárnenie, grafika, kresba ceruzkou, kriedou, či voskovými pastelkami v kombinácii s textilom, buď iným materiálom. Súťaže sa môžu zúčastniť všetci žiaci základných škôl a gymnázií z Oravy a Spiša, ktorí nám do redakcie zašlú aspoň jednu prácu na uvedenú tému.

Každá práca zaslaná do výtvarnej súťaže musí obsahovať nasledujúce údaje: názov práce, meno, priezvisko, vek a presnú adresu autora, triedu a adresu školy, ktorú navštevuje.

Svoje práce s označením „Výtvarná súťaž" posielajte najneskôr do **31. januára 2012** na adresu redakcie:

Redakcia Život, ul. św. Filipa 7/7, 31-150 Kraków.

Najkrajšie práce budú odmenené a výsledky súťaže budú vyhlásené v aprílovom čísle Života.

Srdečne Vás pozývame do nového ročníka súťaže!

Mikulka Alois

AKO VYNAŠLI PADÁK

Raz sa stala taká vec, pršalo a nejaký pán profesor šiel s dáždnikom na prechádzku a čítal si pritom knihu. Ide, ide, až príde k priepasti. Keďže bol začítaný do knihy, zniesol sa na dno priepasti pekne pomaličky a nič sa mu nestalo. Keď bol celkom dolu, prestal čítať, porozhliadol sa, kde to vlastne je, a keď uvidel, že sa ocitol na dne priepasti, dobreže sa od strachu nezbláznil. A volal o pomoc, až pribehli ľudia, vytiahli ho a všetci ho obdivovali, že sa mu nič nestalo.

Lenže ten pán profesor nad tým potom dumal a vydumal vynález. Na okraj plachty zviazal šnúry na bielizeň a všetky tie konce si uviazal vzadu na traky. Potom tú plachtu poskladal, zamkol do kufríka a nastúpil do veľkého dopravného lietadla, kde bolo veľa cestujúcich. A Keď už boli vysoko vo vzduchu, pán profesor povedal:

– Vážená spoločnosť, páni i dámy, mám tú česť rozlúčiť sa s vami! – Dal si na hlavu klobúk, a skôr ako mu v tom niekto mohol zabrániť, otvoril si dvere a vyskočil.

Všetci cestujúci od hrôzy vykríkli a pozerali sa z okienok za pánom profesorom, ako hľadá po vreckách kľúčik od kufra, ako ho nie a nie nájsť, až ho konečne v tom najposlednejšom vrecku objavil, ako odomyká kufrík, ako z neho vyletí plachta, a hľa – nafúkla sa, vyzerá ako veľký biely dáždnik a pán profesor sa pomaly vznáša na lúku. Vôbec nič sa mu nestalo, ba naopak, veselo si po tej lúke hopká, trhá kvety a spieva si lalala! No prosím. Takto nejako vynašli padák.

(Rozprávky na celý rok, Mladé letá, 1989)

SLIMÁK EMIL

Jedného dňa slimák Emil
zabudol si kdesi mobil.
Teraz ťahá ten svoj domček
k telefónnej búdke,
nič iné mu nezostáva,
len zavolať babke.

Babka kričí do slúchadla:
„Už viem, kde sa chyba stala!
Môj maličký Emil,
v domčeku máš mobil!“

(Adamko č. 5/2006)

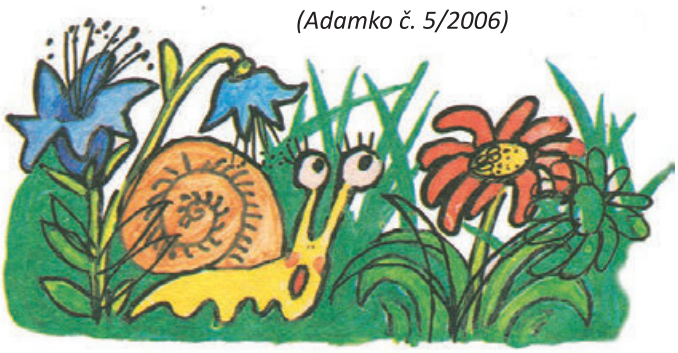

Milé deti!

V meste, ale aj na dedine je určite také miesto, kde sa môžeš do sýtosti a spokojne hrať. Nehrozí ti tam žiadne nebezpečenstvo alebo úraz. Sú to parky, lúky, detské kútiky a celkom určite aj detské ihriská. Tie postavili dospelí pre teba i tvojich kamarátov. Je tam bezpečne a nejazdia tam veľké, hlučné autá. Môžeš tam behať, skákať, preliezať, kričať, hrať sa, šmýkať sa, ba dokonca aj desiatovať.

No v meste i na dedine sú aj miesta, kam deti určite nesmú chodiť. Aj keby boli neviem ako zvedavé. Sú to napríklad rôzne stavby, oplotené dvory, schátralé budovy, v ktorých už nikto nebýva, rušné cesty, vysoké komíny, ale treba si dávať pozor aj na poliach, kde pracujú traktory, kombajny alebo kde sú koľajnice a vodné priehrady.

Milé deti, pouvažujte nad tým, kde sú vaše najobľúbenejšie miesta a naopak, zamyslite sa nad miestami, kde je deťom vstup zakázaný. Popri tom premýšľaní si môžete vymaľovať nasledujúci obrázok a poslať nám ho čo najskôr do redakcie. Na tých najusilovnejších a najrýchlejších čaká odmena v podobe peknej slovenskej rozprávkovej knižky!

Z prác, ktoré sme do redakcie dostali minulý mesiac sme odmenili: Kacpera Wójcika z Pekelníka a Natálku Chlebdovú z Jurgova.

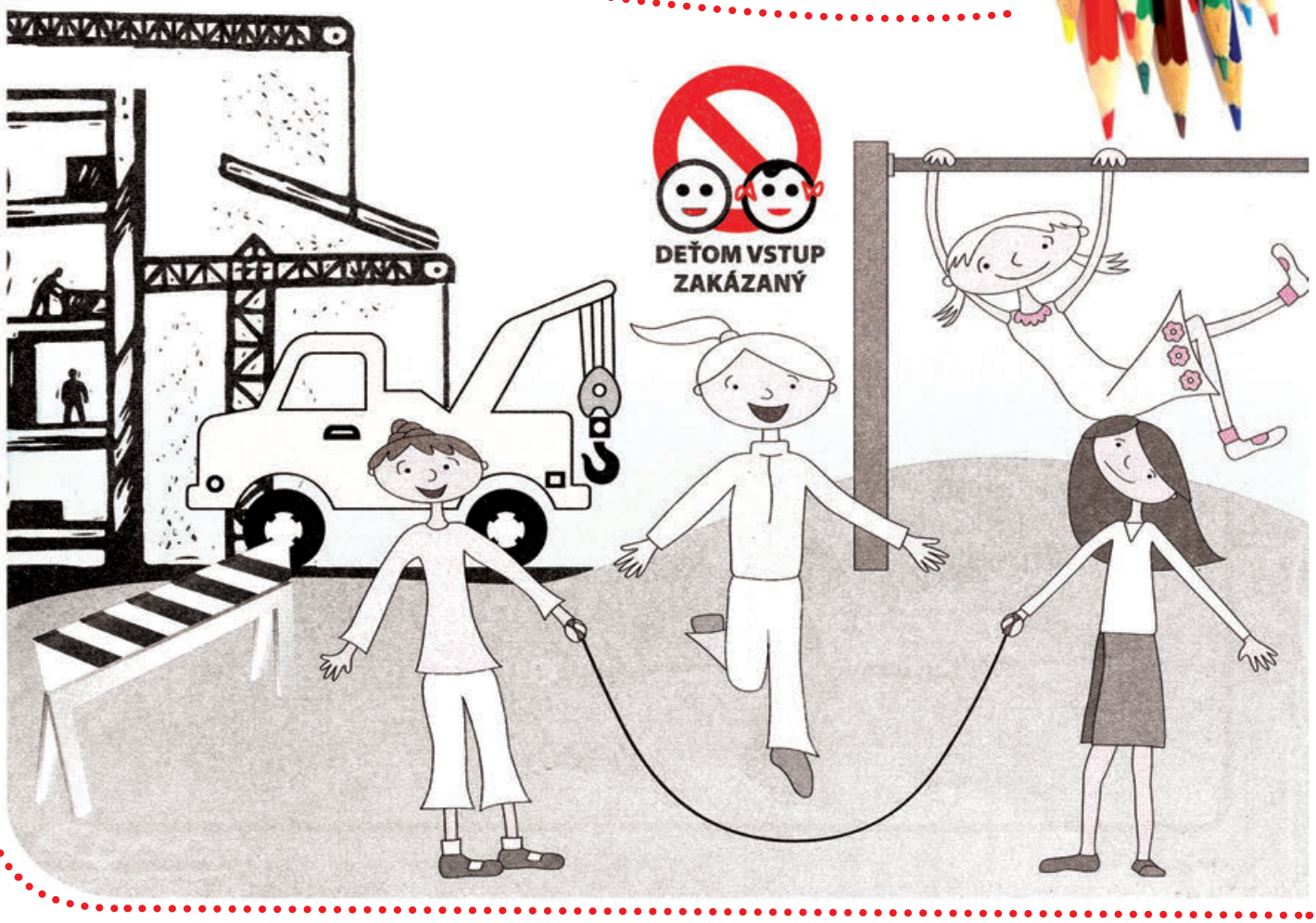

František Kolkovič

Novembrová

Z pustých polí vietor fičí
do okien a do dverí,
ostrou piesňou novembrovou
pohladká ťa na líci.
Chceš ísť domov.
Ktože ti tam uverí?
Ty máš svoj dlhý sen,
svoju clivosť, čo noc núka
nôta novembrová,
ktorá chutí ako blen.

Voňajú aj smútkom
tie jej slová
aj víchricou krutou
čo odnáša nielen lístie,
lež v tie diale,
hmlisté diale,
ľudské žitie.

Tam

Na nič iné nemusím myslieť,
iba na to,
ako zo stromov padá lístie,
ako ich vietor
na prah domu znáša,
ako si na nich líha
verný pes,
ako tichučko skučí vo sne -
práve ja sa mu snívam.

Tam pravdu vraví kameň,
bude mlčať, keď nevie.
Tam kosa zaspáva
na sviežom sene,
hoci kosila trávu
s ostrým hnevom.

Tam medzerou pootvorených dverí
môžem vypustiť
na celú noc svoju dušu,
akoby sa mi niečo stalo
premením sa pod oknom
na hrušku.

Tam by som ťa
na špičkách
navštevoval,
aby sa ten krutý vietor,
čo lístie zo stromov strháva,
o tebe nedozvedel.

(Básnická zbierka Stopy Jesene, 2010)

PAVEL VILIKOVSKÝ

Tento slovenský prozaik, prekladateľ a publicista sa narodil 27. júna 1941 v Palúdzke v rodine literárneho historika českého pôvodu Jana Vilikovského. Stredoškolské vzdelanie získal v Bratislave, odkiaľ odišiel v roku 1958 na pražskú FAMU s cieľom študovať filmovú réžiu. Zmenil však plány a v rokoch 1960 - 1965 študoval v Bratislave na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, odbor slovenský jazyk – anglický jazyk.

Už ako študent sa aktívne venoval písaniu. V rokoch 1964-1970 sa venoval aj literárnej kritike a pracoval ako redaktor pre Slovenské pohľady. Od roku 1970-1976 bol redaktorom vydavateľstva Tatran. Dlhé obdobie, presnejšie v rokoch 1976-1996, pracoval ako šéfredaktor a redaktor časopisu Romboid.

Popri tejto práci však rozvíjal svoju vlastnú tvorbu a venoval sa aj prekladateľskej činnosti. Prvé prozaické diela publikoval časopisecky v Mladej tvorbe. Debutoval zbierkou poviedok *Citová výchova v marci* (1965). Nasledovali ďalšie knihy: novela s detektívnou zápletkou *Prvá veta spánku* (1983), *Večne je zelený... (poľský preklad vydal Spolok Slovákov v Poľsku v roku 2004), Kôň na poschodí, Slepec vo Vrábľoch*, *Eskalácia citu* (všetky tri v 1989), *Slovenský Casanova* (1991 spolu s autorom Lajosom Grendelom), *Peší príbeh* (1992), *Krutý strojvodca* (1996), *Okrídlená klietka* (1998 v spoluautorstve Tomáša Janovica), *Posledný kôň Pompejí* (2001), *Čarovný papagáj a iné gýče* (2005), *Silberputzen* (2006), *Vlastný životopis zla* (2009).

Kompozičná aj námetová originálnosť, nevšednosť epických situácií a prelínanie sa dejových prvkov s využívaním iných textov zaraďujú tohto autora k predstaviteľom slovenskej postmodernej literatúry.

Spomeňme však aj niečo z jeho prekladateľskej činnosti. Venuje sa najmä prekladom z anglickej a americkej prózy (James Aldridge, William Faulkner, Joseph Conrad, Virginia Woolfová, Kurt Vonnegut a iní), príležitostne však prekladá i eseje (Thomas Stearns Eliot) a básne. Dalo by sa povedať, že v priebehu 70. rokov sa vypracoval na jedného z najkvalitnejších slovenských prekladateľov z angličtiny.

Ako vidieť, P. Vilikovský je pracovitý nielen na úrovni svojej tvorby, ale aj prekladateľskej činnosti. Niet div, že neraz bol za túto svoju tvorivú prácu ocenený a pozitívne ohodnotený literárnou kritikou. K jeho literárnym oceneniam o. i. patrí: Cena Vydavateľstva Slovenský spisovateľ, Cena Dominika Tatarku, Cena VÚB za najlepšiu prózu za rok 1996 - všetky tri za knižnú publikáciu Krutý strojvodca. P. Vilikovský je tiež laureátom Stredoeurópskej ceny Vilenica a taktiež získal cenu Anasoft litera za dielo *Papagáj a iné gýče* v roku 2005.

Koncom septembra t.r. bola jeho kniha *Pes na ceste* (2010) ocenená čitateľmi slovenského denníka Sme ako najobľúbenejšia kniha v rámci súťaže o literárnu cenu Anasoft litera 2011. Uveďme ešte pre informáciu, že hlavnou víťazkou spomínanej súťaže sa stala spisovateľka Monika Kompaníková s knihou *Piata loď*, o ktorej sme sa zmienili v minulom čísle Života.

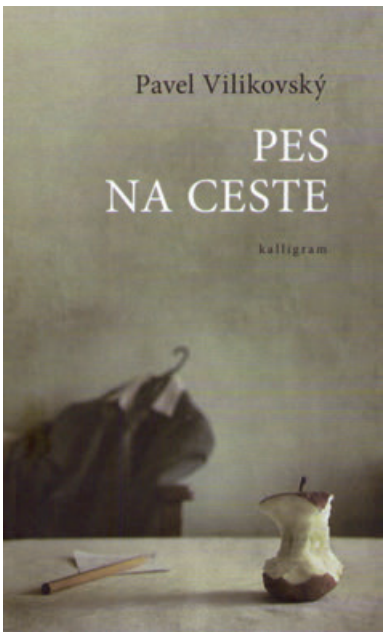

Kniha *Pes na ceste* prináša pekný a možno netypický príbeh v spojení s modernými výdobytkami doby. Hlavnou postavou i rozprávačom je vydavateľský redaktor na dôchodku Iks Ypsilon. Internetové predajné portály ju interpretujú nasledovne: *Táto kniha je o jednom Slovákovi, lebo tak o tom rozhodli jazyk a kultúra. Je aj o jednom mužovi, lebo tak to zariadila príroda. Byť Slovákom a súčasne mužom nie je ťažké, najmä keď človek nemá na výber, ale rozprávať o tomto odľahčenom bytí až také ľahké nie je. A tak si Vilikovského textové Ja s dvojitou identitou musí vypomáhať citátmi svojich kolegov, požičiavať slová zo susedných jazykov a vďaka tejto pomoci pomaly pracovať na privedení zmyslu života k reči. Výsledkom tejto práce je text – tok, pripomínajúci pohyb psa na ceste*." Možno aj vy radi siahnete po tejto knihe. (lo)

MAZDA MX-5

Klasický roadster s látkovou strechou spája v sebe citlivé ovládanie, rýchlu akceleráciu, dômyselné pohodlie a elegantný štýl, čím uspokojí každého vodiča bažiaceho po zábave. Rozloženie hmotnosti v pomere 50:50, nízke ťažisko a pohon zadných kolies zaručujú, že Mazda MX-5 doslova objíme cestu v každej zákrute. Jazda je plynulá, riadenie presné. Praktická sklápacia látková strecha do tvaru „Z" s ľahkou konštrukciou a jednoduchým centrálnym uzamykaním sa otvára a zatvára takmer bez námahy. Strecha sa zatiahne za 12 sekúnd - čím sa stáva jednou z najrýchlejších vo svojej triede.

Vďaka novospracovanému kľukovému hriadeľu a ventilovým pružinám sa na modeloch s objemom 2,0 litra s päť- alebo šesťstupňovou manuálnou prevodovkou zdvihli max. otáčky na 500 ot./min. Pri 2,0-litrovom modeli s výkonom 160 koní a so 6-stupňovou manuálnou prevodovkou vám systém ISE (Induction Sound Enhancer) pri šliapnutí na plyn ponúka agresívnu odozvu. Vďaka nej sa k stovke na hodinu priblížite za necelých osem sekúnd a maximálnu dosiahnete pri 213 km/h. To sa však odráža na spotrebe, takže za taký výkon treba naliať do nádrže aspoň 8 litrov benzínu pri kombinovanom cykle. Ak chceme ušetriť, sedemlitrovú spotrebu ponúkajú1,8-litrové modely s výkonom 126 koní, v ktorých bol prepracovaný stály prevod manuálnej prevodovky, čím sa zvýšil ich výkon i úspora paliva. Pri zrýchľovaní sa s týmto motorom dostanete k stovke za 9,9 s. a zrýchľovať prestanete kdesi medzi 190-kou a 200-kou.

Úpravy vyhrievania sedadiel zabezpečujú rýchlejšie zohriatie zadnej časti a čalúnenia a päťstupňové nastavenie umožňuje optimálnu reguláciu teploty. Vo výbave Challange a Revolution je k dispozícii tempomat, ktorý ešte viac zvyšuje vaše pohodlie. Deliaca priečka držiaka ponúka miesto v stredovom paneli na dve šálky, avšak dá sa jednoducho odstrániť, čím získate užitočný odkladací priestor.

Pevná konštrukcia rámu vozidla, vystuženie stĺpikov a starostlivo rozmiestnené airbagy poskytujú komplexnú ochranu proti nárazu. Výborná viditeľnosť a pokročilá technológia vám poskytne viac času, aby ste sa vyhli kolízii. Systém riadenia jazdnej stability (DSC) a protipreklzový systém (TCS) sú štandardným vybavením pri 2,0-litrových a 1,8-litrových modeloch, čím vám poskytnú dodatočnú kontrolu a istotu v situáciách, keď to najviac potrebujete. Imobilizér je štandardnou výbavou každého modelu. Nuž stačí si len sadnúť a vychutnať pôžitok z jazdy. (ms)

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED

Vínová polievka

5 dl bieleho vína, 3 dl vody, 2 vajcia, 60 g cukru, citrónová kôra, šťava z 1 citróna, 1 klinček.

V hlbšej panvici vyšľaháme víno, vodu, vajcia a cukor, pridáme citrónovú kôru a klinček a za stáleho miešania krátko povaríme do spenenia. Odtiahneme zo sporáka a ešte niekoľko minút miešame a servírujeme.

Moriak so zeleninou na víne

1 prednú časť moriaka, soľ, mleté čierne korenie, 80 g masla, 60 g cibule, 2 dl bieleho vína, 1 väčšiu mrkvu, 1 väčší petržlen, 1/2 kalerábu, 100 g karfiolu, 10 g hladkej múky.

Mäso z moriaka vykostíme a pokrájame na menšie kúsky. Na masle speníme dosklovita nadrobno nasekanú cibuľu, pridáme mäso, osolíme, okoreníme a trochu podusíme. Potom mäso podlejeme vínom, vložíme do rúry a za občasného podlievania dusíme takmer domäkka. Tesne pred dokončením pridáme na drobné kocky pokrájanú zeleninu a dusíme domäkka. Šťavu nakoniec zahustíme hladkou múkou a podávame s ryžou a zeleninovým šalátom alebo kompótom.

KOLÁČE

Vínová bábovka

4 vajcia, 140 g práškového cukru, 140 g hrubej krupice, šťava z jedného citróna, 0,25 l červeného vína, 3 lyžičky kryštálového cukru, kúsok celej škorice, tuk na vymastenie a hrubá múka na vysypanie bábovkovej formy.

Žĺtky vymiešame s cukrom dopenista, postupne pridáme po kvapkách citrónovú šťavu, potom primiešame krupicu a tuhý sneh z bielkov. Cesto nalejeme do dobre vymastenej a hrubou múkou vysypanej bábovkovej formy a upečieme vo vyhriatej rúre. Počas pečenia uvaríme červené víno s cukrom a so škoricou. Upečenú bábovku necháme chvíľu postáť, vyklopíme ju z formy na plech, polejeme uvareným vínom a dáme opäť na 5 minút do rúry.

(zdroj: recepty.rodinka.sk)

PORADY KOSMETOLOGA

Witam serdecznie w październikowym numerze. Dzisiaj postaram się rozwiać wątpliwości dotyczące sztucznego przedłużania paznokci czyli tzw. tipsów. Jakie są przeciwwskazania aby przedłużyć paznokieć? Przeciwwskazaniem do przedłużenia paznokci są ich wszelakie choroby zakaźne m.in. grzybica paznokci, zakażenia bakteriami beztlenowymi (tzw. zielone paznokcie), drożdżyce, onycholiza (czyli stan, gdzie paznokieć oddziela się od swego łożyska), wszelkie stany zapalne w obrębie wału paznokciowego, a także zakażenia w obrębie dłoni i paznokci, brodawczakiem ludzkim (tzw. kurzajki). W przypadku chorób wiążących się ze słabą krzepliwością krwi (jak np. cukrzyca), należy zachować daleko idącą ostrożność, aby przypadkiem nikt z nas się nie skaleczył. Ostrożność należy także zachować, gdy jesteśmy alergikami – żele i różne preparaty przedłużające płytkę paznokcia mogą uczulać.

Jakie mamy rodzaje tipsów:

Tipsy naturalne, tak zwane mleczne:

Są to tipsy, których używamy do budowania paznokci naturalnych, jak również do metody pink & white.

Tipsy clear:

Są to tipsy przeźroczyste, które są troszkę delikatniejsze od tipsów mlecznych. Jest to rodzaj tipsów, na których najpiękniej wyglądają wszelakie wtopione zdobienia.

Tipsy french:

Są to tipsy przeznaczone do budowania paznokci fręczowych, bez konieczności tworzenia białej końcówki. Jest to wygodny sposób na szybkie przedłużenie paznokci.

Tipsy kolorowe:

Wyróżniamy tu tipsy kolorowe transparentne, jak również półprzezroczyste.

Tipsy airbrush:

Są to tipsy, na które fabrycznie zostały narzucone już ozdoby. Opracowanie takich tipsów wymaga dużej delikatności, gdyż wzory bardzo łatwo się ścierają.

Żel czy akryl?

TIPSY ŻELOWE

To metoda światłoutwardzalna. Nałożony warstwowo na paznokcie żel utwardza się za pomocą lampy UV około 2 minut. Masę należy uzupełniać po około 3 tygodniach. Wszystko zależy od szybkości rośnięcia płytki. Paznokcie żelowe wyglądają bardzo naturalnie, cechują się jednak małą trwałością i są podatne na uszkodzenia.

TIPSY AKRYLOWE

Powstają z mieszanki płynu i proszku akrylowego, który nakłada się w miejsce, gdzie tips łączy się z paznokciem. Następnie płytkę opiłowuje się i poleruje, tak aby zniwelować granicę nałożenia masy. Charakteryzują się dużą odpornością na uszkodzenia mechaniczne. Zabieg poprzedza zdezynfekowanie i odtłuszczenie płytki specjalnym roztworem. Metoda jest polecana osobom obgryzającym paznokcie. Pozwala także puścić wodze fantazji i wykreować na płytce ciekawe zdobienia. Do tego ich zaletą jest także fakt, iż lakier utrzymuje się na nich nawet kilka tygodni. Akryl należy uzupełniać co 3 tygodnie.

Jeśli mamy już przedłużone paznokcie pamiętajmy o ich odpowiedniej pielęgnacji:

- chroń dłonie przed agresywnymi środkami chemicznymi używając rękawiczek,
- jeśli masz pomalowane tipsy używaj zmywacza i lakierów bez acetonu,
- jeśli chcemy aby pazurki wyglądały świeżo i ładnie to powinnyśmy je uzupełniać co ok. 3 tygodnie,
- kiedy paznokcie nam się znudzą nie należy ich odrywać tylko umiejętnie je spiłować, aby nie uszkodzić płytki paznokcia,
- co pół roku powinnyśmy zrobić przerwę w zakładaniu pazurków na ok. 2 tyg.,
- peeling dłoni możemy wykonywać 2 razy w tygodniu,
- nie używaj samoopalaczy, gdyż mogą być przyczyną odbarwienia tipsów.

Mam nadzieję, że wyczerpująco przedstawiłem państwu temat płytki paznokcia tym artykułem kończę ten temat. Do zobaczenia za miesiąc D.

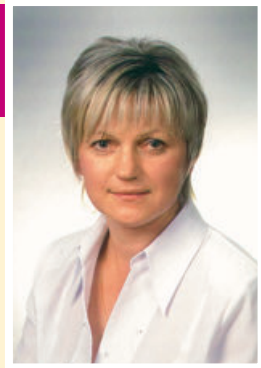

JÓZEFA
PIERONEK
mgr fizjoterapii

DNA MOCZANOWA

Dna moczanowa zwana także skazą moczanową lub artretyzmem zaliczana jest do grupy chorób reumatycznych. Jest to rodzaj zapalenia stawów, którego przyczyną jest tworzenie złogów w tkankach oraz niszczenie chrząstki i kości. Kryształki kwasu moczowego wytrącają się nie tylko w płynie stawowym, ale także w innych tkankach, szczególnie słabo ukrwionych, wywołując stan zapalny, który z biegiem czasu może doprowadzić do choroby zwyrodnieniowej. Choroba ta niestety nie dotyczy tylko stawów, ale w późniejszym okresie uszkadza inne układy i narządy, takie jak nerki, serce, naczynia krwionośne i oczy. Bardzo często chorobie tej towarzyszy nadciśnienie tętnicze, zwiększony poziom cholesterolu we krwi, choroby oczu oraz choroby nerek. Złogi kryształów odkładają się w chrząstkach, skupiając się w tak zwane guzki dnawe. Guzki mogą się umiejscawiać na małżowinie usznej i w okolicach różnych stawów, ograniczając lub całkowicie znosząc ruch w zajętym stawie. Złogi na powierzchniach stawowych podczas wykonywanych ruchów zachowują się jak papier ścierny, niszcząc je, a następnie prowadzą do destrukcji części chrzęstnych, zniekształceń nasad kostnych i znacznych zniekształceń kości. Złogi stają się ponadto przyczyną przewlekłego stanu zapalnego błony maziowej, torebki stawowej i ścięgien. W nerkach najwcześniejszą zmianą jest uszkodzenie kanalików oraz stwardnienie naczyń kłębuszków z pogrubieniem błony podstawnej. W drogach moczowych powstają często złogi moczanowe, powodując kamice. Często są wczesne zmiany miażdżycowe w obrębie serca i naczyń.

Czynnikiem wyzwalającym napad dny są: nadmierny wysiłek fizyczny, stresy, nadmierne spożywanie potraw tłustych, bogatych w białko, oraz zbyt duże spożywanie kawy i alkoholu. Z tego powodu dna moczanowa bywa nazywana chorobą „bogaczy", aczkolwiek może być wy-

zwalana także przesadnie i źle prowadzoną kuracją głodową lub dietą oczyszczającą. Napad pojawia się najczęściej w nocy. Zajęty staw staje się tkliwy do tego stopnia, że dotyk pościeli wywołuje silny, piekący ból. W czasie napadu występuje ostry stan zapalny stawu. Skóra nad stawem jest napięta, lśniąca i zaczerwieniona, często z podwyższoną temperaturą. Stan zapalny może się utrzymywać od kilku godzin do kilku tygodni. Napady dny moczanowej początkowo pojawiają się sporadycznie, a zbiegiem czasu coraz częściej. Pierwszy napad dotyczy zwykle jednego stawu – w 80% przypadków stawu śródstopno - paliczkowego palucha – nazwa kliniczna – podagra.

Leczenie dny moczanowej trwa przez całe życie i sprowadza się do zwalczania ostrego napadu, zapobiegania kolejnych zaostrzeń choroby oraz powikłań. W czasie ostrego napadu dotknięty staw powinien być w położeniu najbardziej komfortowym dla chorego, pozwalającym na unikanie ruchów. Podaje się leki przeciwzapalne oraz zmniejszające stężenie kwasu moczowego we krwi. Przy dużym obrzęku i podwyższonej temperaturze można zastosować krioterapię. Po ustąpieniu stanu ostrego można rozpocząć zabiegi fizyko- i kinezyterapeutyczne z uwzględnieniem zaleceń lekarskich, wieku pacjenta, chorób współistniejących i kondycji ogólnej chorego. W zależności od wieku pacjenta można stosować różnorodne ćwiczenia, które wspomagamy szeroką gamą zabiegów fizykoterapeutycznych (często stosuje się ultradźwięki – rozmiękczają nagromadzone złogi moczanowe i mogą doprowadzić do całkowitego ich wchłonięcia).

PRAWNIK

Co oznacza śmierć właściciela konta bankowego?

Środki zgromadzone na rachunku bankowym osoby zmarłej wchodzą w skład spadku po właścicielu rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego (ROR). Nie zawsze jednak oznacza to, że najbliższa rodzina nie ma do nich dostępu, aż do momentu zakończenia postępowania spadkowego. Można z nich pokryć koszty pochówku lub skorzystać z dyspozycji na wypadek śmierci, jeśli ustanowił ją wcześniej zmarły.

W momencie śmierci jednego ze współposiadaczy konta ważnym okazuje się fakt, czy bank traktuje środki zgromadzone na rachunku jako majątek wchodzący w części w skład spadku. W niektórych instytucjach, gdy bank otrzyma wiarygodną informację o śmierci jednego z właścicieli konta, dokonuje podziału, według zasady równości udziałów, kwoty pozostałej na rachunku. Saldo należące do zmarłego zostanie zaliczone do spadku, który będzie dzielony zgodnie z prawem spadkowym. Możliwe jest przy tym, że bank utworzy dwa osobne rachunki, rozdzielając środki poprzednich współwłaścicieli. Inne instytucje przekształcają rachunek wspólny w rachunek indywidualny pozostałego przy życiu współposiadacza.

W prawie bankowym przewidziano możliwość zabezpieczenia interesów najbliższej rodziny posiadacza rachunku bankowego. Instytucja dyspozycji wkładem na wypadek śmierci dotyczy nie tylko ROR-ów, ale także lokat terminowych i rachunków oszczędnościowych. Posiadacz konta może wskazać małżonka, rodzeństwo, wstępnych (rodzice, dziadkowie) lub zstępnych (potomkowie) jako osoby, które mają prawo otrzymać określoną kwotę. Kwota ta nie będzie wchodzić w skład spadku, lecz jej wysokość nie może przekroczyć dwudziestokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw za miesiąc poprzedzający złożenie dyspozycji. Dyspozycję taką można w dowolnym czasie odwołać lub zmienić. Jeśli uposażyliśmy w ten sposób więcej niż jedną osobę i suma zleceń przekracza ustawowy limit, to w pierwszej kolejności środki zostaną wypłacone osobie, na rzecz której dyspozycję ustanowiliśmy później.

Jeśli właściciel rachunku nie ustanowił dyspozycji na wypadek śmierci, to również możliwe jest sięgnięcie po środki zgromadzone na koncie, lecz tylko w ściśle określonym przypadku. Zgodnie z zapisem zawartym w prawie bankowym, bank jest zobowiązany do wypłacenia kwoty odpowiadającej kosztom pogrzebu osobie, która przedstawi dowody poniesionych kosztów.

Przepis ten obwarowano dodatkowym, lecz niezbyt precyzyjnym zastrzeżeniem – wypłacana kwota nie może przekraczać kosztów urządzenia pogrzebu „zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku".

Właściciel rachunku może udzielić wskazanym przez siebie osobom pełnomocnictwa dwojakiego typu:

- rodzajowego do rachunku – pełnomocnik ma wówczas prawo do dysponowania rachunkiem na takich samych zasadach jak posiadacz. Nie może jednak m.in. ustanawiać dalszych pełnomocnictw czy zlikwidować konta.

- szczególnego – wyłącznie do wskazanych czynności, np. obciążania rachunku przy użyciu karty płatniczej.

Pełnomocnictwa wygasają w momencie, gdy bank otrzyma wiarygodną informację o śmierci posiadacza rachunku. Zgodnie z prawem zatem pełnomocnik nie powinien składać żadnych dyspozycji po śmierci właściciela rachunku. W praktyce, dopóki bank nie jest świadom nowych okoliczności, może realizować zlecenia pełnomocnika działając w dobrej wierze.

Zakup samochodu z drugiej ręki

Kupując samochód od osoby prywatnej, należy sporządzić umowę na piśmie w dwóch równobrzmiących egzemplarzach. W umowie należy dokładnie opisać stan techniczny samochodu. Dobrze też umieścić w niej klauzulę: „Sprzedający oświadcza, że samochód, który jest przedmiotem sprzedaży, jest pozbawiony wad ukrytych." Może się to okazać przydatnym, jeśli byśmy chcieli dochodzić swoich praw w stosunku do sprzedającego w przypadku odkrycia wad samochodu.

Zabezpiecz się, w momencie pożyczania pieniędzy

Jeśli pożyczasz ponad 500 zł, powinieneś zawrzeć umowę na piśmie. Należy w niej określić strony umowy, kwotę pożyczki i termin zwrotu. Gdy spisanie umowy jest niemożliwe, należy postarać się, aby otrzymać pisemne potwierdzenie, że pożyczający otrzymał określoną kwotę. Jest to pomo-cne w przypadku, kiedy nie możesz odzyskać pożyczonej kwoty a domaganie się zwrotu na podstawie umowy czy zaświadczenia ułatwia dochodzenie swoich praw. Jeśli nie masz umowy, dochodząc swoich praw w sądzie, musisz powołać min. dwóch świadków, którzy byli obecni przy przekazaniu pieniędzy. (aj)

HVIEZDY O NÁS

VÁHY (24.9.-23.10.)

V prvej polovici mesiaca sa zoznámiš s niekým veľmi zaujímavým, ak nemáš partnera, či partnerku, môže to byť aj nová vážna známosť. Venuša je naklonená všetkému v oblasti citov. Umelci zasa dostanú prílev inšpirácie. Treba si však dávať pozor na to, aby si nepodľahol ilúziám.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Je to mesiac pozitívnej, ale aj negatívnej energie. Je len na tebe, ktorému aspektu podľahneš. Na jednej strane budeš mať obrovské šťastie, no na druhej strane budeš stáť na križovatke. Ktorou cestou sa vyberieš, bude rozhodujúce pre tvoju budúcnosť. Preto zváž každú možnosť. Dávaj si tiež pozor na zdravie, najmä na žalúdok a tráviaci trakt, bude to tvoja oslabená časť organizmu.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Strelci majú pred sebou nenáročný mesiac. V prvej polovici pocítia uznanie a obdiv. V druhej dekáde sa však o úspech budú musieť snažiť, ale všetko pôjde ako po masle. Pozor na nekalé myšlienky zo strany okolia. Preskúmaj, kto je tvojím skutočným priateľom a kto ťa tajne za chrbtom ohovára.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Minulý mesiac priniesol niekoľko problémov vplyvom konštalácie niektorých planét. Už začiatkom nasledujúceho mesiaca však pocítiš, že všetko sa obracia na dobré. Spory vyriešiš, dlhy splatíš a ak si mal problémy so zdravím, organizmus sa zregeneruje.

VODNÁR (21.1.-19.2.)

V prvej polovici mesiaca vyhráš ak nie milión, tak aspoň pol milióna – samozrejme, ak si kúpiš žreb. Šťastena ti je naklonená oveľa viac ako inokedy. No treba pamätať, že nič sa nestane samo od seba. Musíš sa posnažiť a okúsiš radosť z úspechu. Šetri energiou koncom mesiaca, budeš ju potrebovať pred nadchádzajúcim mesačným splnom.

RYBY (20.2.-20.3.)

Prvá dekáda mesiaca bude celkom iná, než druhá. Konštalácia niekoľkých planét v okolí Slnka spôsobí, že karty sa rýchlo zamiešajú. Môže sa stať, že prvá polovica mesiaca bude výborná, no druhá bude veľmi zlá. Dalo by sa povedať, že budeš na hranici dobrého i zlého, ale nič sa neboj, všetko sa urovná už v nasledujúcom mesiaci.

BARAN (21.3.-20.4.)

Všetko ti pôjde od ruky. Možno si si všimol, že minulý mesiac ťa stretlo niekoľko šťastných náhod. Ešte stále ťažíš z tejto pozitívnej energie a zaslúžiš si to! Dalo by sa povedať, že všetko zlé sa obrátilo na dobré. Jeseň je pre teba úspešným obdobím. Pozor však na zdravie, hlavne prechladnutie a chrípku.

BÝK (21.4.-20.5.)

Si v dobrej kondícii. Predsavzatia, ktoré si si dal sa snažíš aj plniť. Len tak ďalej! Disciplína je veľmi potrebná. Pozor však na prehnanú kritiku, a to aj sebakritiku. V druhej dekáde spoznáš zaujímavých ľudí, ktorí ťa inšpirujú k lepším výkonom.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Čaká ťa obdobie, ktoré si zapamätáš na dlhší čas. Planéty hrajú zaujímavú hru, môžeš ju nečinne sledovať, alebo sa sám pričiniť o zlepšenie situácie. Energia, ktorá preváži ovplyvní aj nasledujúce mesiace. Viac ako inokedy platí – dvakrát meraj a raz rež. V druhej dekáde môžeš pocítiť únavu a vyčerpanosť, vitamíny a pohyb však všetko napravia.

RAK (22.6.-22.7.)

Si citlivým znamením, ktoré vníma všetky podnety oveľa intenzívnejšie. Jeseň je melancholická, snaž sa však pozerať na farebné lístie, nie na sivé mračná. Pred tebou je totiž veľmi úspešný mesiac a podľa všetkého ťa nestretne nič zlé. Dávaj si pozor na peniaze. Šetrnosť sa vypláca.

LEV (23.7.-23.8.)

V obidvoch dekádach budeš pociťovať príliv energie. Chce sa ti ísť von, zabávať sa, kričať a skákať. Každá minca má dve strany, preto sa snaž ovládať a nepodliehaj všetkým výzvam. Dávaj si tiež pozor na zdravie, najmä na dýchacie cesty a pľúca. Pokiaľ však ide o novú pracovnú ponuku, tú bez váhania prijmi. Vyhýbaj sa hádkam, netrať na ne prebytočnú energiu.

PANNA (24.8.-23.9.)

Už dlhšiu dobu snívaš o zmene a teraz je tá pravá chvíľa splniť svoj sen. Aj po zdravotnej stránke to bude lepšie. Snaž sa o vyváženú stravu a pohyb na čerstvom vzduchu. Dostaneš ponuku na novú prácu, zváž, či máš dostatok síl všetko zvládnuť. Finančná situácia sa tiež zmení k lepšiemu a ak sa pokúsiš o výhru, s veľkou pravdepodobnosťou vyhráš. (**lo**)

NÁŠ TEST

Máte dostatok odhodlania žiť svoj vlastný život?

1. Boli by ste ochotný cestovať do neznáma?

a) Nie, radšej mám všetko vopred zaistené – 6; b) áno, keby však nešlo o krajinu tretieho sveta – 4; c) áno, zbožňujem dobrodružstvá – 1.

2. Ste vždy vzorne upravený?

a) Nie, len keď mám dobrú náladu – 4; b) áno, ľudia ma nesmú vidieť neupraveného – 6; c) nie, nebývam často vzorne upravený, môj výzor sa mi zdá nepodstatný – 2.

3. Odišli by ste zo spoločnosti, v ktorej by ste sa nudili?

a) nie, slušnosť by mi kázala zostať – 6; b) áno, čas je pre mňa príliš vzácny na to, aby som ho zabíjal podobným spôsobom – 0; c) zariadil by som sa podľa toho, aká dôležitá by pre mňa tá spoločnosť bola – 3.

4. Zvyknete odkladať rozrobenú prácu na neskôr?

a) Áno, je to súčasť mojej organizácie práce – 6; b) nie, snažím sa vždy všetko dokončiť – 0; c) áno, ale nerobím to rád, pretože je pre mňa ťažké znova sa k nej vrátiť – 4.

5. Ako prežívate sklamanie?

a) S nádejou do budúcnosti – 0; b) so zúfalstvom a nasledovným prebudením bojaschopnosti – 3; c) s hnevom a následnou ľahostajnosťou a zmierením – 6.

6. Myslíte si, že ste tvrdohlavý?

a) Nie, myslím si, že viem ustúpiť – 6; b) áno, keď si niečo zaumienim, tak to musím mať – 0, c) občas, ak mi o niečo ide – 3.

7. Koľko máte rokov?

a) do 30 – 0; b) nad 30, ale menej ako 50 – 4; c) nad 50 – 8.

8. Trávite sobotu a nedeľu pred televízorom?

a) Áno, kedy inokedy by som mal relaxovať?! – 6; b) nie, nemám rád tento spôsob „oddychu“ – 2; c) niekedy, keď prší a niet do čoho pichnúť – 4.

9. Ako reagujete, keď vám niekto protirečí?

a) Hádam sa – 2; b) neodporujem, ale myslím si svoje – 4; c) snažím sa vždy s každým súhlasiť – 6.

10. Máte rád poznávacie zájazdy, alebo trávite radšej dovolenku na jednom mieste?

a) Rád mením miesta pobytu – 2; b) Mám radšej miesta, ktoré poznám – 6; c) rád kombinujem obe možnosti – 4.

11. Rád rozdávate rady svojmu okoliu?

a) Áno, zdá sa mi, že tak mnohým pomôžem – 9; b) nie, svoje skúsenosti si radšej nechávam pre seba – 1; c) rady rozdávam len svojím blízkym – 5.

12. Uspokojuje vás vaša práca?

a) Nie veľmi – 7; b) dá sa to vydržať – 4; c) áno, úplne – 0.

Vyhodnotenie:

10-32 bodov: Nechýba vám chuť, odhodlanie ani odvaha žiť svoj vlastný život. Ste ochotný začínať všetko stále odznova, stokrát spadnúť a opäť sa postaviť na nohy. Ste večný a neporaziteľný. Nechať niekoho, aby žil váš život za vás, by bolo pre vás nielen ponižujúce, ale takmer nepredstaviteľné.

33-55 bodov: Vaše odhodlanie žiť svojím vlastným životom u vás občas nebezpečne zakolíše. Najmä keď sú vaše argumenty také presvedčivé – veď všetci naokolo vás tak potrebujú. Vašu podporu, obetavosť, starostlivosť, váš čas a neraz i celú vašu bytosť. Často sa pristihnete pri tom, že to už ani nie ste vy.

56-78 bodov: Ste nadoboro stratený prípad. Svojich blízkych nadovšetko milujete, vo všetkom ich podporujete, pri všetkom im pomáhate. Zdá sa vám, že ste pre nich nenahraditeľný a jedinečný, a vy sám by ste najradšej za nich aj dýchali. Na svoj vlastný život zabúdate. (**aj**)

AKO JE TO SPRÁVNE?

Milí čitatelia, často sa pýtate na správny preklad slov, preto sme sa rozhodli, že na vašu žiadosť budeme uverejňovať niektoré poľské a slovenské frázy a slová, ktoré sa využívajú v oblasti administratívy, stavebníctva, poľnohospodárstva, reklamy, dopravy a spojov, ekonómie, turistiky a pod.

V POĽŠTINE:	V SLOVENČINE:
studzienka kanalizacyjna	kanalizačná šachta
zamówienie publiczne	verejné obstarávanie
Indywidualne Budownictwo Mieszkaniowe	IBV – individuálna bytová výstavba
budowa	SO – stavebný objekt
działania właściwe	špecifické aktivity
zawodowy	profesijný
sojusz	prímerie
lukrecja	sladké drievko
zamówienie wiążące	záväzná objednávka
regulamin porządkowy	návštevný poriadok

Muž v lietadle zastaví letušku a sťažuje sa jej:

- Viete, ja mám takú smolu, mne sa vždy niečo zlé prihodí.

- Nemusíte sa báť, tu sa vám určite nič nestane.

O 5 minút sa z reproduktorov ozve:

- Lietadlo havaruje a spadne rovno do mora. Nemusíte sa báť, letušky vám dajú píšťalky na odplašenie žralokov.

Muž opäť zastaví letušku a zas sa sťažuje:

- Vidíte, a teraz buď natrafím na hluchého žraloka alebo vyfasujem píšťalku bez dierky.

***

Zastaví šofér s autom pri prostitútke:

- Čo spravíš za 100 euro?

- Všetko!

- Tak sadaj ideme betónovať!

Na psychiatrii:

- Čo si dilino? Načo polievaš tie kvety, keď nemáš v krhle vodu?

- Ty si dilino. Nevidíš, že sú umelé?

***

Policajti nájdu pred kinom ľudskú hlavu.

Jeden hovorí druhému: - Ja budem hovoriť a ty zapisuj.

- Máme tu hlavu pred kinom.

- Kino s akým i/y?”

- Neviem... kopni ju radšej pred bufet.

(Zdroj: smiechoty.sk)

Jesenná móda!

Bohatá vojvodkyňa sa zriekla majetku kvôli láske

Jedna z najbohatších žien sveta vojvodkyňa z Alby po tretíkrát stála pred oltár. Na tom by nebolo nič zvláštne, hádam len to, že vojvodkyňa nie je žiadna mladica. Táto 85-ročná dáma si za manžela vzala o 25 rokov mladšieho štátneho zamestnanca skromných pomerov. Ani na tom by nebolo nič zvláštne, veď dnes je všetko možné. Perličkou je však to, že aby sa zaňho mohla vydať, musela sa zriecť majetku.

Celé mesiace bojovala o to, aby mohla znovu povedať „áno", pretože proti boli - prirodzene - všetci členovia rodiny. Nikto sa predsa nechce o majetok deliť s ďalším členom rodiny! Od svadby ju odhováral aj španielsky kráľ Juan Carlos, ktorého podľa starej rodinnej tradície poprosila o súhlas.

Šesť detí z prvého manželstva Cayetany Fitz-Jamesovej Stuartovej sa obávalo, že si ženích, ktorý sa volá Alfonso Díez chce získať majetok šľachtickej dynastie. Časti svojho majetku však nevesta poručila deťom, čím rozptýlila ich obavy. Radšej nech si ho strávia deti a nie ona s mladomanželom.

Slimáky strašia ľudí

Občas sa nám zdá, že by sme chceli žiť v krajine, kde je krásne a horúco – napríklad na takej Floride. Florida je pre mnohých rajom na zemi. Sú tu nádherné pláže, priaznivé počasie a slnko lúčmi naozaj nešetrí. Jednoducho, poviete si – tam žiť, to je raj! Možno vás to však prejde. Floridu totiž napadli obrovské slimáky. Ide o špeciálny druh slimákov, ktoré sa vyznačujú netypickou veľkosťou. Odborný názov tohto druhu je Oblovka žravá (Achatina Fulica). Málokto uverí, že taký slimák môže dorásť až do veľkosti 15-25 cm a ohrozuje nielen domy, záhrady, ale aj ľudí. Ak sa dostane do poľnohospodárskych oblastí môže napáchať neuveriteľné škody a dokonca aj zničiť ekosystém.

Ľuďom však môže spôsobiť škody nielen na majetku, ale aj na ich zdraví. Tieto slimáky totiž prenášajú niektoré druhy smrteľných červíkov. Červy parazitujú vo vnútri ľudského tela a zvyčajne končia v mozgu. Spôsobujú škaredú formu meningitídy, ktorá je zatiaľ, neliečiteľná.

Dievčatko zjedlo žiarovku

Deti dokážu zjesť rôzne veci. Najnebezpečnejšie sú, samozrejme, lieky, ktoré vyzerajú ako cukríky, alebo chemické tekutiny, ktoré pripomínajú malinovku. Väčšinou však niečo také zjedia malí maškrtníci nedopatrením, či zo zvedavosti a nie preto, žeby mali na tieto veci chuť. Iný prípad je však malé dievčatko z Londýna - Natalie Hayhurstová. Je vystavená trvalému nebezpečenstvu otravy kvôli zriedkavému ochoreniu, ktoré u nej vyvoláva chuť na nepožívateľné predmety. Vo februári takmer zomrela, pretože dostala chuť na žiarovku. Porucha sa nazýva pica. Ide o psychickú poruchu charakterizovanú chuťou na nejedlé látky ako sú kov, vlasy, špina, plast a podobne. Väčšinou sa vyskytuje u detí ale môže prepuknúť aj u ľudí v starobe.

Napriek tomu, že februárová nehoda so žiarovkou dopadla dobre a Natalie z nemocnice zakrátko prepustili, vyžaduje si neustály dozor oboch rodičov aj o dva roky staršieho brata Andrewa. Nočnou morou rodičov, ale naďalej ostáva predstava, že jej dcérka zje niečo jedovaté a oni pri nej nebudú, keď to bude potrebovať a nedokážu ju zachrániť.

Zdroj: www.topky.sk

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

ADRES REDAKCJI:
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7, tel. +48 12 633 36 88
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www.tsp.org.pl

WYDAWCA:
TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE,
ZARZĄD GŁÓWNY
SPOLOK SLOVÁKOV V POĽSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel. +48 12 632 66 04, +48 12 634 11 27,
fax +48 12 632 20 80
e-mail: zg@tsp.org.pl

Zespół: redaktor naczelna: Agáta Jendžejčíková
redaktorzy: Lýdia Ostrowska,
Dorota Mošová, Milica Majeriková - Molitoris
sekretarz redakcji: Marián Smondek

Społeczne kolegium doradcze:
Žofia Bogačíková, Jerzy M. Bożyk, František Harkabuz, Bronislav Knapčík, Božena Bryjová, Mária Kačmarčíková, František Paciga, Janina Karkošková, Krištof Pieronek, Monika Bednarčíková, Dominik Surma, Anna Krištoféková, Natália Milaniaková, Nina Klusová, Silvia Plučinská, Ján Bašisty, Ľudomír Molitoris

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:
Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie
lub bezpośrednio przez wpłatę na konto:
Bank Pekao S.A. III/O Kraków
36 1240 2294 1111 0000 3708 6972
IBAN: PL 36 1240 2294 1111 0000 3708 6972
SWIFT: PKOPPLPW
z dopiskiem: Prenumerata czasopisma Život za rok...
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

CENY PRENUMERATY

DLA KÓŁ I ODDZIAŁÓW TOWARZYSTWA:
1 miesiąc: 2,50 zł, półrocznie: 15,00 zł, rocznie: 30,00 zł

INDYWIDUALNA:

krajowa, łącznie z opłatą za wysyłkę wynosi:
1 miesiąc 4,40 zł, półrocznie 26,40 zł, rocznie 52,80 zł

zagraniczna, łącznie z opłatą za wysyłkę wynosi:
na Słowację: 5,00 zł – rocznie 60,00 zł
do Europy (w tym Czechy): 9,60 zł – rocznie 115,20 zł
do USA i Kanady: zwykłą pocztą 10,10 zł – rocznie 121,20 zł,
pocztą lotniczą 16,00 zł – rocznie 192,00 zł

Niezamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian treści nadesłanych tekstów.
Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.
Za niezamówione teksty redakcja nie płaci honorariów autorskich.

Nakład 2100 egz.

ZREALIZOWANO DZIĘKI DOTACJI MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

XXX. PREHLIADKA KRAJANSKÝCH DYCHOVÝCH HUDIEB

Dychová hudba z Jurgova

Dychová hudba z Vyšných Láps

Dychová hudba z Malej Lipnice

Mažoretkovo-tanečný súbor Marija z Považskej Bystrice

Foto: Marián Smondek

Dychová hudba z Nižných Láps

F. Bednarčík a J. Cervas z DH Nová Belá

Foto: L. Ostrovská

Dychová hudba z Krempách

Mažoretky „Magnes" a „Magnesik" z Podvlka

Krajanská mládežnícka dychová hudba z Kácvína

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
SPOLOK SLOVÁKOV V POĽSKU

POLECAMY NASZE WYDAWNICTWA

Almanach, Słowacy w Polsce cz. VI, VII, VIII, IX, XI, Kraków .....10,00 zł

J. Ciągwa, J. Szpernoga, Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994..... 8,00 zł

Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994.....10,00 zł

J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996.....10,00 zł

H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998.....11,00 zł

Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998 .....12,00 zł

Vlastimil Kovalčík, Klucz Światła – wybór poezji, Kraków 1998 13,00 zł

Pavol Országh Hviezdoslav, Dzieci Prometeusza (Deti Prometeusa), Kraków 1999.....15,00 zł

Regina Adamska-Matusiak, Klasycyzująca poetyka Milana Rúfusa, Kraków 1999..... 5,00 zł

Antologia współczesnej poezji słowackiej, w przekładach Bohdana Urbankowskiego, Kraków 2002.....15,00 zł

Julian Kwiek, Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957, Kraków 2002.....10,00 zł

Anton Hykisch, Kochajcie królową, Kraków 2003.....15,00 zł

Pavel Vilikovský, Wiecznie zielony..., Kraków 2004 .....10,00 zł

Jozef Leikert, Rosa na duszy, Kraków 2004 .....15,00 zł

Franciszek Kolkowicz, Moje pejzaże (Moje krajinky, Kraków 2004).....10,00 zł

Krajanský spevník, Towarzystwo Słowaków w Polsce, Kraków 2007.....10,00 zł

Franciszek Kolkowicz, Oravské návraty, Kraków 2005..... 5,00 zł

Ivan Bukovčan, Stryczek dla dwóch, czyli rzeź domowa, Kraków 2006 ..... 6,00 zł

Jerzy S. Łątka, Bohater na nasze czasy?, Kraków 2007 .....15,00 zł

Július Balco, Wróbli król, Kraków 2007 .....10,00 zł

Milica Majeriková, Vojna o Spiš, Kraków 2007.....10,00 zł

Peter Zmátlo, Dejiny slovenskej ligy na Spiši, Kraków 2007 .....10,00 zł

Martin Garek, Horná Orava a severný Spiš v rokoch 1945-1947, Kraków 2007.....10,00 zł

Franciszek Kolkowicz, Dozvuky, Kraków 2008 .....10,00 zł

J. Ciągwa, Państwo, prawo, społeczeństwo w dziejach Europy Środkowej, Kraków 2009 ..... 100,00 zł

Milica Majeriková, Nepokojná hranica + DVD BOHOM ZABUDNUTÉ KÚTY, Kraków 2010.....20,00 zł

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków, tel.: +48 12 634-11-27, 12 632-66-04, DTP +48 12 633-09-41, fax: +48 12 632-20-80, e-mail: zg@tsp.org.pl www.tsp.org.pl